

Betydningen av fødsler og ekteskap for kvinners kriminalitet

Christian Weisæth Monsbakken

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Samfunnsvitenskapelig fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2011

Sammendrag:

I denne oppgaven undersøker jeg om kvinners kriminalitet påvirkes av endrede sosiale roller i voksen alder (ekteskap og fødsler). Det er påvist kriminalitetsdempende effekter av slike vendepunkt for menn i en rekke studier. Funnene begrenser seg i hovedsak til å kunne generaliseres til menn med betydelig kriminell deltagelse i ungdommen fra USA og England som giftet seg i en tid da ekteskap hadde en annen rolle enn i dagens Skandinavia. Det er gjort få kvantitative undersøkelser av kriminalitetsdempende effekter av vendepunkt for kvinner. De få som er gjort viser at kvinner ikke påvirkes av ekteskap. Hvorvidt det finnes kriminalitetsdempende effekter av å få barn er uklart, både for kvinner og menn.

Jeg benytter meg av data for hele den norske befolkningen som giftet seg eller fikk sitt første barn mellom 1994 og 2002. Fra kriminalstatistikken finnes det informasjon om siktelser fra 1992 til 2004, registrert etter gjerningstidspunkt. Personene følges i en periode på mellom 6 og 11 år for hvert individ (minst tre år før, og tre år etter den aktuelle overgangen).

Hovedmålet med analysene er å avdekke om det er en endring i sannsynligheten for siktelser i tilknytning til familieformasjon, og undersøke når denne effekten inntreffer. Tid før og etter ulike demografiske overganger, er den viktigste forklaringsvariabelen. Det brukes dummyvariabler for alle variabler, som gjør at regresjonskurven er ubundet og kan variere fritt. Slik kan tidspunkt for adferdsforandring identifiseres uavhengig av andre påvirkningsfaktorer. Jeg bruker logistisk regresjon og kontrollerer for periodeeffekt og alder som kan tenke seg å påvirke estimatene betydelig. I tillegg er det kontrollert for bakenforliggende variabler som utdanning, sosial status, inntekt og innvandringsbakgrunn.

Jeg tar utgangspunkt i de rådende teoriene på livsløpskriminalitet, hvor hovedvekten ligger på Sampson og Laubs (1993, 1998, 2001, 2003, 2005) teori om aldersgradert sosial kontroll. Teoriene drøftes opp mot funn i nyere forskning. Med bakgrunn i analytisk sosiologi fremstilles teoriene som et samlet sett med mekanismer ved hjelp av Hedströms (2005) mekanismebegrep. Det drøftes videre innenfor hvilke overganger de ulike mekanismene tenker å virke, under hvilke betingelser og på hvilke måter de bidrar til sosial integrasjon og kontroll.

Funnene viser at kvinners kriminalitet påvirkes mindre av ekteskapsinngåelse enn det som er tilfelle for menn. Menns kriminalitet avtar gradvis frem mot ekteskapstidspunktet og følges av en retureffekt

etter ekteskapstidspunktet. Barn innebærer en signifikant nedgang i sannsynligheten for siktelse for begge kjønn når man bor sammen med moren eller faren til barnet. For menn er det en gradvis nedgang i årene før fødsler og for kvinner er det en tydelig nedgang i fødselsåret. Det er ulik effekt av fødsler for menn og kvinner når barnet kommer utenfor ekteskap og samboerskap, der kvinner opplever en umiddelbar nedgang i sannsynlighet for siktelse, mens nedgangen for menn manifesterer seg over noe tid. For kvinner er det betydelige retureffekter etter fødselen, og det diskuteres derfor om barn bidrar til varige adferdsforandringer. Det fremvises også heterogene effekter av ekteskap, hvor de som gifter seg med en partner som er siktet i løpet av perioden har en høyere sannsynlighet for å bli siktet selv. Det ser ikke ut til at ekteskap innebærer en ytterligere reduksjon i det sannsynligheten for siktelse når ekteskap kommer etter samboerskap med felles barn.

Funnene har implikasjoner for forståelsen av kvinners kriminalitet, beskyttende effekter av ekteskap, studie av kjønnsroller og den endrede sosiale betydningen for ekteskap og samboerskap.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven er en del av prosjektet ”Hooks for change? Familie og sysselsetting som veier til sosial integrasjon for lovbruddstilbøyelige personer”. Takk til prosjektleder Torbjørn Skardhamar for denne enestående muligheten.

Takk til Torkild Hove Lyngstad for introduksjon til tematikken, prosjektet og formidling av studentplass ved SSB.

Torbjørn Skardhamar har vært hovedveileder og takkes for meget god hjelp og veiledning gjennom hele perioden. Hjelpen var aldri langt unna i perioder hvor det tekniske analysearbeidet har skapt betydelig hodebry. Året og oppgaven hadde ikke blitt det samme uten din støtte og hjelp. Biveileder, Willy Pedersen, takkes for stor entusiasme og gode innspill i kritiske faser av arbeidet.

Takk til Gruppe for Demografi og Levekårsforskning i Statistisk sentralbyrå, ved seksjonssjefene Randi Kjelstad og Kjetil Telle for kontorplass dette året. Gruppe 590 takkes for et meget hyggelig sosialt og faglig utfordrende miljø, få studenter forunt.

Kristin takkes som den gode sparringspartner og støtte hun har vært i studentkroken gjennom hele året. Tusen takk til Ranveig for all hjelp med SAS i innledningsfasen. Are takkes for faglig og språklig innspill i sluttfasen av skrivearbeidet. Familien takkes for all støtte, stor og liten.

Takk til Sara for sosial støtte, meningsfulle rutineaktiviteter, utvikling av identitet og sosial kontroll.

Oslo 29.juni 2010

Innhold

Sammendrag:	3
Forord	5
Innhold	6
1.0 Innledning	9
1.1 Forskningsspørsmål	10
1.2 Faglig og samfunnmessig og relevans	10
1.3 Oppgavens gang	11
2.0 Teoretiske forklaringer på avståelse fra kriminalitet	12
2.1 Mekanismebaserte forklaringer og et handlingsteoretisk rammeverk	12
2.1.1 Påvisning av kausale mekanismer	14
2.2 Sosial kontroll og livsløpskriminalitet.....	15
2.3 Kontrollteori	17
2.4 Det kognitive grunnlaget for kriminalitet	18
2.5 Utviklingen og utdyping av teoriene.	20
2.6 Mekanismer initiert gjennom vendepunktene.	21
2.6.1 Diskusjon av forutsetningene for at vendepunktene forbundet med familieformasjon skal iverksette mekanismene og bidra til reduksjon i lovbruddstilbøyelighet.....	27
2.6.2 Effekten av fødsler	29
2.6.3 Kjønn.....	30
2.6.3.1 Generell teori vs. kjønns spesifikk forklaringer av kvinners kriminalitet.	31
2.6.3.2 Sosialisering og sosial kontroll for kvinner:.....	31
2.6.3.3 Sosial støtte og overvåking av partners (helse)adferd – variasjoner etter kjønn	33
3.0 Empiriske studier av effekten familiedannelse har på kriminalitet	34
3.1 Tidligere forskning og kunnskapsstatus	34
3.2 Empiriske tester i England og USA.....	35
3.3 Empiriske tester i Norden og Nederland	40
3.4 Ekteskapets <i>kausale</i> effekt	42
3.5 Kvinners kriminalitet og sosiale bånd	44
3.6 Demografisk utvikling og sammenligning av samlivsformer.	50
3.7 Oppsummering og forskningsspørsmål	53
4.0 Data, metode og deskriptiv statistikk	55
4.1 Registerdata og utvalg	55
4.2 Målinger og operasjonaliseringer	56
4.2.1 Den avhengige variabelen: Kriminell deltagelse:	56
4.2.2 Forklaringsvariabel: Tid	57
4.2.3 Kontrollvariabler	57
4.3 Kobling av partner	59
4.4 Begrensninger ved data	60
4.5 Analysestrategi	62
4.6 Statistisk metode	64
4.6.1 Logistisk regresjon	64
4.6.2 Forutsetninger for logistisk regresjon.....	64

4.6.3 Logit-modellen	65
4.6.4 Tolkningen av logistiske regresjonsparametere	66
4.6.5 Fixed effects	67
4.7 Deskriptiv statistikk	69
4.7.1 Alder ved ekteskap	70
4.7.2 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier - for gifte kvinner og menn.....	71
4.7.3 Alder ved førstefødsler.....	72
4.7.4 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier – fødsler for kvinner og menn.....	74
5.0 Analysekapittel I Ekteskapets betydning for kriminalitet.....	75
5.1 Kvinners kriminalitet og ekteskap	75
5.2 Kvinners ekteskapseffekter og partners kriminalitet	77
5.3 Menns kriminalitet og ekteskap.....	81
5.4 Menns ekteskapseffekter og partners kriminalitet.....	82
5.5 Oppsummering	83
6.0 Analysekapittel II Kriminalitetsbeskyttende effekter av fødsler	85
6.1 Kriminalitetsbeskyttende effekter av fødsler for kvinner.....	85
6.2 Førstefødsler i ekteskap for kvinner	85
6.3 Førstefødsler i samboerskap for kvinner	86
6.4 Førstefødsler uten å bo med barnefarem for kvinner.....	87
6.5 Førstefødsler i ekteskap og samboerskap for menn.....	89
6.6 Oppsummering	91
7.0 Konklusjon, diskusjon og videre forskning.....	93
Hvilke hypoteser får støtte? Oppsummering av funn	93
7.1 Styrker og begrensninger ved forskningsdesignet.....	95
7.2 Kausalitet.....	96
7.3 Effekten av ekteskap for kvinner	97
7.4 Effekten av ekteskap med kriminell partner for kvinner.....	98
7.5 Effekten av ekteskap for menn - med og uten kriminell partner.....	99
7.6 Effekten av barn for kvinner.....	99
7.7 Effekten av barn for menn:.....	101
7.8 Oppsummerende betraktninger	102
Litteraturliste:	105
Vedlegg:.....	111
Tabeller:	
Tabell 1 Logit-koeffisienter: Kvinner	111
Tabell 2 Logit-koeffisienter: menn.....	112
Tabell 3 Gifte menn og kvinners lovbrudd etter kategori. Absolutte tall og prosent.	114
Figurer:	
Figur 1 Siktete for lovbrudd. Kvinner og menn etter alder. Per 1000 innbyggere (2009)	70
Figur 2 Kumulativ prosent av ekteskapsinngåelser etter alder for menn og kvinner - personer med og uten siktelser i observasjonsperioden.	71
Figur 3 Oversikt over lovbrudd etter kategori for hele observasjonsperioden - Gifte menn og kvinner	72

Figur 4 Kumulativ prosent av fødsler etter kontekst og alder for kvinner - personer med og uten siktelser i observasjonsperioden.....	73
Figur 5 Kumulativ prosent av fødsler etter kontekst og alder for menn - personer med og uten siktelser i observasjonsperioden.	73
Figur 6 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier - for kvinner og menn som får sitt første barn i perioden.....	74
Figur 7 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse (n=118361)	76
Figur 8 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse- giftemål med partner uten registrert siktelse (n=113765).....	78
Figur 9 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse, når ektefellen er siktet for lovbrudd (n=4540)	79
Figur 10 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse, giftemål med partner siktet for lovbrudd i perioden før ekteskapsinngåelsen (n=2671).....	80
Figur 11 Gifte menns sannsynlighet for siktelse (n=121707)	81
Figur 12 Gifte menns sannsynlighet for siktelse når partneren er siktet i løpet av perioden (n=1140).	82
Figur 13 Fødsler for kvinner, innenfor ekteskap, sannsynlighet for siktelse (n=55519).....	85
Figur 14 Fødsler for samboende kvinner, sannsynlighet for siktelse (n=55555).....	86
Figur 15 Fødsler for kvinner, uten å bo med barnefaren, sannsynlighet for siktelse (n=23546).....	87
Figur 16 Fødsler for gifte menn, sannsynlighet for siktelse (n=54275).....	89
Figur 17 Fødsler for samboende menn, sannsynlighet for siktelse (n=58961)	90
Figur 18 Fødsler for menn, uten å bo med barnemoren, sannsynlighet for siktelse (n=19186).....	90
Figur 19 Ekteskap for samboende kvinner med barn, sannsynlighet for siktelse (n=42742).....	113
Figur 20 Ekteskap for samboende menn med barn, sannsynlighet for siktelse (n=42156).....	113

1.0 Innledning

Studier av lovbruddskarrierer gjennom livsløpet har dreiet fra kun forklaringer av hvorfor man velger å begå kriminalitet, til også å undersøke hvorfor man avstår fra kriminalitet. Alders/kriminalitetskurven, som er et av de mest repliserte og beskrevne empiriske funnene i kriminologien (Gottfredson & Hirschi 1983), viser at de fleste lovbrøyttere avstår fra kriminalitet etter hvert som man blir eldre. Alder alene som forklaring på avståelse fra kriminalitet, gir lite eller ingen innsikt i de prosessene som ligger bak avståelse fra kriminalitet, da det er betydelig variasjon i alder for avslutning av kriminelle karrierer (Massoglia & Uggen 2010). Forskningstradisjonen prøver på denne måten å identifisere hvilke prosesser og kjennetegn forbundet med aldring som resulterer i avståelse fra kriminalitet¹ og disse er ofte beskrevet som vendepunkter². Disse innebærer blant annet ekteskap, endring av bosted, tilknytning til arbeidsmarked og militær tjenestegjøring (Laub & Sampson 2001).

Den eldre empirien fra feltet reiser spørsmålet om funnene kan generaliseres til yngre kohorter, preget av endrede samlivs og fruktbarhetsmønstre. Endringer i familieformasjon kan påvirke prosessene bak hvem som gifter seg, og kan slik ha en betydning for hvordan ekteskap som vendepunkt i avståelse fra kriminalitet arter seg. Skandinavia og Norge er beskrevet som foregangsland i hva som betegnes som den ”andre demografiske transisjon” (Lappegård 2007). Og funn herfra kan derfor gi en pekepinn på utviklingen i andre land, der mønstre for samboerskap og utsatte barnefødsler forventes å følge etter de skandinaviske landene (Sobotka 2008). Jeg har data over den totale populasjonen som inngår giftemål og/eller får sitt første barn i et relativt nytt tidsrom. Dette gjør at jeg kan beskrive *generelle* kriminalitetsdempende effekter av de ulike vendepunktene.

Jeg tar utgangspunkt i en teoretisk retning som påberoper seg generell gyldighet. Den empiriske testingen har i hovedsak tatt utgangspunkt i ungdomskriminelle menn og fulgt deres kriminalitet gjennom livsløpet. Det gjenstår derfor å se om forklaringene i den generelle teoriretningen også gjelder for kvinners kriminalitet og veier ut av denne.

Effekten av å få barn er lite studert som mulig vendepunkt i veien ut fra kriminalitet, men flere studier antyder at dette kan være viktig (Laub & Sampson 2001:18). Det er en svakhet at de færreste studiene undersøker dette. Introduksjonen av barn i forholdet kan lede til en sterkere forpliktelse ovenfor partneren og forsterke flere av de mekanismene som er gjeldende for ekteskap. Det er slik en mulig

---

¹”Desistance from crime” er den engelske termen brukt for å beskrive de kausale prosessene bak veier ut av kriminalitet. Jeg oversetter dette med ”avståelse fra kriminalitet”.

² Jeg beskriver de ulike vendepunktene og de tilhørende mekanismene i teorikapittelet.

spuriøs faktor i mye av det empiriske arbeidet. Barn kan også ha en uavhengig effekt på avståelse fra kriminalitet.

Teoriene behandler også egenskaper ved partneren som avgjørende for avståelsesprosessen. Derfor undersøkes det om det er heterogene effekter av partnerens egenskaper, i form av registrert kriminalitet.

1.1 Forskningsspørsmål

Oppgavens formål er å gi en deskriptiv analyse av hvordan kvinners kriminalitet påvirkes av ekteskap og fødsler. Analysen sikrer at det kan identifiseres når adferdforandring inntreffer og kan dermed avdekke om en nedgang i kriminalitet skyldes barn eller ekteskap, eller om ekteskap og fødsler følger etter en nedgang i den kriminelle aktiviteten. Med bakgrunn i den empiriske statusen av ekteskap og barnefødsler på kvinner og menns kriminalitet utledes følgende forskningsspørsmål:

Påvirkes kvinners kriminalitet av ekteskap? Og i så fall, på samme måte som for menn?

Varyerer effekter av ekteskap med partners kriminalitet?

Påvirkes kvinners kriminalitet av å få barn? Er effekten av fødsler lik om barnet kommer i ekteskap, samboerskap eller uten å bo med partneren?

I tillegg undersøkes ;

Er det en ytterligere beskyttende effekt av ekteskap for samboende med felles barn?

1.2 Faglig og samfunnsmessig og relevans

Sampson, Laub og Wimer fastslår at det trengs studier av samboerskapets kriminalitetsdempende rolle i nyere kohorter hvor samboerskap er del av den demografiske utviklingen, og at det bør undersøkes om partnertilknytning har en effekt for kvinner (2006:500). Oppgaven plasserer seg innenfor en sterk fagtradisjon og kan bidra med mye nytt i det empiriske arbeidet. Spesielt dreier det seg om kvinnenes rolle, at det er nye og gode data, for en veldefinert populasjon og at analysestrategien gjør det mulig å identifisere tidspunkt for forandring. I tillegg bidrar analysen med kunnskap om samboerskapets virkning på sannsynligheten for siktelse, som har betydning for studiet av veier ut av kriminalitet. Kriminalitetsdempende effekter av barn er lite undersøkt, og funn her kan bidra til økt forståelse rundt fødsler som et mulig vendepunkt. Selv om enkelte temaer og innfallsvinkler er godt belyste innen fagtradisjonen finnes det imidlertid noen svakheter, både i teori og empiri, som denne oppgaven retter et søkelys mot.

Det samfunnsmessige bidraget har betydning for hvordan man kan bygge sosiale relasjoner som fungerer på en integrerende måte. Ekteskap er muligens ikke å anbefale som rehabiliterende tiltak (Lyngstad og Skardhamar 2010) og de færreste bidragene kommer med forslag til utforming av politikk som et resultat av forskningen. Forskningen kan imidlertid ha implikasjoner for eksempel for hvordan soningen organiseres, ved at man i større grad fokuserer på å opprettholde de sosiale båndene man alt har til samfunnet og styrke disse. Det har den siste tiden vært fokus på barn som har foreldre i fengsel. Det er utarbeidet forslag om og bygget barnevennlige besøksrom. I hovedsak har argumentasjonen dreiet seg om barns velferd. En mulighet for meningsfulle aktiviteter bak murene, for den innsatte, vil også kunne påvirke soningens innhold positivt og bidra til en kontinuitet i tilknytningen til samfunnet og familien. Dette kan være med å dempe noen av de negative konsekvensene ved soning og bidra til økt sosial integrasjon. På sikt vil dette kunne ha en kriminalitetsdempende effekt på individnivå. Innsikten i hvilke prosesser som fører til integrasjon i samfunnet og hindrer kriminalitet kan ha betydning for hvordan man tenker rundt kriminalitet og kriminalitetsforebygging.

1.3 Oppgavens gang

Oppgaven begynner med en kort beskrivelse av den analytiske sosiologiens mekanismebegrep slik det er definert av Hedström (2005) og en beskrivelse av det kontrafaktiske utgangspunktet for kausal estimering (Morgan & Winship 1999, 2007). I kap 2 drøftes de ulike teoretiske bidragene med et fokus på livsløpskriminalitet og sosial kontroll. Det tas utgangspunkt i Sampson og Laubs teori om aldersgradert sosial kontroll (1993, 2003, 2005), og denne drøftes opp mot forgjengeren i Hirschi (1969) og ulike teoretiske og empiriske bidrag som kommer med utdypninger og nyanseringer av hvordan den aldersgraderte sosiale kontrollen virker i avståelse fra kriminalitet. I særdeleshet legges det vekt på Giordano, Cernkovich og Rudolph (2002) og andre teoretiske innspill som bidrar til en utdypning av mekanismene som er virksomme i avståelse fra kriminalitet. Inspirert av Hedström syntetiseres teoriene til en helhetlig fremstilling av mekanismene som er virksomme i avståelsen fra kriminalitet. I kap 3 gjennomgås resultater knyttet til den empiriske testingen av sosial kontroll gjennom livsløpet og hvordan resultatene påvirkes av utvalg, metode og historisk kontekst. Herunder redegjøres det også for den demografiske utviklingen i Norge, og hvordan det kan påvirke funnene. Med utgangspunkt i mekanismene og tidligere forskning utledes det hypoteser for empirisk testing i kap 3.7. Mitt eget forskningsopplegg presenteres i kap. 4, hvor aktuelle variabler beskrives og analysestrategien presenteres før den statistiske metoden i oppgaven redegjøres for. Her presenteres også aktuell deskriptiv statistikk av utvalget, med fokus på beskrivelsen av alderssammensetningen ved overgangene og hvilke type kriminalitet som begås av de ulike gruppene. Resultatene presenteres i kapittel 5 og 6. Disse drøftes og forklares i kapittel 7, med bakgrunn i mekanismene diskutert i kap 2.6. I kapittel 8 konkluderes det og forslag til fremtidig forskningsinnsats presenteres.

2.0 Teoretiske forklaringer på avståelse fra kriminalitet

Jeg vil i dette kapittelet presentere det teoretiske rammeverket som blir brukt i oppgaven. Det finnes mange teoretiske forklaringer på kriminalitet, og en av de største utfordringene innenfor kriminologien i dag er den fragmenterte teoribyggingen (Lilly, Cullen & Ball 2007:337). Veier ut av kriminalitet og beskyttende effekter av sosiale påvirkninger er studert gjennom teorier om livsløpskriminalitet og aldersgradert sosial kontroll. Innenfor denne tradisjonen studeres kriminalitet på individnivå longitudinelt og er blitt forklart ut fra tilknytning til ektefelle, arbeid og andre sosiale institusjoner. Viktigheten av uformelle sosiale bånd til samfunnet på alle stadier i livsløpet i forklaringen av kriminalitet understrekes, men den uformelle sosiale kontrollen er aldersgradert, slik at forskjellige bånd varierer i viktighet over livsløpet (Sampson & Laub 1993:17). Jeg diskuterer her de bånd som knyttes i voksen alder, og forklarer hvilke mekanismer som kan tenkes å iverksettes av disse overgangene.

Hovedpremissene i teorien om aldersgradert sosial kontroll (Sampson & Laub 1993, 2001, 2005) presenteres etter en gjennomgang av Hedströms mekanismebegrep, slik det blir presentert i ”*Dissecting the Social*” (2005). Fordi en påvist sammenheng mellom to variabler ikke evner å avdekke årsakene til *hvorfor* et resultat fremvises, benytter jeg meg av en mekanismebasert forklaring på de sammenhengene som fremvises. En handlingsbasert forklaring knyttet opp mot mekanismer, vil kunne gi en bedre forståelse av de kausale prosessene *bak* de statistiske korrelasjonene som kommer frem av data. Deretter diskuteres hva som menes med kausale effekter, og grunnlaget for kausale påstander ved bruk av observasjonsdata gjennom det kontrafaktiske rammeverket til Morgan og Winship (1999, 2007).

Teoriperspektivet til Sampson og Laub utvides med en diskusjon hvor motivasjon og egen påvirkning av muligheter for handling drøftes med vekt på Giordanos teori om kognitiv transformasjon (2002). Teoretiske bidrag diskuteres og syntetiseres gjennom mekanismebegrepet til Hedström (2005) med fokus på under hvilke betingelser ekteskap, fødsler og partnertilknytning kan iverksette de ulike mekanismene, og hvordan prosesser i avståelsen fra kriminalitet varierer etter kjønn. Til slutt diskuteres det om kvinners kriminalitet kan forklares av de samme mekanismene som er brukt i forklaringen av menns kriminalitet.

2.1 Mekanismebaserte forklaringer og et handlingsteoretisk rammeverk

Hedström argumenterer for en forklaringsbasert teoribygging. Den analytiske sosiologien utvikler en innfallsvinkel ”... that systematically seeks to explicate the social mechanisms that generate and explain observed associations between events” (Hedström & Swedberg 1998:1). En forklaring vil gi en plausibel kausal tolkning av hvorfor et utfall skjer (Hedström 2005:13). I samfunnsvitenskapen har man i hovedsak gitt opp å avdekke kausale lover, og Hedström hevder jakten på statistiske korrelasjoner bare kan påvise sammenhenger mellom ulike variabler uten nødvendigvis å gi en forklaring på fenomenet som fremvises. I en vitenskapelig kontekst vil man normalt ikke bare godta at en tilstand er sannsynlig fordi det har blitt påvist tidligere. Man vil også vite *hvorfor* det er slik. Det som da trengs er en mekanisme som gir en forståelig forbindelse mellom den kausale faktoren og fenomenet som skal forklares (Hedström 2005:17).

En (sosial) mekanisme er en konstellasjon av enheter og aktiviteter, organisert på en slik måte at de regelmessig skaper en type utfall (Hedström 2005:25). Fordi man ikke kun vil flytte forklaringene til et stadig mer abstrakt nivå, trenger man en klart uttalt handlingsbasert teori som vil ligge til grunn for all handling. Det er slik handlingsgrunnlaget for aktørene som vil ligge som premiss for de fenomener som skal forklares. Den modellen Hedström ser som mest fruktbar, er en tredelt forklaring som legger vekt på ulike handlingsmotive og betingelser samt hvordan disse påvirker og betinger hverandre. Utgangspunktet for modellen er basert på en intensjonell forståelse av handling. Handlingsbaserte forklaringer vil redusere muligheten for feilaktige kausale slutninger fra et nivå til et annet (Hedström 2005). Det handlingsperspektivet som fremsettes som mest tilfredsstillende hos Hedström er *desires, beliefs and opportunities*³. DBO vil være med å initiere og mediere all handling. Dette faller innenfor tradisjonene av metodologisk individualisme: det er bare individene som handler, men de gjør det ikke i et vakuum. De sosiale kreftene som struktur og interaksjonsmønster vil påvirke aktøren og dens valg av handling. Handling kan også komme til uttrykk som ikke-handling, da dette også er et intensjonelt uttrykk for aktørens ønskede fremtidige tilstand. DBO gir slik en individbasert, eller mikroforklaring på aggregerte mønstre. Det utvidede perspektivet på aktørens handling kommer også som et svar på enkelte rational choice teorier som Hedström hevder har en for snever fremstilling av hva som frembringer handling. Aktøren styres av en nytteorientering og er utstyrt med ubegrensede evner og jakter på den optimale gevinsten mellom en rekke handlingsalternativer (se for eksempel Becker 1991). Enkelte økonomisk-rasjonelle teorier ser helt eller delvis bort fra hvordan aktørens preferanser oppstår og struktureres, og forhold som sosiale normer, følelser og ideologi er fraværende. Det er ikke dermed sagt at rasjonelle overveielser ikke har en plass innenfor DBO, men en snever tolkning av rational choice som handlingsperspektiv mangler psykologisk og sosiologisk realisme (Hedström 2005:61).

[T]he value of the DBO theory will [...] become apparent once it is used to analyze how the social situations in which actors are embedded are likely to influence their beliefs, desires and opportunities, and how groups of actors, acting on the basis of these beliefs, desires and opportunities, bring about various intended and unintended outcomes (Hedström 2005:42).

Et individs holdninger og oppfatninger blir formet i interaksjon med andre. Handlingene til aktør_i vil gjennom påvirkning av ønskene, oppfatningene og mulighetene til aktør_j påvirke handlingsgrunnlaget og handlingene til aktør_j. Derfor må man spesifisere de mekanismer der man gjennom handlingene til andre aktører kan komme til å påvirke ønskene, oppfatningene, mulighetene og handlingene til andre (Hedström 2005:43). Jeg vil bruke dette som utgangspunkt ved å se på *hvordan* aktøren blir påvirket av interaksjon med andre i forhold til overganger i partnertilknytning og morskap.

2.1.1 Påvisning av kausale mekanismer

Det vitenskapsteoretiske rammeverket til Morgan og Winship (1999, 2007) legger vekt på kontrafaktiske utfall i estimeringen av kausale effekter ved observasjonsdata. Den kontrafaktiske tilnærmingen klargjør hva som menes med en kausal effekt og avdekker to mulige feilkilder i estimeringen av slike effekter. Påvisning av kausale effekter med observasjonsdata er problematisk fordi seleksjon inn i behandling er ikke-randomisert⁴ og at (den hypotetiske) effekten av behandling varierer mellom gruppen som gjennomgår behandling og den gruppen som ikke gjennomgår behandling (Winship & Morgan 1999:703).

Det kontrafaktiske betyr å sammenligne et faktisk utfall etter en hendelse med det hypotetiske utfallet ved ikke-hendelse. Kontrafaktiske utfall er hypotetiske ”hva om” utfall. Individer bidrar bare med informasjon for den behandlingstilstanden de er observert i. Estimeringen av kausale effekter må derfor håndtere problemer med ”manglende data”, siden et individ ikke kan observeres både som gift/ugift eller å ha barn eller ikke ha barn på samme tid (Winship & Morgan 1999:664). Dette fører til at observasjon eller direkte kalkulasjon av kausale effekter på individnivå ikke er mulig (Morgan & Winship 2007:4-7). Derfor fokuseres det på estimering av gjennomsnittlige behandlingseffekter mellom kontroll- og behandlingsgruppe. Kausal estimering avhenger slik av teoretisk funderte antagelser om seleksjonsmekanismene som determinerer behandlingsstatusen. Det kan slik ikke være uobserverte faktorer som tenker seg å påvirke om man er i behandlingsgruppen eller ikke. Med andre ord avhenger den kausale påstanden av om disse forutsetningene er redegjort for på en tilstrekkelig måte. Ved estimeringen av ekteskap og fødslers kausale effekt er det mange mulige spuriøse faktorer

---

³ Videre omtalt som DBO. Oversatt til ; ønsker, oppfatninger og muligheter.

⁴ Bruken av termene behandling/ikke-behandling lånes fra medisinsk forskning. I denne oppgaven undersøkes ekteskap og fødsler som behandlingsstatus.

som påvirker behandlingsstatus og det er derfor vanskelig å kontrollere for eller redegjøre for alle disse på en tilfredsstillende måte. Dette gjør at man sitter igjen med en sann kausal effekt. På samme tid kan det argumenteres for at metodene som benyttes for kausal estimering bidrar med mer robuste estimater, fordi det kontrolleres for viktige seleksjonsmekanismer inn i behandlingen. Bjerk (2009) fremhever på sin side at noen metoder for å avdekke kausale effekter kan overdrive effekten av ekteskap.

Utfordringen er å redegjøre for hvordan man ender opp i alternative behandlingstilstander. Dette er i noen grad mulig å teste empirisk, men det er sjeldent mulig med en fullstendig redegjørelse, siden seleksjonen inn i behandlingsgrupper gjerne er påvirket av uobserverbare eller uobserverte faktorer.

Selv om man kunne redegjort for alle seleksjonsmekanismer inn i behandling er det begrensninger knyttet til kausale påstander om ekteskap og fødsler ved at de ikke identifiserer mekanismene som genererer utfallet (se for eksempel Hedström & Swedberg 1998, Hedström 2005) Sampson, Laub og Wimer (2006:498) sier at selv med data fra eksperimenter, der behandlingstatus er tilskrevet av forskeren og individene ikke er gjenstand for systematisk seleksjon inn i behandlingsstatus, vil det være uklart med tanke på hvilke mekanismer som faktisk produserer resultatet. Morgan og Winship (2007:286-287) sier at etter effekten er funnet kan man gå videre til mekanismebaserte analyser. Det jeg forsøker å gjøre i denne oppgaven, ved å klart formulere mekanismene som kan være virksomme i de ulike overgangene, er å utnytte informasjon om ulike kontekster for overgangene og sammenligne utfall på tvers av overganger. På denne måten kan man komme nærmere å avdekke de mekanismene som bidrar til avståelse fra kriminalitet. Siden jeg ikke kan sette de enkelte mekanismene som identifiseres opp mot hverandre, behandles overgangene som ”pakker” av mekanismer, med til dels varierende innhold. Ved å sammenligne to pakker av mekanismer med hverandre kommer man nærmere identifiseringen av relative bidrag til avståelse. Et relatert argument er at før man forsøker å forklare et fenomen, bør man gi en god og presis beskrivelse av hva som skal forklares. I stedet for å estimere kausaleffekter, kan detaljert beskrivelse av fenomenet være nødvendig. Fordi mitt utvalg tar utgangspunkt i en yngre kohort med andre samlivsmønstre bidrar jeg derfor til en klargjøring av hvordan ekteskapseffekten bør forstås og forklares innenfor rammene av endrede demografiske mønstre.

2.2 Sosial kontroll og livsløpskriminalitet

I 1993 kom Sampson og Laub med en videreutvikling av Hirschis kontrollteori fra 1969. Hovedpoenget er at kriminalitet varierer gjennom livsløpet og avhenger av tilknytning til sosiale institusjoner og kvaliteten på sosiale bånd. Sosiale bånd knyttet til forandringer i voksenlivet forklarer variasjoner i kriminalitet som ikke er redegjort for av egenskaper ved barndommen (Sampson & Laub 2005:16). De identifiserer flere mulige vendepunkter (turning points) i tilknytning til jobb, militær tjeneste, endret boområde og ekteskap som er forbundet med en nedgang i kriminalitet. Alle disse overgangene involverer i forskjellig grad nye situasjoner som (1) markerer et brudd med fortiden, (2) gir mulighet for investering i relasjoner som bidrar til sosial støtte og utvikling samt nye nettverk, (3) situasjoner som både bidrar med kontroll og overvåking (4) forandret rutineaktivitet (5) og muligheter for identitetsforandring. Disse mekanismene vil gjelde på tvers av historiske, geografiske og demografiske kontekster (Sampson & Laub 2005: 33-34).

Sampson og Laubs opprinnelige teori (1993) er kritisert fra en rekke hold, blant annet for mangelfull diskusjon om aktørens (varierende) motivasjon, og om vendepunktene har en *kausal* påvirkning på kriminalitet. Sampson og Laub erkjenner på bakgrunn av dette at ekteskap (og de andre vendepunktene) ikke er en enkelt handling, men må forstås som "a potential causal force in desistance that operates as a dynamic, time varying process through time" (Sampson & Laub 2005:36). De avviser også et fokus som utelukkende konsentrerer seg om de strukturelle og institusjonelle overganger og muligheter dette representerer, fordi disse mulighetene er mediert av oppfatninger og "human decision making" (Sampson & Laub 2005:36-38). Deres operasjonalisering av "agency" er ikke begrenset til rational choice forklaringer alene, da mennesker selv aktivt velger preferanser de skal handle på grunnlag av. Slik blir valg situasjonsbetinget eller relasjonelt. De prøver med dette å føre studiet av utviklingen av kriminalitet tilbake til en modell der man ser på den konstante interaksjonen mellom individ og miljø, sammen med "human agency and random developmental noise" (Sampson & Laub 2005:40). Med dette menes nok at muligheter for tilknytning til partner eller jobb både kan komme som et resultat av egen innsats eller at vendepunktene kan være et resultat av flaks og tilfeldigheter. Den delen av teorien som har fått mest empirisk støtte og blitt undersøkt mest er effekten av ekteskap. De mekanismene som vil hindre kriminalitet gjelder muligens sterkest for ekteskapet da denne overgangen i størst grad vil involvere alle mekanismene på samme tid. Det er heller ikke uten betydning at man kan skifte bosted, få jobb og gifte seg innenfor et relativt kort tidsrom og at de ulike overgangene kan påvirke hverandre. Hvis man gjennomgår flere overganger vil en oppnå en full "respektabilitets-pakke"⁵ (Giordano m. fl 2002, Maume 2003, Savolainen 2009).

---

⁵ Giordano m. fl 2002, er den av artiklene som har gått lengst i å operasjonalisere og teste dette begrepet.

2.3 Kontrollteori

Sampson og Laub bygger på Hirschi (1969) og mekanismene innenfor sosial kontroll er like. I ”*Causes of delinquency*” fra 1969 bruker Travis Hirschi kontrollteori for å forklare ungdommers kriminelle adferd. Teorien predikerer at økt tilknytning til samfunnets konvensjonelle institusjoner gjennom skole og familie vil hindre deltagelse i kriminell aktivitet. I stedet for å gjøre samvittigheten til en del av personligheten vil den avhenge av en vedvarende tilknytning til konvensjonelle grupper⁶. Samvittighet er slik en sosial konstruksjon som krever stadig vedlikeholdelse og korreksjon i møte med andre. Videre brukes ideen om investering sammen med forpliktelse ved at man ikke gir opp sin egeninteresse, men at man investerer denne i et sett aktiviteter som involverer andre. Slik vil teorien ha en rasjonell komponent i og med at kostnadene ved avvikende adferd øker med økt grad av forpliktelse (Lilly m. fl. 2007:104). Fordi menneskene styres av egeninteresse kan dette være med å forklare både kriminalitet og lovlydighet. Samme mekanisme vil slik være med å forklare både hvorfor man velger kriminalitet og lovoverholdelse. Mekanismen kan være slik: deltagelse i, tro på og forpliktelse til konvensjonelle sosiale institusjoner vil øke kostnaden ved avvikende adferd. Kriminalitet forklares ved fraværet av sosiale bånd og den uformelle kontrollen dette representer.

Sosiale bånd preget av prososial orientering ved tilknytning til skole, arbeid osv. vil begrense mulighetene for kriminalitet fordi kostnaden ved kriminalitet øker jo sterkere denne tilknytningen er. De sanksjoner som rettes mot avvikende adferd har mest å si for de som faktisk har noe å tape på dette og den sosiale kostnaden ved straff øker ved økt tilknytning og investering i sosiale bånd. Derfor kan straff virke dårligere som avskrekkelse fra kriminalitet for de som står utenfor samfunnets prososiale institusjoner (se for eksempel Wilson 2006).

I senere arbeider utformer Hirschi, sammen med Gottfredson, en annen form for kontrollteori. I ”*A General Theory of Crime*” (1990) er det selvkontroll lært tidlig i livet, som forklarer forskjeller i kriminalitet mellom grupper. Lav selvkontroll er assosiert med lav tilknytning til konvensjonelle institusjoner fordi denne tilknytningen krever behovsutsettelse, planlegging og vedvarende involvering, noe personer med lav selvkontroll ikke evner i like stor grad som de med større selvkontroll. Dermed har selvkontroll en *direkte* effekt på kriminalitet, mens den uformelle sosiale kontrollen er en delvis *spuriøs* effekt av selvkontroll. Effekten av selvkontroll varierer etter kontekst. De to teoriene kan på denne måten sees på som utfyllende. Personer med lav grad av selvkontroll vil i mindre grad knytte seg til sosiale institusjoner og rette seg etter spillereglene innenfor disse, men det betyr ikke at sosial påvirkning ikke har en effekt på sannsynligheten for kriminalitet hos personer med lav selvkontroll. Lav selvkontroll påvirker også hvordan man responderer på den sosiale kontrollen

---

⁶ Grupper preget av pro-sosial orientering.

som utøves. For en gitt setting av sosial kontroll vil de med lav selvkontroll ha høyere sannsynlighet for kriminalitet.

De to teoriene til Hirschi inneholder henholdsvis sosiogeniske og ontogeniske forklaringer: Den sosiogeniske forklaringen er knyttet til sosial kontroll mens den ontogeniske i større grad tar utgangspunkt i selvkontroll. Den ontogeniske forklaringen ser alder og selvkontroll som en biologisk prosess delvis løsrevet fra sosial betydning, mens den sosiogeniske forklaringen knytter seg nærmere opp til de sosiale og institusjonelle prosessene og den aldersgraderte strukturen på sosiale roller og sosial kontroll (Maruna 1997:7). Ettersom resultatet av lav selvkontroll avhenger av den sosiale settingen utelukkes ikke tilknytning til sosiale institusjoner og sosiale bånd som forklaring på kriminalitet i den ontogeniske forklaringen på kriminalitet. I min oppgave blir det lagt vekt på sosiogeniske forklaringer i tolkningen av resultatene.

2.4 Det kognitive grunnlaget for kriminalitet

Det kognitive grunnlaget for kriminalitet og veien ut av kriminelle løpebaner er blant annet undersøkt av Giordano m. fl (2002) i "*Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation.*" I stedet for bruken av "turning points" bruker de en mykere og mer dynamisk operasjonalisering for vendepunkt som de kaller "hooks for change". Vendepunktene er slik en *katalysator* for forandring, da individene selv kreativt og selektivt tilpasser seg miljøet (Giordano m. fl. 2002:992). Deres kognitive teori er kompatibel med de fleste antagelsene i kontrollteorien. De skiller seg i første rekke på punktet om motivasjon. Kontrollteorien vil i hovedsak gå ut fra at ønsker (og oppfatninger) hos individene er de samme over tid og at det er mulighetene for å handle på grunnlag av disse som forandrer seg når man velger å avstå fra kriminalitet. Giordano legger vekt på forandringer i identitet og det kognitive grunnlaget for handling, samt aktørens egen kreative rolle i avståelsesprosessen (Giordano m. fl. 2002:992). Utvalget deres er relativt lite og det kan være en av grunnene til at de ikke klarer å påvise en statistisk signifikant effekt av overgangene i livssituasjon. De har en distinkt kjønnsespesifikk innfallsvinkel og hovedvekten i de kvalitative analysene dreier seg om kvinnene og deres livssituasjon.

Et av hovedpoengene er at de kognitive forandringene ikke bare påvirker hverandre, men at de også inspirerer og legger føringer på handling. Den idealtypiske sekvensen for kognitiv forandring er (1) en generell åpenhet som påvirker hvor mottagelig man er for vendepunktene, (2) vendepunktene påvirker forandring i identitet (3) som igjen fører til et gradvis avtagende fokus på kriminalitet som fremtredende egenskap og ønske om fortsatt kriminell deltagelse. Der hvor forandring skjer uten tilknytning til vendepunkter tilskrives effekten aktøren selv (Giordano m. fl. 2002:1002-1003). Slik er

ikke vendepunktene noe som må være tilstede for å forandre identitet eller adferd, men siden de ulike overgangene åpner opp forståelsen av seg selv, iverksettes visse roller og hjelper til med å stabilisere forståelsen av seg selv som noe annet enn en kriminell person kan de forstås som en *mulighet* for å dyrke frem andre og stabile identiteter som bryter med gamle forestillinger. En slik forandring kan lede til en større suksess på ekteskapsmarkedet. De kvantitative tekstene tillegger den kognitive forandringen betydning for seleksjonen inn i behandling/ikkebehandling. Slik må kausale estimater kontrollere for denne seleksjonsmekanismen for at en sann kausal effekt skal fremvises.

I ”*Settling down and Aging Out: Toward an Interactionist Theory of Desistance and the Transition to Adulthood*” (2010) av Massoglia og Uggen, trekkes timingen av hendelser inn, og et av hovedfokusene ligger på overgangen til foreldreskap. Alder og identitet er nært knyttet sammen gjennom rolleforventninger. Poenget her er at markører for voksen identitet, må komme på et riktig tidspunkt og i riktig rekkefølge. Å oppnå voksenmarkører løsrevet fra andre viktige hendelser og kjennetegn kan markere umodenhet og slik ikke virke kriminalitetsdempende. Derfor er det viktig å kontekstualisere ulike vendepunkter i forhold til hverandre ved å se hvem som kommer først. For eksempel kan fødsler og graviditet sees på som umoden og uansvarlig oppførsel om man ikke har andre markører for voksenidentitet, blant annet økonomisk uavhengighet, stabilt parforhold og egen bopel. Alder er den viktigste forklaringsvariabelen, men fokuset er på hvordan aldersnormer oppfattes og internaliseres og det er slik sosial alder, ikke biologisk alder som er av interesse. Deres empiriske analyser underbygger at kriminalitet fremstår som et hinder på veien til voksenstatus. Avståelse fra kriminalitet kan slik være en markør for voksen identitet. I tidlig ungdom kan kriminalitet markere selvstendighet og være med på å underbygge en identitet som voksen. Men fortsetter den kriminelle aktiviteten som voksen, er dette et tegn på en ungdommelig og lite moden identitet. ”Behaviours deemed appropriate at one life course stage are deemed inappropriate at other stages” (Massoglia & Uggen 2010:545) Det er også grunn til å anta at det er et større spillerom i de aldersgraderte rollene for menn enn det som er tilfellet for kvinner. Spillerommet er også større i dagens kontekst enn det som var tilfellet tidligere, samtidig er det fremdeles sterk konsensus i hva det betyr å være voksen (Massoglia & Uggen 2010:546). De som bryter aldersnormer ved fortsatt kriminell aktivitet har mindre sannsynlighet for å oppfatte seg selv, og bli oppfattet av andre, som voksne (Massoglia og Uggen 2010:547). Det kan være slik at rollen som arbeidstaker, ektefelle og forelder i første rekke markerer ”voksenhet” og at det er identiteten som voksen som skaper barrierer mot kriminalitet. Denne effekten er slik både selvstendig, ved at den er en intern prosess, men den virker på samme tid gjennom hva som er sosialt akseptert og hva som oppfattes som sosiale normer. Den sosiale kontrollen kan virke gjennom spesifikke roller som arbeidstaker, ektefelle og forelder, men kan også være selvstendig knyttet til identiteten som voksen, ved at samfunnets krav og forventninger internaliseres.

Symbolisk interaksjonisme antyder at konvensjonelle voksenroller og adferd gradvis bidrar til avståelse ved å øke forpliktelsen til samfunnet og derfor avskrekker adferd som kan sette voksenrollen i fare. Dette er i tråd med aldersgraderte mekanismer i sosial kontroll, men virker delvis uavhengig av tilknytningen til enkelte vendepunkt. At man beveger seg bort fra kriminalitet signaliserer også til potensielle ektefeller og arbeidsgivere at det er trygt å "...build them into their future plans in an orderly and effective manner" (Massoglia & Uggen 2010:552). På denne måten vil det være en interaksjon mellom miljø og individ. Mulige vendepunkt skapes på denne måten ved at individer signaliserer at de er klar for å ta på seg ansvar forbundet med rollen som voksne. Overgangene i familieliv er nært knyttet til identiteten som voksen, og avståelse fra kriminalitet kan være en effekt av en voksen identitet og normer forbundet med dette, mer enn sosial kontroll fra partner. Det er et overlapp mellom de to forklaringene, da den sosiale kontrollen tenkes å være aldersgradert og knyttet til voksenroller og identitet.

2.5 Utviklingen og utdyping av teoriene.

Sosial kontroll og det kognitive grunnlaget for kriminalitet skiller seg i første rekke på punktet om motivasjon, hvordan aktøren selv skaper muligheter for å knytte seg til samfunnet gjennom deltagelsen i sentrale institusjoner. Det omtales innenfor et kausalt begrepsapparat som dynamisk seleksjon inn i overgangene, da individene selv velger å knytte seg til overgangene som i varierende grad alltid vil ligge der som potensielle muligheter (Bjerk 2009:394). I senere arbeider har Sampson og Laub langt på vei tatt til seg kritikken fra Giordano m.fl. (2002) og presisert hvorledes forholdet mellom struktur og aktør er tenkt. Teorier om livsløpskriminalitet har med andre ord utviklet seg i lys av nye empiriske undersøkelser og teoretiske innspill. "In sum, our revised framework we see marriage not as a singular turningpoint but as a potential casual force in desistance that operates as a dynamic, time varying process through time" (Sampson & Laub 2005:36). Selv om dette strengt tatt ikke klargjør hvordan forholdet mellom aktør og struktur virker⁷, er det et forsøk på å gjøre teorien mer dynamisk ved å beskrive seleksjonen inn i overgangene. Fremdeles er det noe uoverensstemmelse mellom aktørperspektivene til Sampson og Laub og de mer kvalitative tilnærmingene representert ved Maruna (presenteres i kap. 2.6 og 3.2) og Giordano m.fl. (2002). "Offenders can and do desist without a conscious decision to "make good" and offender can and do desist without a 'cognitive transformation'" (Sampson & Laub 2003:279). Avståelse kan slik oppstå uten en bevisst kognitiv prosess eller språklige konstruksjoner av en ny identitet, fordi investeringen i sosiale bånd inntreffer før åpenheten mot forandring av egen identitet åpnes opp. Bottoms (argumenterer for at avståelse kan oppstå gjennom en gradvis tilpasning av roller og tilknyttede emosjonelle forpliktelser med de nye rollene, uten at tilknytningen og de forandrede rollene nødvendigvis er en overveid prosess initiert av individet selv (Bottoms 2006:267). Avståelse innebærer en tilpasning til forventningene iboende i

---

⁷ De oppfordrer til fremtidig forskning og teoretisk klargjøring på dette feltet.

”voksenroller”, samt en åpenhet for å akseptere ansvaret voksenrollene medfører. Tilpasningen til voksenrollene har en mulig ”overskridende” emosjonell effekt, på en måte som kan påvirke andre beslutninger, som kriminalitet. Dette er forenelig med Sampson og Laubs ”situerte valg”, med en utdypning av hvordan modenhet og voksenhet virker sammen med selvoppfattelse og reflekseive følelser (Bottoms 2006:268). Sampson og Laub utdyper viktigheten av aktørens frie valg ved å fremheve at ”[p]ersistent crime is more than a weakening of social bonds, and desistance is more than the presence of a social bond” (Sampson & Laub 2005:38). Aktøren velger å handle ut fra den situasjonen og konteksten man befinner seg i. Altså kan man se på de to ulike perspektivene som utfyllende snarere enn konkurrerende. Teoriene på feltet har på denne måten utviklet seg etter hvert som nye innspill er kommet til.

2.6 Mekanismer initiert gjennom vendepunktene.

Flere av tekstene har drøftet hvordan de kriminalitetsbeskyttende effektene av ekteskap virker gjennom mekanismer. Derfor presenterer jeg i de følgende avsnittene en syntetisering av mekanismene slik de tenkes å virke i avståelsen fra kriminalitet, med utgangspunkt i Hedstrøms mekanismebegrep (2005). Jeg støtter meg til den tidligere teoretiseringen og empiriske testingen av ulike sosiale påvirkninger og veier ut av kriminalitet. Jeg bruker mekanismene slik de er presentert i Sampson og Laub (2005:17-18) som utgangspunkt for drøftingen. Tilknytning til de ulike vendepunktene kan ha en kortsiktig situasjonell dempende effekt på kriminalitet og over tid omdirigere langsiktige forpliktelser til konformitet. På denne måten er noen av effektene ved de ulike overgangene umiddelbare i sin virkning mens andre aspekter ved mekanismene bruker lenger tid på å manifestere sin kriminalitetsdempende effekt. De ulike mekanismene diskuteres som generelle mekanismer gyldige for de mulige vendepunktene. I kap. 2.6.1 kommer det en utdypning av under hvilke forhold familiedannelse kan tenkes å hindre kriminell deltagelse, og når. Det drøftes også hvorvidt mekanismene er gyldige for både menn og kvinner.

Gjennomgang av mekanismene

(1) Markerer et brudd med fortiden som gjør det mulig å se seg selv i et nytt lys.

Mekanismen peker direkte til vendepunktets mulighet for å se seg selv og sin egen aktivitet i nytt lys. Vendepunktene innebærer i varierende grad at man får en ny kontakt til samfunnet som gjør at personen ser seg selv og sin egen aktivitet utenfra. Fra å være sentrert rundt egen aktivitet og vennekrets vil vendepunktene kunne bidra til at en dreier oppmerksomheten mot andre, fordi andre personers velferd avhenger av egen oppførsel. En kan i sterkere grad føle tilhørighet til et større felleskap ved å se andres interesser som avhengig av ens egne handlinger. Bruddet med fortiden kan komme brått eller være en del av en større prosess. Et av hovedpoengene hos Giordano m. fl er at kognitive forandringer ikke bare påvirker hverandre, men at de også *inspirerer og legger føringer på*

handling. Slik vektlegges aktørens egen rolle i å fremdyrke mulighetene for å knytte seg til prososiale institusjoner, og at det finnes en motivasjon for dette *før* mulighetene for tilknytning oppstår. Sampson og Laub er i mindre grad opptatt av hva som kommer forut for vendepunktene, og legger til grunn at vendepunktene legger føringer for hvordan man oppfatter seg selv. Det er med andre ord uenighet om vendepunktene har en kausal påvirkning og om individenes endrede selvoppfattelse kommer før eller etter tilknytningen til vendepunktet.

Maruna (1997, 2001) bruker i en rekke artikler og bøker narrativ analyse for å studere avståelse fra kriminalitet, fordi individer forstår seg selv gjennom språklige konstruksjoner. Han støtter seg blant annet på Sartre når han fremhever behovet for "...[A] literally intelligible sequence, or a coherent "story" of the individual if we want to understand changes in behaviour such as desistance". Maruna legger vekt på at man rehabiliterer seg selv. "[F]amilies, jobs, age or time cannot change a person who does not want to make an effort to change" (1997: 5). For at vendepunktene skal være vendepunkter, må de være med å markere et brudd med fortiden på en slik måte at forståelsen av seg selv bryter med en tidligere oppfattet situasjon. Bruddet med kriminalitet fremheves av flere av informantene som å finne tilbake til seg selv. "Redemption scripts": tidligere forbryteres narrative konstruksjon av avståelse er ofte støttet av vendepunktene ved at de åpner opp forståelsen av seg selv, ved at man ser seg i et nytt lys, fordi ens egne handlinger blir speilet av andre. Kriminalitet blir på denne måten først sett på som avvikende i ettertid, da avvikende adferd før ble sett på som en naturlig del av en selv eller sin situasjon. Vendepunktene kan derfor bidra til å stille spørsmål ved det som tidligere ble sett på som naturlig.

Avståelse fra kriminalitet viser ikke bare til individuelle valg gjort av og for personen selv, men at det også har implikasjoner for hvordan andre ser en. Slik kan ektefelle, barn og jobb signalisere en avstand fra kriminalitet ovenfor andre personer. Dette kan muligens oppfattes av andre lovbrytere som legitime grunner til å trekke seg ut av eller begrense kontakten med kriminelle miljøer. Dermed fremstår vendepunkter som et hinder for kriminell deltagelse og blir forstått som dette av flere aktører. Identiteten, og narrative som knyttes til denne, åpner slik forståelsen av seg selv for andre. Det er gjennom kvalitativ forskning antydnet at narrative om avståelse bygges opp rundt de overgangene som undersøkes her (Maruna 2001, Giordano m. fl 2002, Farrall 2005, Godfrey 2007 Giordano 2008, Leverentz (2010)).

(2) Mulighet for investering i relasjoner som gir støtte, utvikling og etablerer nye nettverk.

Det er slik at avvikende adferd i mindre grad blir rasjonelt fordi en får noe man trenger fra andre. Den kriminelle aktiviteten man tidligere har sett som nødvendig for utviklingen av egen identitet, selvstendighet og meningsfulle aktiviteter, mister sitt grunnlag hvis man kan få den på andre måter. Sosial støtte og utviklingen av nettverk innebærer flere kontaktpunkter enn det man får fra partneren,

naboer eller kolleger alene, fordi man også blir knyttet til deres utvidede sosiale nettverk. Dette innebærer at den sosiale støtten og tilhørende kontroll ikke bare kommer fra en relasjon, men også et utvidet nettverk. Utviklingen av nye nettverk vil slik gripe inn i de neste mekanismene også. Den sosiale kontrollen avhenger av en investering i sosiale bånd som har en positiv betydning for individet. Representerer ikke investeringen i relasjoner noe positivt, vil ikke kostnadene ved å miste denne investeringen innebære en barriere mot kriminalitet. "The preventive effect emanates from the quality of the marriage bond, not from the existence of marriage itself" (Sampson & Laub 2005:36). Det er med andre ord lagt inn spesielle betingelser for hvordan båndene virker og under hvilke betingelser, ikke bare at de er tilstede. Investeringen i sosiale relasjoner må sees på som noe positivt som dermed innebærer et personlig tap om de skulle forsvinne eller svekkes.

Investeringen i relasjoner vil forandre mulighetene for lovbrudd da dette blir mer kostbart. Det er ingenting iboende i forandret ekteskapsstatus eller de andre vendepunktene som kan forandre adferd alene. Man må selv investere i de sosiale båndene, som kun oppstår som muligheter og handle i tråd med den nye situasjonen investeringen i sosiale bånd representerer. "As the investment in social bonds grow, the incentive for avoiding crime increases because more is at stake" (Laub, Nagin & Sampson 1998: 225). Slik forutsetter teorien aktører som tar valg basert på rasjonelle vurderinger, og kan derfor knyttes sammen med handlingsteoretiske rammeverket til Hedström da det ligger det som et premiss at aktøren selv overveier kostnader og gevinster med kriminalitet. Hvorvidt slike overveielser er like viktige for alle typer kriminalitet er ikke gitt⁸. Kriminalitet gjort i affekt eller som et resultat av narkotikabruk eller avhengighet, vil muligens i mindre grad være assosiert med kontinuerlige overveielser. Aktøren kan forplikte seg til andre uten bevisste overveielser for hvordan dette virker inn på kostnader og gevinster ved kriminell aktivitet. Slik kan forpliktelser overfor andre oppstå som et resultat av andre investeringer. Hovedpoenget her er at forandringen i det kriminelle aktivitetsnivået kommer som en konsekvens av andre overveielser som ikke henstiller til en aktiv overveielse av ens egen kriminalitet eller veier ut av denne. "The men made a commitment to go straight without even realizing it. Before they knew it, they had invested so much in a marriage or a job that they did not want to risk losing their investment" (Laub & Sampson 2001:51). Bak denne ideen ligger altså tanken om at partneren går fra en, man mister jobben eller blir uglesett i nabolaget om man skulle bli tatt for kriminalitet. I hvert fall må det være slik at den gjensidige forpliktelsen blir brutt og at dette er forbundet med kostnader (selv om båndene ikke blir brutt). Slik forutsetter både ideen om forpliktelse og investering at dette er positive ressurser som man er redd for å miste tilgangen til. Sannsynligheten

---

⁸ Derfor undersøkes ulike kriminalitetstyper for seg, i vedlegg 1. Ved å analysere lovbruddskategoriene hver for seg kan man finne ut om enkelte lovbrudd påvirkes mer av giftemål/fødsler enn andre.

for å miste godene man har forpliktet seg til ved investering i relasjonen, kan øke etter hvor prososialt⁹ orientert partner/arbeidsplass eller nabolaget er. Empiri fra USA viser at stabiliteten på ekteskap blir svekket ved fengselsstraff og at det derfor er reelle sosiale kostnader knyttet til fortsatt kriminalitet (Lopoo & Western 2005).

Avståelse fra kriminalitet vil være gradvis (Sampson, Laub & Nagin 1998:225). Sampson og Laub tenker de seg at investeringen og reduksjonen i den kriminelle aktiviteten begynner *etter* vendepunktet inntreffer, altså at det er en kausal effekt av ekteskap. Men det er også mulig å tenke seg at investeringen (og de andre mekanismene) begynner å virke forut for vendepunktet, slik Sampson og Laub operasjonaliserer vendepunkt. Blant annet fordi investeringen i en jobb eller en ektefelle kan begynne før selve vendepunktet oppnås. "[I]f there is a preventive effect stemming from courtship, the coefficient will also be negative for the courtship period" (Sampson Laub & Nagin 1998:225). Eventuelle endringer i det kriminelle nivået i perioden før vendepunktet kan slik tilskrives investering, kognitive transformasjon eller dynamisk seleksjon som leder frem til vendepunktet.

(3) Situasjoner som både bidrar med kontroll og overvåking.

Sosial kontroll bidrar til avståelse fordi det er en effektiv overvåking og en effektiv sanksjonering av avviket (Wickstöm i Sampson & Wickström 2006:101). Den sosiale kontrollen avhenger, som det fremgår av avsnittet over, at det er noe positivt å miste. På samme tid må det være sannsynlig at avviket blir oppdaget og det iverksetter visse former for sanksjoner. En partner, sjef, kollega eller familiemedlemmer vil kunne bidra med "reintegrative shaming" (Braithwaith 2006) ved å bidra til en sosial straff. Sanksjoner kan også bidra til ytterligere marginalisering og stigmatisering, spesielt ved statlig eller hard kontroll (Sampson & Laub 1993:68, se f.eks. Lilly, Cullen m.fl. 2007:123-147). For eksempel vil narkotikamisbruk kunne føre til tap av jobb eller fordømming fra og tap av venner. En sosial straff kan også bidra til at avviket blir gjort tydelig ved en mildere reaksjon og at lovbrøteren selv får muligheten til å tre inn igjen i den sosiale gruppen ved ord og handlinger der man viser anger og slik få tilgivelse (Braithwaith 2006). En ytterligere marginalisering kan oppstå dersom man blir forlatt av partneren, at man mister jobben eller blir uglesett i nabolaget. Da kan frafall av goder i form av støtte og de andre mekanismene forbundet med ekteskap, føre til økt kriminell deltagelse. Siden tilknytning til sosiale institusjoner hindrer kriminell deltagelse vil bortfall av tilknytning føre til mer kriminalitet. Et av hovedpoengene til Sampson og Laub er at det knyttes sosiale kostnader til kriminalitet og det er på grunn av den sosiale kostnaden ved straff, mer enn straffen i seg selv, som

---

⁹ Prosocial behaviors are those intended to help other people. Prosocial behavior is characterized by a concern about the rights, feelings and welfare of other people. Behaviors that can be described as prosocial include feeling empathy and concern for other people. (<http://psychology.about.com/od/pindex/g/prosocialbehavior.htm>)

gjør at individer avstår fra kriminalitet. Hvorvidt de respektive båndene evner å iverksette positiv kontroll avhenger av egenskaper ved institusjonen man knytter bånd til. Dette er i litteraturen omtalt som prososialitet og karakteriserer den normative orienteringen institusjonene (og personene sentrale i institusjonen) besitter. Definisjonen på prososialitet er lite diskutert i teoriene, da de fleste har kontrollert for kvaliteten og styrken på båndene, som er noe litt annet. Graden av prososialitet, altså den normative orienteringen hvor lovlidighet og konformitet er av spesiell interesse, er imidlertid viktig å ha med. Ikke alle personer eller institusjoner evner å iverksette kontroll og overvåking på en måte som påvirker sannsynligheten for siktelse. Den normative orienteringen til partner er slik det fremgår i de fleste tekstene tenkt som et vedvarende trekk. Det er en svakhet i teoriene at individet som avstår fra kriminalitet kan forandre seg, når trekk ved partner og andre påvirkninger tenkes å være stabile over tid, slik det er hos Andersen m. fl (2010). Leverentz (2006) hevder på den annen side at partnere kan skifte normativ orientering underveis i et forhold.

(4) Forandret rutineaktivitet

De ulike vendepunktene bidrar til en omstrukturering av tidsbruken. På ulike måter påvirker de hvordan, hvor og med hvem tiden brukes. Dette er både et resultat av praktisk ordning av tidsbruk og kontroll og overvåking iverksatt av partneren. Bruker man tiden på meningsfulle og utviklende aktiviteter, vil kriminalitet i mindre grad virke som et reelt handlingsalternativ.

Forandret rutineaktivitet vil henge sammen med nettverk og det man beskjeftiger seg med til daglig. Det går frem av intervjumaterialet til Farrall at lysten på fart og spenning ikke er like sterk etter en slitsom dag på jobb, da man rett og slett ikke har overskudd til å "finne på tull"¹⁰ (Farrall 2006, Sampson 2005). Det å knytte seg til en partner vil forandre hvordan man bruker (fri)tiden, med hvem, og når. Warr (1998) hevder effekten av ekteskap utelukkende virker gjennom denne mekanismen. Det er færre empiriske undersøkelser om tid brukt med barn har den samme effekten, men det å få barn vil for de fleste medføre store forandringer i tidsbruken, selv om dette i noen grad tilbakevises av Warr (1998) (se 2.6.2 for videre diskusjon).

Mekanismen forandret rutineaktivitet dreier seg om de muligheter man har for å planlegge og gjennomføre kriminalitet. Partners påvirkning vil sannsynligvis i stor grad virke gjennom denne mekanismen, ved at man begrenser den ustrukturerte tiden man tilbringer med ikke-familiære bekjentskaper. Slik henger tidsbruk sammen med sosial kontroll. Ved partnerens kontroll av hvem man er sammen med, til hvilke tidspunkt og hva man gjør sammen, kan partneren også indirekte kontrollere mulighetene for kriminalitet. Siden forandret rutineaktivitet i stor grad avhenger av hvilke egenskaper og nettverk institusjonen har, griper også prososialitet inn i denne mekanismen. Har

---

¹⁰ "raise hell"

partneren en lik normativ orientering og inngår i de samme nettverk og bruker tiden likt som en selv, vil ikke påvirkningen bli like stor som hvis denne er forskjellig¹¹. For eksempel kan ekteskap mellom to like personer føre til mer av det samme, enten likheten dreier seg om kriminalitet, interessen for trekkspill eller veteranbiler. Slik er man avhengig av at partneren har en annen og mer prososial normativ orientering for at positiv adferdsforandring skal finne sted. Derfor kan man se partnerens påvirkning i lys av sosial læringsteori og differensiell assosiasjonsteori (Lilly m.fl. 2007:43-44,48-49). Her hevdes det at all kriminalitet er lært, både teknikker og nøytraliseringsteknikker, og at man slik blir påvirket til kriminalitet av venner og nettverk ved at man øker muligheten for kriminell aktivitet. Endringer i tidsbruk bidrar med en annen strukturering av hverdagen som kan bryte et kriminelt mønster ved at man bruker tid på andre ting og lærer mer sosialt aksepterte ferdigheter enn kriminalitet.

(5) Forandret identitet

Forandret identitet innebærer at tidligere valg og vurderinger ikke lenger sees på som relevante. Slike endringer kan også komme uten at overgangene har inntruffet. Giordano m.fl (2002), hevder slike forandring kommer forut for endringer i livssituasjon, ved at man aktivt legger til rette for at man kan gripe tak i de gode tingene som dukker opp. Det kan både være en katalysator for utviklingen av et mer prososialt liv, samtidig som et annet sosialt liv vil kunne være med å transformere identiteten. Identitet og rollebegreper henger sterkt sammen og de ulike overgangene kan slik markere forandrede roller og forandrede roller kan påvirke identiteten. Roller gir en mer situasjonell innvirkning på adferd enn identitet, da man kan bevege seg mellom flere roller i løpet av kort tid. De ulike rollene man har innvirker på hvordan man ser seg selv, og alle rollene inkorporeres til en identitet (med mindre det er en uløselig konflikt mellom rollene man besitter (se Marks & MacDermid 1994 for en diskusjon av hierarkiske modeller av roller og multiple selv og betydningen dette har for rollekonflikt). Slik kan man både inneha rollen som kriminell og forelder/ansatt/ektefelle til ulike tidspunkt, mens identiteten legger mer varige føringer på hvordan man ser seg selv og hvordan man handler. Hvordan man forholder seg til nye roller vil nok variere fra individ til individ. Dette er konseptualisert som rollekonflikt, en konflikt mellom spesifikke roller (Marks & MacDermid1996:418). Noen vil for eksempel omfavne rollen som arbeider, far/mor eller ektefelle og inkorporere dette som en del av identiteten, mens andre vil forholde seg mindre til rolleforventningene assosiert med overganger i livsløpet. Teorien, slik den er presentert, vil legge vekt på at roller vil gi raske og klare brudd, mens forandret identitet tar lenger tid å innarbeide. Skillet mellom mekanismen som markerer et brudd med fortiden og mekanismen for forandret identitet, bidrar til en klargjøring av dette. Når ulike overganger inntreffer samtidig kan dette føre til større forandringer i identitet enn en enkelt overgang. En oppnådd

---

¹¹ Enten i positiv eller negativ forstand; da partnere med en prososial orientering kan påvirke det kriminelle nivået vil også dette kunne være tilfellet der partneren har en mer asosial orientering.

”respektabilitetspakke” kan slik gripe mer dyptliggende inn i orienteringer for handling enn en enkelt overgang.

Forandringer i identitet vil innebære sterke barrierer mot kriminalitet ved at man ikke selv ser på kriminalitet som et reelt handlingsalternativ. Forandret identitet vil nok være langsiktige prosesser og eventuelle identitetsforandringer bør være av varig karakter, dette fremheves også i Farralls (2006) og Marunas (1997, 2001) arbeider som studerer hvordan lovbrutere snakker om forandringer i adferd og hvordan dette oppstår. Her markeres det klare brudd med fortiden, hvor respondentene gir uttrykk for varige endringer i oppfattelsen av seg selv.

Således er det i de ulike tekstene et skille i når den forandrede identiteten tenkes å oppstå. Sampson og Laub (i hvert fall i de tidlige tekstene) legger opp til en forklaring der forandring i identitet kommer som et resultat av tilpasningen til nye roller forbundet med prososiale egenskaper. Giordano i særdeleshet, men også de andre kvalitative forskerne på avståelse, vektlegger at det i det minste må være en åpenhet for forandring (i identitet), før man knytter seg til prososiale institusjoner av ulike slag.

2.6.1 Diskusjon av forutsetningene for at vendepunktene forbundet med familieformasjon skal iverksette mekanismene og bidra til reduksjon i lovbruddstilbøyelighet

Som nevnt i beskrivelsen av de foreslåtte mekanismene er det en rekke forutsetninger som må være oppfylt for at de skal ha en kriminalitetsdempende effekt. For det første må vendepunktet markere et tydelig brudd med fortiden. Det betyr at vendepunktene må oppfattes som en betydningsfull endring i livssituasjon. “[S]uccessful desistance from crime may be rooted in recognition of an opportunity to claim an alternative, desired and socially approved personal identity” (Rumgay 2004:405).

Forutsetningen her er at individene selv må erkjenne at vendepunktene bidrar til et brudd som innebærer endrede forpliktelser. For at familieformasjon skal ha en kriminalitetsdempende effekt, må rollen som ektefelle og forelder oppfattes som lite forenlig med å begå lovbrudd.

Mulighet for investering i relasjoner som bidrar til sosial støtte og utvikling samt nye nettverk avhenger av at relasjonene bidrar med noe nytt. Er partneren en fortsettelse av omgangskretsen og har den samme normative orienteringen, vil dette bidra med lite nytt. Det er også en forutsetning at man faktisk får noe man trenger fra andre. Dette vil avhenge av den prososiale karakteren til båndene som skapes. Sosial støtte kan være uavhengig av dette, eller tenkes å være sterkere fra en partner som selv kjenner utfordringer ved en kriminell livsstil, spesielt når det kommer til avhengighet og rusproblematikk (Leverentz 2006). Den sosial støtten kan også å variere ut fra kvaliteten på båndene (Laub, Nagin & Sampson 1998). På denne måten er det bare ”gode ekteskap” som har en kriminalitetsdempende effekt fordi den sosiale støtten og mulighetene for utvikling er begrenset i

relasjoner som preges av dårlig kvalitet. Det jeg kan legge til grunn, er at de fleste *ekteskap er gode før de inngås*, fordi giftemål er utfallet av en vellykket prøveperiode, hvor samboerskap ofte er en del av kurtiseperioden forut for ekteskap. Varierende effekter etter giftemålstidspunkt kan derfor reflektere at kvaliteten på ekteskap, etter inngåelsen, ikke er like god for alle.

Kvaliteten på forholdet og den prososiale orienteringen til partneren tenkes også å påvirke i hvor stor grad man blir utsatt for uformell sosial kontroll. Hvis man gifter seg med en partner som selv begår kriminelle handlinger (i et betydelig omfang) kan det være at avvik i mindre grad blir påpekt og forsøkt korrigert. Dette er viktige innsikter, spesielt med tanke på kvinnenes kriminalitet, som i større grad enn menn knytter seg til partnere som er siktet for lovbrudd. Den empiriske støtten for teoriene med tanke på menn og kvinners kriminalitet etter tilknytning til partnere kan nok i noen grad være påvirket av dette mønsteret, for de studiene som tar utgangspunkt i kriminalitetsutsatte utvalg.

Har partneren den samme normative orienteringen, vil dette bidra med lite nytt. At partnerne har forskjellig normativ orientering kan skape konflikt og vanskeligheter i forholdet og gå utover "kvaliteten" på tilknytningen mellom partnerne. Parforhold hvor dette er tilfellet vil trolig, grunnet seleksjonen inn i ekteskap, i større grad bli oppløst, kanskje med unntak av fødsler der partnerne ikke er samboere/gifte. Disse potensielle parene blir kanskje aldri "realisert" fordi forskjellen i den normative orienteringen mellom partnerne er for stor. Det er større sannsynlighet for pardannelse der den normative orienteringen mellom partnerne i utgangspunktet er lik, eller der man tilpasser seg partneren i tilstrekkelig grad. Hvis det er en nedgang i sannsynligheten for siktelse før ekteskapet kan dette være en indikasjon på at man avpasser sin egen normative orientering til partneren. Avståelse fra kriminalitet kan være et resultat av den normative tilpasningene mellom partnere forut for ekteskapsinngåelse, ikke et resultat av prosesser innenfor ekteskapet. Normativ tilpasning og investering er da muligens overlappende prosesser som vanskelig kan skilles fra hverandre, avhengig av når man tenker seg at disse prosessene finner sted. Det er derfor uklart om investering er noe annet enn anpassning av egen aktivitet etter partnerens normative orientering. For å teste dette empirisk er det derfor viktig å identifisere tidspunktet for forandring i adferd og klart formulere en teoretisk begrunnelse for hvilke av prosessene som kommer først. Eventuelt hevde at dette er prosesser som er avhengig av hverandre. Giordano m. fl sin vektlegging av åpenhet for forandring griper inn i dette. Det må slik være en åpenhet hos individet som gjør at den normative orienteringen til partneren kan påvirke ens egen orientering.

Forandret rutineaktivitet kan være noe som skjer uavhengig av partneren ved familieformasjon. Foreldreskap kan føre til endrede rutiner og struktur i hverdagen, uten at dette iverksettes av partner

eller dennes utøvelse av sosial kontroll. Hvis effekten av fødsler er den samme for samboende/gifte og foreldre som har omsorgen for barn alene, kan det skyldes forandringer i rutineaktiviteten alene. På den annen side kan den sosiale kontrollen knyttet til foreldreskapsrollen i større grad komme fra oppfattede normer i samfunnet som sådan, og en lik effekt for ulike typer foreldreskap kan være en indikator på at samfunnet i større grad iverksetter sosial kontroll uavhengig av familietype og at den retter seg direkte til rollen som forelder. Eventuelle kjønnsforskjeller i effekten av fødsler kan peke på viktige forskjeller i hvordan rollen som forelder varierer mellom kjønnene og hvordan den sosiale kontrollen rundt foreldreskap varierer for menn og kvinner.

Partnere som begår lovbrudd vil ikke i like stor grad bidra med et nytt (prososialt) nettverk, en annen moralsk orientering eller forandret rutineaktivitet. Men de kan bidra med støtte og forståelse, spesielt når begge partene er avhengige av rusmidler.

2.6.2 Effekten av fødsler

Den kriminalitetsdempende effekten av barn har sjeldent vært fokus i noen av de anglosaksiske kvantitative analysene av livsløpskriminalitet, trolig på grunn av tilgjengelige data. Dette utgjør en mulig feilkilde i tolkningen av ekteskapseffekten, da fødsler og ekteskap er vendepunkter som inntreffer på omtrent samme tid. Ingen av teoriene har heller behandlet effekten av barn inngående. Det er dermed uklart om og hvordan barn evner å iverksette noen av mekanismene. Det er bare Bottoms (2006), Leverentz (2006), Giordano m. fl (2002) og noen få andre som diskuterer dette empirisk og teoretisk.

Hvilke av de foregående mekanismene kan barn iverksette? Indirekte kan de påvirke den normative orienteringen, øke den sosiale støtten (og iverksette sosial kontroll) via andre personer, samt bidra til en forandret identitet. Fødsler kan direkte påvirke rutineaktivitet og bidra til markeringen av et brudd med fortiden.

Selv om barn ikke kan utøve noen sosial kontroll alene, i hvert fall ikke i de første leveårene, kan de iverksette strengere sosial kontroll og økt støtte fra andre. Spesielt vil man i tiden rundt fødselen få mye oppmerksomhet og støtte fra store deler av nettverket rundt, fra foreldre, svigerforeldre, venner og kjente. Barn kan også gi mye glede, men frihet er neppe en av disse (Wærness 2003:15). I tillegg til dette er det spesielle forventninger til hvordan man skal oppføre seg som gode foreldre. Kriminell aktivitet er sett på som uforenlig med rollen som forelder. Rolleforventninger som deles av store deler av befolkningen kan slik være med å iverksette økt sosial kontroll av småbarnsforeldre og gravide. Muligens er førstegangsforeldre mer mottakelige for denne kontrollen, da de er i en sårbar og uvant posisjon. Barn kan markere et brudd med fortiden som er med på å forandre identiteten og

orienteringen til foreldrene. Spesielt dreies oppmerksomheten fra seg selv over på andre. Dette er et av hovedpremissene i teorien om sosial kontroll: personer oppgir ikke egeninteressen, de investerer denne i andre. At man i større grad får ansvar for noe utenfor seg selv kan også bidra til en mer prososial orientering mer direkte, da andres interesser avhenger av ens egen oppførsel. Slik kan den sosiale kostnaden ved å bli tatt for kriminalitet øke når man har barn å ta ansvar for, både ved at sosiale reaksjoner blir tydeligere, men også at en eventuell straff fjerner deg fra noe og noen man har en sterk tilknytning til og interesse av å bruke tid sammen med. Det at fødsler ofte kommer rett før eller i ekteskap er heller ikke uten betydning. Forståelsen av en selv som en voksen og ansvarlig person henger på denne måten sammen med det å få barn og oppnåelse av ”respektabilitetspakken” (Sampson, Laub & Wimer 2006:4)

Barn vil innebære økt arbeidsmengde og spesielt i småbarnsperioden er man mer bundet til faste rutiner. Dette fører til forandret rutineaktivitet, som begrenser hvilke aktiviteter man kan ta del i og til hvilke tider. At man også blir sliten av arbeidet som følger av småbarn vil kunne redusere lysten til risikofylt adferd, selv i tidsrom uten omsorg for barnet. Gauthier og Furstenberg (2002) finner i motsetning til Warr (1998) at det er overgangen til foreldreskap som er den av overgangene i voksenlivet som i størst grad forandrer tidsbruk. Tidsbruken forandrer seg mest for kvinner. Funnene viser likheter i tidsbruk mellom land¹². Om dette påvirker menn og kvinners *kriminalitet* likt er ikke empirisk undersøkt. Fødsler kan også utløse behov for større inntekt som kan føre til mer kriminalitet.

2.6.3 Kjønn

En av innvendingene til teorien om sosiale bånd som en generell teori, har dreid seg om hvem ekteskap er nyttig for. Denne innvendingen er også kommentert av Sampson og Laub. ”*On average men marry “up” and women marry “down” when it comes to exposure to crime and violence by a spouse in heterosexual unions. It thus follows that marriage may reduce women’s well being even as at the same time it benefits their male partners*” (Sampson, Laub & Wimer 2006:470). Kvinner oppgir å begå kriminalitet som et direkte resultat av romantiske tilknytninger (Sampson og Laub 1993:342, Leverentz 2006). Så selv om det fremvises en positiv effekt av ekteskap for menn, er det usikkert om den samlede effekten av ekteskap er positiv, da ekteskap med menn som begår lovbrudd påvirker kvinner slik at de begår mer kriminalitet.

Forskjellen i kvinner og menns kriminalitet kan ikke forklares ved de direkte kostnadene ved kriminalitet, da denne ikke skiller seg markant fra mennene. Det blir hevdet at kvinnene oppfatter de sosiale sanksjonene som mindre belastende og at de i mindre grad forventer sanksjoner fra offentlige instanser. Disse funnene gjelder for kvinner som alt er registrerte lovbrøyttere (Kruttschnitt 1996).

---

¹² Det er data om blant annet USA, England, Nederland og Sverige. Slik kan funnene generaliseres til de fleste landene som gjennomgås i kap 3, hvis man regner med at de svenske dataene gir et godt bilde av de nordiske landene samlet sett.

Hvorvidt kostnadene og risikovurderingene gjelder for kvinner generelt, er derfor uklart. Dersom det er slik at kvinner har mindre sannsynlighet for å bli tatt og færre sosiale sanksjoner rettet mot seg ved kriminell deltagelse må deres lave kriminalitet forklares på andre måter. En mulig forklaring som vil være kompatibelt med antagelsene i teorien om aldersgradert sosial kontroll, vil være at kvinner i større grad enn menn er sterkt tilknyttet mange av samfunnets prososiale institusjoner gjennom livsløpet og at ytterligere bånd til samfunnet i mindre grad vil påvirke kostnadene for kriminalitet for kvinner.

At kriminalitet i hovedsak blir sett på som et maskulint fenomen kan også avskrekke kvinner fra kriminell deltagelse. ”The cleavage between what is considered feminine and what is criminal is sharp” (Steffenmeier og Allan 1996: 476). Det er også kjønnsforskjeller i risikopreferanser mellom kjønnene. Det kan også være at kvinners avvik i større grad påvirker sannsynligheten for å inngå ekteskap. Mange av de studiene som er gjort på utvalg av dømte kvinner viser at disse har en lavere ekteskaphyppighet enn befolkningen sett under ett (Giordano m.fl. 2002, Kreager 2010, Zoutewelle-Terovan 2010).

2.6.3.1 Generell teori vs. kjønns spesifikke forklaringer av kvinners kriminalitet.

Ingen generell teori kan ignorere halve populasjonen (Block 2010:75). *“The broad social forces suggested by traditional theories exert general casual influence on both male and female crime. But it is gender that mediates the manner in which those forces play out into sex differences in type, frequency and contexts of crime involvements”* (Steffenmeier og Allan 1996:474). Selv om det kan være kjønns spesifikke betingelser for hvordan mekanismene opptrer, vil jeg drøfte teorien om aldersgradert sosial kontroll som en generell teori med gyldighet for både menn og kvinner. Mekanismene bak avståelse fra kriminalitet kan være de samme, men utslagene for de ulike kjønnene kan variere pga. sammensetning av mekanismene. Dette gjelder den vedvarende tilknytningen til prososiale institusjoner over tid og ulik art på den sosiale kontrollen av partnerens adferd i ekteskap mellom kjønnene. Jeg prøver derfor å forklare kvinners kriminalitet innenfor de generelle teoriene som alt er drøftet, ved å fremheve viktige forskjeller i menn og kvinners situasjon som påvirker hvordan mekanismene virker. Studiet av kriminalitet og kjønn er derfor en produktiv arena for undersøkelse av kjønnsstratifikasjon og organiseringen av kjønn mer generelt (Steffenmeier og Allan 1996:484)

2.6.3.2 Sosialisering og sosial kontroll for kvinner:

Fordi kvinner har en annen sosialisering, som blant annet innebærer en sterkere orientering mot håndtering og opprettholdelse av sosiale bånd, kan dette være med å forklare hvorfor kvinner i mindre grad begår kriminalitet (Uggen & Kutterschmitt 1998:342). Opprettholdelsen av sosiale bånd har altså en mer vedvarende karakter gjennom livsløpet enn det som er tilfelle for menn, som dermed gjør avvik

mer kostbart for kvinner. Siden det er i ungdomsfasen at kriminalitet er relativt hyppig forekommende for menn, kan det være noe i den sosiale kontrollen og tilknytningen som varierer betraktelig mellom kjønnene i denne perioden, spesielt den sosiale kontrollen av tenåringer varierer etter kjønn (Steffensmeier og Allan 1996: 476). Sosial kontroll har slik en sterkere aldersgradert komponent for menn, der det tenkes at den sosiale kontrollen av kvinner er mer vedvarende over tid. Den tidligere modningen til jenter burde egentlig innebære en frisetelse av kvinnene, men den lave kriminelle deltagelsen kan tyde på noe annet¹³. En tidlig modning, koblet sammen med et relativt vedvarende fokus på relasjoner til prososiale institusjoner over tid og den sosiale kontrollen disse utøver kan slik være med å hindre at det åpner seg handlingsrom der kriminalitet er et reelt alternativ for kvinner. Kvinner har derfor i mindre grad enn menn en periode i livet der de i noen grad kan unnskyldes for kriminell aktivitet, da de i større grad tenkes å holdes ansvarlige for sine egne handlinger, nettopp pga. den tidligere modningen. Sagt med Matzas ord, har kvinner en mindre mulighet for ”drift”. Begrepet forklarer hvordan unge menn veksler mellom konvensjonelle forpliktelser og deltagelse i kriminelle subkulturer, uten å egentlig ha en sterk forpliktelse til noen av de (Lilly m.fl. 2007:93-94). Der kriminalitet kan være med å uttrykke selvstendighet og modning for menn, er dette ikke like relevant for kvinner. Kvinner har med andre ord et mer begrenset rom for (avvikende)handling, spesielt i ungdomsårene, der menn i hovedsak begår sin kriminalitet. Kvinner begår også en majoritet av sine lovbrudd i denne perioden (j.fr figur 1 i kap 4.7). Så selv om intensiteten i siktelsler er forskjellig mellom kjønnene er alders/krimkurven i hovedsak lik. Dette kan muligens forklares med tettere bånd til samfunnet for kvinner generelt, selv om det for kvinner også åpner seg opp et større handlingsrom i ungdomsårene.

For di kvinner i mindre grad har rom for avvik, blir kvinnenenes avvik hardere sanksjonert (Simmons og Blyth 1987 i Steffenmeier og Allan 1996:477). Det kan være ytterligere stigma knyttet til det å være en kvinnelig forbryter (Steffenmeier og Allan 1996:476), som gjør at prosessen ved avståelse fra kriminalitet arter seg annerledes. Spesielt vil en kvinne som har vært involvert i kriminalitet kunne ha større barrierer for å knytte seg til en (prososial) partner (Giordano m.fl. 2002, Leverentz 2006, Kreager 2010). Siden den sosiale kontrollen av kvinners kriminalitet tenker seg å være sterkere, er det mulig at kvinnene som beveger seg inn i kriminelle miljøer og selv aktivt deltar i kriminalitet i utgangspunktet har andre kjennetegn, som lavere selvkontroll (jf. Gottfredson & Hirschi 1990). Biologiske og nevrologiske faktorer kan være med å forklare hvorfor kvinner begår mindre kriminalitet enn menn. Dette vil i hovedsak ha betydning for nivåforskjellen (Collins 2004). Jensen og Eve (1976) finner at det er en liten, men statistisk signifikant, uavhengig effekt av kjønn på kriminalitet når det kontrolleres for en rekke bakenforliggende variabler, som holdninger, tilknytning

og involvering med kriminelle venner. Alarid m.fl. (2000) oppgir at tilknytning til foreldre er en sterkere predikator for kvinner enn menns kriminalitet, noe som kan tyde på at kvinner med lav tilknytning til familien og andre institusjoner i ungdomsårene i større grad blir siktet for forbrytelser. Den sosiale kontrollen utøvet av familien er en viktigere faktor for kvinners avvik.

2.6.3.3 Sosial støtte og overvåking av partners (helse)adferd – variasjoner etter kjønn

Sampson og Laub erkjenner at ekteskap ikke nødvendigvis trenger å føre til avståelse for kvinner, da den sosiale kontrollen menn og kvinner utøver er annerledes strukturert og det faktum at menn ofte har mer risikofylt adferd enn kvinner. Dette belyses gjennom empiri fra studier av helseadferd da det er grunn til å tro at sosial kontroll av helseadferd arter seg på mange av de samme måtene som den sosiale kontrollen av kriminalitet da mange av mekanismene vil være sammenfallende. En forklaring på hvorfor de sosiale båndene ved ekteskap i mindre grad gir en kriminalitetsdempende effekt for kvinner, kan henge sammen med de mekanismer som virker på den sosiale kontrollen av helseadferd.

Kvinner oppgir i større grad å få sosial støtte fra arbeidskolleger, slektninger, venner og voksne barn. På samme tid er kvinner også en større leverandør av sosial støtte (Umberson, Chen, House, Hopkins & Slaten 1996:838). Dette tilsier at menn har en sterkere helsemessig gevinst av ekteskap fordi de får lite av den sosiale støtten og overvåkingen fra andre sosiale bånd. Det er uklart empiri med tanke på om kvinner gir mest eller like mye sosial støtte som sin ektefelle. 49 % av menn oppgir ektefellen som den viktigste personen for personlige betroelser, kun 20 % av kvinnene oppgir det samme. Menn har en mye høyere sannsynlighet enn kvinner for å oppgi at andre forsøker å påvirke deres helseadferd (Umberson 1992). Dette er i tråd med tradisjonelle kjønnsroller der “Women are socialized not only to be more responsive to the need of others, but also to fear the threat of separation from loved ones” (Steffenmeier og Allan 1996:476). “Marriage is more likely to be associated with exposure to social control efforts for men than for women” (Umberson 1992:908). Siden menn har en større sannsynlighet enn kvinner for å ha helseadferd med negative konsekvenser, vil ekteskap og sosial kontroll fra ektefelle ha større innvirkning på menns helseadferd. Ikke bare er menn mindre fokusert på overvåkingen av egen helse, de er også mindre fokusert på å overvåke andres helseadferd (Umberson 1992:908). Den eksterne påvirkningen kan også lede til en internalisering av forpliktelsen og ansvaret for andre. Dette bidrar til den indirekte effekten av sosial kontroll ved at man får en følelse av at andre avhenger av hvilke valg man tar for seg selv (Umberson 1992:908). Fordi adferden til partneren har betydning for en selv, vil man ha sterke insentiver for å påvirke partnerens adferd når denne oppfattes som negativ. Kvaliteten på og investering i båndene til partneren kan ha betydning for hvor mye påvirkning av den andres adferd som oppfattes som legitimt.

---

¹³ Savolainen m. fl (kommende) finner at forskjellen i unge menn og kvinners avvik (operasjonalisert som ”party delinquency”) er mindre i land med en lavere grad av patriarkalsk struktur (samtale 6/6-2011).

3.0 Empiriske studier av effekten familiedannelse har på kriminalitet

I dette kapitlet gjennomgår jeg litteratur som omhandler familiedannelse og den kriminalitetsdempende effekten av dette. Jeg avgrensner litteraturgjennomgangen på en slik måte at det tas utgangspunkt i hypotesene på slutten av kapitlet. De artiklene som presenteres her har en direkte relevans for en eller flere av hypotesene. På bakgrunn av dette behandles effekten av familiedannelse for menn inngående, da flere av hypotesene dreier seg om forskjellene mellom menn og kvinner. Den begrensede forskningen på kvinner og teoriens påståtte gyldighet på tvers av kjønn, generasjoner og sosioøkonomisk kontekst motiverer også dette valget. Det er et spesielt fokus på studier som bruker nyere data fra Europa, hvor samboerskap undersøkes. I tillegg gjennomgås det litteratur som omhandler kvinner og effekten av barn. Flere av studiene hevder å påvise en kausal effekt av ekteskap, disse behandles for seg selv. For hvert arbeid kommenterer jeg sentrale sider ved problemstillingen, datagrunnlaget, metoden som er brukt, funnene som presenteres, hvordan dette forholder seg til annen empiri og viktige begrensninger ved studiene.

3.1 Tidligere forskning og kunnskapsstatus

I 1993 kom Sampson og Laub ut med ”*Crime in the Making*”, en re-analyse og utvidelse til den klassiske Glueck og Glueck studien (se Sampson og Laub i Farrington 2005, Glueck & Glueck 1950). Datamaterialet baserte seg på 500 ungdomskriminelle og 500 ikke-ungdomskriminelle (non-delinquents) fra Boston. Det ble samlet utfyllende informasjon om disse tusen respondentene på tre tidspunkter fra 1940, ved å hente informasjon fra en rekke kilder, blant annet skole og foreldre. Da var guttene i utvalget henholdsvis 14, 25 og 32 år gamle i gjennomsnitt. Sampson og Laub utvidet med ny datainnsamling og gjennomførte nye analyser. Funnene pekte i retning av en ny teori om veier ut av kriminelle liv og hvordan menn skaper sine egne livsløp. Den utfordret ideen om stabile kriminelle karrierer og ”låste livsløp”. Gjennom å identifisere veier ut av, kan man også si noe om årsakene til kriminalitet. De argumenterer for en aldersspesifikk teori om uformell sosial kontroll og mener både vedvarende kriminelle løpebaner og avståelse fra kriminalitet kan forstås ved hjelp av denne ene teorien (age-graded informal social control). De finner at avståelse er normen for alle menn og alle typer kriminalitet og setter derfor spørsmålsteget ved kraften av prediksjonene til gruppebaserte teorier (Sampson and Laub 1993).

I ”life-course view of the development of crime” (Sampson & Laub 2005) er den overordnede ideen den at kriminalitet vil ha en større sannsynlighet om et individs bånd til samfunnet er svekket. Travis

Hirschi fremsatte lignende argumenter i *"Causes of Delinquency"* allerede i 1969, men hans versjon av kontrollteorien fokuserer i hovedsak på de bånd man knytter til samfunnet som barn og ungdom. Sampson og Laub argumenterer for at eventuelle bånd til samfunnet kan inntreffe på senere stadier i livet. Utviklingen av slike sosiale bånd vil skje gjennom hva de operasjonaliserer som "turning points"- vendepunkt. Disse innebærer blant annet ekteskap/samboerskap, militær tjenestegjøring, bytte av bosted og arbeid (Sampson and Laub 2005:17).

Sampson og Laub diskuterer seleksjon inn i ekteskap og andre overganger. I tillegg til den rene seleksjonen inn i overgangene kan det også være noe ved kvaliteten på båndene som er annerledes for kriminelle. *"Chronic offenders are significantly less likely to enter into ex-post good marriages. Some criminals do marry, and some of these marriages reduce propensities to offend"* *"The data support the investment-quality character of good marriages. The effect of good marriages takes time to appear"* (Laub Nagin & Sampson 1998:237). Strengt tatt har ikke Sampson og Laub data på kvalitet på båndene. De bruker en indeks for tilknytning, der det måles kostnader ved å løse opp forholdet, som operasjonalisering på kvalitet. Kostnader ved å bryte ut av parforhold er knyttet til felles barn, men er ikke redegjort for/kontrollert for hos Laub mfl. (1998). Det er en betydelig svakhet at effekten av barn ikke er tatt med i mange av analysene som er gjort av avståelse fra kriminalitet, da den sosiale kostnaden ved å bli tatt for kriminalitet vil kunne stige som forelder. Denne kritikken gjelder for mange av de tekstene som behandler effekten av giftemål.

Deres samlede funn viser at arbeid og ekteskapeleg tilknytning har en signifikant effekt med tanke på forandring i kriminell involvering. Sosiale bånd forankret i overganger til/i voksenlivet forklarer variasjoner i kriminalitet som ikke er redegjort for av egenskaper ved oppvekst og barndom (Sampson & Laub 2005:16).

3.2 Empiriske tester i England og USA

De viktigste bidragene til utforming av teori og empirisk testing av de sosiale båndes innvirkning på kriminalitet kommer fra USA og England. Disse baserer seg i mindre grad på offentlig statistikk og tar også ofte utgangspunkt i eldre kohorter. Noen av studiene har også utvalg som baserer seg på det man må betegne som alvorlig (ungdoms)kriminelle. Først vil det komme en gjennomgang av de mest siterte studiene, før det presenteres nyere funn fra Norden og Nederland. Empiri som kommer med kausale påstander behandles for seg selv før det kommer en gjennomgang av den empiriske statusen ekteskap og fødsler har for kvinners kriminalitet. Det blir det redegjort for demografiske endringer som kan påvirke resultatene. Til slutt blir den empiriske statusen oppsummert før mine egne forskningsspørsmål og hypoteser presenteres.

Horney, Osgood og Marshall (1995) analyserer i "Criminal Careers in the Short-Term: Intra-Individual Variability in Crime and Its Relation to Local Life Circumstances" hvordan sosiale bånd (og statlig kontroll) påvirker kriminalitet i et kort perspektiv. De studerer forandringer på individnivå og kommer frem til at selv i en kort tidsperiode vil nye roller og den sosiale kontrollen disse medfører påvirke det kriminelle nivået. Studien er basert på et retrospektiv design der 600 mannlige kriminelle gjør rede for månedsvis lovbrudd og forandringer i "local life circumstances". Dette inkluderer mål på skolegang, arbeid, bo med ektefelle eller kjæreste samt alkohol og narkotikabruk. De ble bedt om å plote inn kriminell aktivitet og andre hendelser som påvirker "local life circumstances". Å bo med ektefelle er forbundet med færre lovbrudd mens det motsatte er tilfellet ved samboerskap. Skolegang var forbundet med en nedgang i kriminalitet. For tilknytning til arbeid var det ikke entydige funn og artikkelforfatterne setter selv spørsmålsteget om målene de har brukt er gode nok. De målte også om det å være under oppsyn fra en tilsynsfører (probation officer) hadde noen innvirkning på lovbrudd. Denne statlige kontrollen hadde ingen effekt. Siden dette er en studie som ser på forandringer i et kortvarig perspektiv kan man ikke anslå hvorvidt endringene forbundet med overganger i tilknytning til jobb, skole og partner medfører varige endringer. En trussel mot generaliserbarheten av funnene er at dette er menn som er straffedømt. Hvorvidt det finnes en generell dempende effekt på det kriminelle nivået av ekteskap er dermed fremdeles usikkert.

Warr (1998) tester kontrollteorien mot Sutherland's "differential association theory". Han hevder det er den største utfordringen til forklaringen om sosiale bånd når det kommer til ekteskapseffekten. Det kontrolleres derfor for antall kriminelle venner og tid brukt med disse. Han hevder slik at avståelse fra kriminalitet kan skyldes en nedgang i tid brukt med venner. Han finner ved hjelp av NYS-data (national youth survey) at avståelse fra kriminalitet henger sammen ekteskap *indirekte* gjennom tid brukt på venner. NYS startet innsamlingen av longitudinelle data i 1976 og tar for seg spørsmål om avvikende adferd, alkohol og narkotikabruk samt fysisk og psykisk helse gjennom overgangen fra barndom til voksenlivet. Utvalget er stratifisert og skal være et representativt utvalg for den amerikanske ungdomspopulasjonen. Derfor er den et godt utgangspunkt for en empirisk test av teorien om sosiale bånd. Det ble gjennomført 7 datainnsamlinger, den siste avsluttet i 1987, da var respondentene mellom 21 og 27 år gamle. Mange av respondentene hadde da oppnådd tydelige markører som markerer en overgang til voksenlivet som utdanning, jobb, ekteskap og barn. I lys av den demografiske utviklingen der man i stor grad utsetter ekteskap og barn vil det nok være fordelaktig med data lengre ut i livsløpet. Frafallet var relativt lavt (80 % av utvalget var med gjennom den 7. datainnsamlingen). Frafallet kan utgjøre en trussel mot generaliserbarheten av data om dette er systematisk. Dette gjelder for alle artiklene som benytter data fra NYS. Warr (1998) viser at for alkoholkonsumpsjon og marihuana forsvinner ekteskapseffekten helt ved introduksjon av vennevariabelen. Det er slik ikke funnene han betviler, men tolkningen. Poenget her, i tråd med

analytisk sosiologi, vil være å nøste opp i de spesifikke mekanismene som kan lede til avståelse. Slik vil det ikke nødvendigvis være konkurrerende forklaringer. En utdypning og test av en enkelt mekanisme i ekteskapseffekten vil slik være en styrke. Det hadde vært fordelaktig om dette kunne gjøres med alle de ulike mekanismene som sies å virke inn på avståelse. Ifølge Warr vil barn ikke øke avståelsen da det er relativt likt med tid brukt på venner for gifte med barn, og gifte uten barn. De med barn utenfor ekteskap har også lik tid brukt på venner som referansegruppen og dette peker i en retning der barn alene ikke skal bidra til avståelsesprosessen. Det samme er tilfellet for samboere, der tidsbruken med venner ikke skiller seg fra referansegruppa. Det er altså ekteskapet alene som står som en markør i tid brukt med avvikende venner.

Maume, Ousey og Beaver (2005) bruker data fra NYS. I likhet med Warr gjennomfører de en analyse hvor de undersøker den direkte effekten av ekteskap kontrollert for venners kriminalitet. ”*Cutting the grass: A reexamination of the Link between Marital Attachment, Delinquent Peers and Desistance from Marijuana Use*” påviser en selvstendig effekt av ekteskap på bruken av marihuana, selv om tilknytning til venner er en viktig indikator på avståelse. De tar utgangspunkt i Warr’s design og ser spesifikt på bruken av marihuana, som er den kriminelle aktiviteten som oftest rapporteres i NYS. Den nye analysen fokuserer på kvaliteten på ekteskapet, i motsetning til Warr som bare ser på ekteskapsstatus. Funnene er i tråd med tidligere forskning på området, der avståelse fra marihuana assosieres med venners bruk, ekteskapeleg status og overgang fra singel til gift samt tidligere bruksnivå (Maume m. fl 2005: 34). De finner også at de ekteskap som er preget av ”high marital attachment” har størst effekt på avståelse. Dette støtter teorien ved at det er kvaliteten på båndene, ikke den ekteskapelege statusen som har effekt. I motsetning til Warr holdes ekteskapseffekten ved lag etter kontroll for tid brukt med ”avvikende venner”. Jobb og utdanning har ingen effekt på bruk av marihuana. Hovedpoenget i artikkelen er at *både* kontroll teorien og differential association har en direkte effekt på bruk av marihuana. Slik vil ikke hele avståelsen forstås som et resultat av redusert tid brukt med avvikende venner. Selv om denne viktige mekanismen blir avdekket, er det fortsatt en statistisk signifikant effekt av ekteskap alene. ”...[E]ntering into a marriage characterized by high levels of satisfaction, warmth, and support, and low levels of stress has a direct constraining impact on illicit behavior” (Maume m. fl 2005:42)

Duncan , Wilkerson og England undersøker i ”Cleaning up their act: The effects of Marriage and Cohabitation on Licit and Illicit Drug use” fra 2006 hvordan bruk av ulike rusmidler varierer med tilknytning til partner. Teorien de fremlegger fokuserer på rolle/normforklaringer og rational choice. Det er stor overensstemmelse med de mekanismene som presenteres her, og de som sies å gjelde for

generelle avståelsesprosesser. De hevder det er overvåkning, og den kontrollen det representer, sammen med normforklaringer som vil virke i avståelsen fra krim.

Funnene indikerer en nedgang i bruk av marihuana ved inngåelse av ekteskap for menn. Det er også en nedgang i omfattende alkoholbruk forbundet med ekteskap for begge kjønn. "the effects of marriage on binge drinking and marijuana use suggest that norms that associate "cleaning up one's act" with marriage and/or the monitoring that coresidence facilitates lead to reductions upon this transition" (Duncan m. fl 2006: 707). Metoden som brukes er modifiserte versjoner av regresjonsanalyse. Hvert år en person rapporterer bruk av rusmidler bidrar denne til person-år observasjon. Fordi de ulike observasjonene ikke er uavhengige av hverandre og det er et stort antall som ikke bidrar med observasjoner i gitte år, brukes det modifiserte mål på både standardavvik og regresjonene. Videre sammenlignes regresjons koeffisientene før ekteskap, rundt ekteskapsinngåelsen og etter ekteskapet. Er nedgangen størst i fasen rundt ekteskapsinngåelsen tar de dette som en indikator på en ekteskapseffekt. Mange av metodene i de andre artiklene evner bare å påvise en forandring før og etter ekteskap. Ved å operere med flere startpunkt for regresjonene kan en bedre fange opp varierende mønstre i forhold til de ulike overgangene. Dette gir en bedre beskrivelse av de mønstrene som vises i forhold til "dif 'n dif" metoder som bare fanger opp forandringen i forhold til ett målepunkt.

Stephen Farrall har utgitt en rekke artikler og bøker om avståelse fra kriminalitet. Han bruker flermetode for å belyse hvilke prosesser som fører til avståelse. I "Criminal Lives" (2007), skrevet sammen med David Cox og Barry Godfrey, analyserer de kriminaliteten hos ansatte ved LNWR Works i Crewe. De finner at avståelse er en komplisert prosess, med flere ulike mekanismer operative på samme tid. Ulike grupper som gjennomgår den samme prosessen vil derfor kunne ende opp med ulike resultater. For eksempel var arbeid, for den gruppen som ofte havnet i trøbbel, assosiert med en nedgang i kriminell aktivitet. Det motsatte var tilfelle for en gruppe av menn som ikke ble sett på som bråkmakere, de hadde en økning i det kriminelle nivået når de var i arbeid. Dette mønsteret forklares ved at arbeidsplassen var en arena der fyll var en dagligdags affære og som påvirket gruppene ulikt. Slik demonstrerer de at en eventuell nedgang i kriminalitet vil avhenge av det kriminelle nivået før man trer inn i en ny sosial setting. Og som jeg tidligere har drøftet vil et vendepunkt med tilhørende mekanisme (jf. arbeid) kunne virke ulikt på ulike aktører avhengig av den normative orienteringen i vendepunktet og det kriminelle nivået til individene som opplever vendepunktet.

Fengslingens effekt på ekteskap analyseres ved hjelp av forløpsanalyse i "Incarceration and the formation and Stability of Marital Unions" fra 2005. Her viser det seg at fengsling øker sjansen for oppløsning av ekteskapet. Det ville vært interessant å finne ut om dette er et resultat av tiden borte fra partneren eller om det kommer som et resultat av brutte forventninger med tanke på ekteskapeelig oppførsel (Lopoo and Western 2005).

Beaver m. fl. undersøker hvorvidt avståelse fra kriminalitet kan være et resultat av genetiske faktorer (2007). De finner at ekteskap er forbundet med avståelse. Samtidig har noen genpar en signifikant uavhengig effekt på avståelse. Det er også samspill mellom genetiske mønstre og ekteskap. Det hevdes altså at gener har en medierende effekt på avståelsesprosessen. Uten å gå for dypt inn i de spesifikke genenes interaksjon med miljøet fremsetter de et annet viktig poeng der de hevder serotonin og dopamin nivåer i kroppen gjennom livsløpet varierer på en lignende måte med alder/kriminalitetskurven. Dette kan derfor ha en innvirkning på resultatene selv i fixed effects, da denne metoden bare kan kontrollere for *stabile* kjennetegn. Hvis genenes produksjon av enkelte hormoner varierer over tid blir dette vanskeligere å gjøre rede for, selv med gendata. Jeremy Freese anbefaler derfor å plugge inn gjennomsnittlige variasjoner i modellen som et proxy (Forelesning og samtale høst 2010). Studien har en rekke svakheter i metode, spesielt er det utvalgsproblemer ved de som har gjennomført analyse av utvalgte gener som begrenser generaliserbarheten. Funnene peker uansett i retningen av interdisiplinære studier på avståelse. Interaksjonen mellom arv og miljø og hvordan disse betinger hverandre kan by på viktige innsikter. I studier av avhengighet har det vært en økende interesse for disse sammenhengene, spesielt er det rettet fokus mot integrasjonen av nevrobiologi og handlings-teoretiske innfallsvinkler (Skog 1999:26). Det er meg bekjent ingen studier som tar for seg biologiske eller hormonelle faktorer i forklaringer på menn og kvinners ulike mønstre i avståelse fra kriminalitet.

”Romantic Relationships and Substance Use in Early Adulthood: An Examination of the Influences of Relationship Type, Partner Substance Use and Relationship Quality” (2010) adresserer effekten av ulike romantiske koblinger på konsumpsjon av sigaretter, alkohol og marihunana. De tar utgangspunkt i ”Social Development Model” (SDM)- en teoretisk retning som integrer sosial kontroll, sosial læring og differensiel assosiasjonsteori. Det er longitudinelle data fra det nordvestlige USA og følger 1040 high-school studenter gjennom skolen og to år etter avsluttet skolegang (909 av respondentene bidrar med observasjoner til denne analysen). Det er med andre ord ganske unge mennesker- og veldig få av disse gifter seg i løpet av observasjonstiden. Men det er en betydelig andel som har romantiske partnere. Fleming m. fl. finner at det å ha en kjæreste, samboer eller ektefelle har en statistisk effekt på bruken av rusmidler, men minst på sigaretter (Fleming 2010). De finner også at bruksmønstre før myndighetsalder og partnerens bruk er positivt korrelert. Det kan tyde på ”krake søker make” og en seleksjon i forhold til rusbruk og partnervalg. Forholdet mellom rusbruk og forholdets kvalitet er moderert av partnerens rusbruk i tråd med SDM. Samspillseffektene tyder på at kvaliteten på forholdet påvirker rusbruk negativt der partneren ikke bruker, men positivt der partneren har et høyt konsum. Ekteskap har større effekt enn kjæresterelasjoner på bruk av sigaretter, alkohol og marihuana. Lengden på forholdet påvirker også bruken av rusmidler negativt. Funnene støtter opp under en forklaring der

relasjoner må sees på som et kontinuum, der kjærester også aktiverer flere av mekanismene for støtte og kontroll, og at effektene er kumulative ved mer forpliktende samlivsformer (Fleming 2010).

3.3 Empiriske tester i Norden og Nederland

Blokland m. fl (2005) bruker et 4 % (N=4,615) underutvalg av alle personer som fikk saken sin opp for retten i 1977. I tillegg brukes det selvrapporteringsdata fra 1996 på et representativt utvalg av den nederlandske befolkningen. Det brukes to typer av datasett for å nærme seg den sanne målet på individets kriminelle nivå. Videre bruker de semiparametrisk gruppemodellering for å best kunne skille mellom statiske og dynamiske modeller (Blokland & Nieuwbeerta 2005:1215-1216). De finner at ekteskap innebærer statistisk signifikant nedgang i det kriminelle nivået for alle grupper. Uansett gruppetilhørighet er de som har størst sannsynlighet til å inngå ekteskap, minst sannsynlighet for å bli domfelt. For de separerte har disse en større sannsynlighet for lovbrudd enn gruppen av single, i alle grupper unntatt i gruppen med høy-rate kriminelle. Dette mønsteret holder seg i for datasettet på det representative utvalget også. Når det gjelder forandring innad i individet har man mindre sannsynlighet for domfellelse i gift tilstand enn som ugift. Farskap ser ikke ut til å påvirke lovbrudd (Blokland & Nieuwbeerta 2005). Oppsummert indikerer disse funnene at ekteskap har en innvirkning på kriminalitet for menn, for alle grupper (selv om høy-rate gruppen opplever en svakere effekt), både de med tidligere siktelsler og når man ser på forskjeller mellom individer i en representativ tvernsnittsstudie av den nederlandske befolkningen. Noe som gir støtte til den dynamiske teoritradisjonen.

Savolainen i "Work Family and Criminal Desistance" (2009) gjennomfører empirisk test av teorien om aldersgradert uformell sosial kontroll ved hjelp av registerdata på populasjonen av finske domfelte menn (minimum tre tidligere domfellelser ved observasjonsperiodens start, uten tilknytning til arbeidsmarkedet, familie eller barn i 1996. N= 1325). Informasjon om arbeid, farskap/morskap, ekteskap og samboerskap er målt med høy grad av reliabilitet. Hovedpoenget med artikkelen er å teste hvorvidt Sampson og Laubs teori lar seg overføre til en sosio-historisk kontekst som avviker fra den teorien er utviklet under. Finland har, i likhet med de andre nordiske landene, et annen velferdsstatsregime enn den anglosaksiske. Implikasjonene av disse forskjellene kan føre til andre resultater ved testing av teorien. Både familiemønstre og arbeidsmarkedstilknytning er kvalitativt forskjellige. Spesielt er det mønstre i samboerskap og tilknytningen til arbeidsmarked for oppnåelse av velferdsgoder som vil kunne gi ulike resultater. Blant annet er det forbundet mindre økonomiske stressfaktorer ved det å få barn i de nordiske landene, da velferdsgoder som barnetrygd, subsidiert barnepass og fødselspermisjon er universelle rettigheter. Funnene viser at samboerskap har størst effekt på nye domfellelser. En mulig forklaring på dette er at populasjonen som undersøkes er "hard-core criminals" og at kvinner som gifter seg raskt med disse mennene i mindre grad sees på som pro-

sosiale partnere som bidrar til en i å utøve uformell kontroll. ”Gode ekteskap” i Norden kan slik kjennetegnes av lengre samboerperioder forut for ekteskapsinngåelse. Savolainen sier ”in a culture in which a typical marriage is preceded by several years of cohabitation, a relatively quick decision to marry a recidivistic offender may indicate greater tolerance for a criminal lifestyle”(Savolainen 2009:300). Slik vil samboerskap ligge nærmere gode ekteskap i denne studien på grunn av den korte observasjonsperioden og kjennetegn ved mennene i utvalget. Dette er også den første artikkelen som kvantitativt påviser effekten av å bli forelder på kriminalitet. Foreldreskap alene reduserer det kriminelle nivået noe. Når farskap og samboerskap/ekteskap kombineres til en full familiepakke er effekten sterkere. I tråd med teorien påvises det også at tilknytning til arbeidsmarkedet har en negativ effekt på kriminalitet. Når de ulike overgangene kontrolleres opp mot hverandre blir effektene mindre noe som viser at de ulike overgangene ofte henger sammen og at en full pakkeoppnåelse har størst og tydeligst effekt. Et annet funn er at selv i det nordiske velferdsstatsregimet, vil tilknytning til arbeidsmarkedet ha en så stor effekt. Dette støtter teorien til Sampson og Laub ytterligere ved at det økonomiske aspektet ved tilknytning til arbeid i større grad er eliminert bort som spuriøs faktor i denne studien enn de som er gjennomført tidligere og dermed trer arbeidets sosialiserende rolle tydeligere frem.

Skardhamar og Lyngstad har også gjennomført empirisk testing av teorien til Sampson og Laub ved hjelp av registerdata, for norske menn. Her er også informasjon om fødsler tatt med i analysen. Jeg bruker identisk utvalgsriterie og analysestrategi som de (kap 4). Her finner de en nedgang i sannsynlighet for siktelse *før* de demografiske hendelsene, men at det er en retureffekt som spiser opp deler av den observerte nedgangen etter noe tid. I tråd med investeringsteser vil man bevege seg bort fra kriminalitet gradvis fordi kostnadene ved (å bli tatt for) kriminalitet øker etter hvert som man investerer i konvensjonelle institusjoner som familie og arbeid, men de finner at ekteskapsinngåelsen ikke markerer punktet for investering, da det er noe som kommer forut for ekteskap.

Sammenfattet gir disse funnene indikasjon på at nedgangen i kriminalitet før de ulike overgangene kan forstås som et *utfall*, altså at man blir gift etc. fordi kriminaliteten går ned (man forandrer oppførsel og fremstår som en trygg og stabil partner). Samtidig settes det også spørsmålstejn om ekteskap har noen ytterligere kausale påvirkninger over andre samlivsformer, spesielt i de nordiske landene der ekteskap ofte følger *etter* samboerskap og felles barn. Det er uklart om overgangen representerer en varig endring på grunn av den påviste retur-effekten. Svakheter ved designet er den manglende informasjonen om samboerskap uten barn. Begrensningene svekker muligheten til å påvise ”rene” mønstre i data, slik andre studier ofte ikke har hatt informasjon om barn og derfor vanskelig kan tilskrive effekten utelukkende til behandlingen (ekteskap). Det er mulig å anta at faste mønstre i samlivshistorikken vil gjelde for utvalget så vel som den norske populasjonen der ekteskap kommer etter samboerskap. Dette er mønstre som i økende grad gjelder for store deler av den industrialiserte

verden. De skandinaviske landene sies å ligge i forkant av viktige demografiske trender. Derfor kan funnene gjort i de nordiske landene være en mulig pekepinn for utviklingen av familiemønstre i andre land. I den separate analysen for *narkotikakriminalitet* viser det seg at det ikke er en reduksjon i for noen av de demografiske overgangene som undersøkes. Dette er oppsiktsvekkende da det strider mot prediksjonen teoriene gir og funn i tidligere forskning.

3.4 Ekteskapets *kausale* effekt

Farrington og Theobald (2009) bruker ”propensity score matching” for å eliminere bortseleksjonseffekten inn i ekteskap. De bruker denne metoden fordi de som gifter seg og de som ikke blir gift- ikke er sammenlignbare. Derfor finner man individer som er sammenlignbare med tanke på en rekke bakgrunnsvariabler, men som er ulike når det kommer til behandlingpåvirkningen. Effekten av ekteskap kontrolleres slik for sannsynligheten for å gifte seg og metoden søker å imitere eksperiment. Når det kontrolleres for seleksjon inn i ekteskap finner man kun signifikante behandlingseffekter for de individer som inngår ekteskap tidlig- mellom 18 og 24 år. Begrensingene ved disse studiene er at antallet observasjoner blir lite (111 menn gifte menn) noe som går utover kvaliteten på matchingen, at generaliserbarheten er liten pga. et lite utvalg og eldre kohort, med andre demografiske mønstre enn det man finner i dag. Videre kan det diskuteres hvorvidt metoden egner seg til å kompensere for seleksjonseffekten inn i ekteskap da en må regne med at det også finnes uobserverte egenskaper ved individene som avgjør sannsynlighet for å inngå ekteskap.

King, Massoglia og MacMillian bruker data fra NYS og gjennomfører i likhet med Farrington og Theobald også ”propensity score matching” for å estimere den kausale effekten av ekteskap. Hos menn reduseres kriminalitetsnivået etter ekteskapsinngåelser, kontrollert for sannsynligheten å inngå ekteskap. Effekten er sterkest der man har minst sannsynlighet for å gifte seg. Altså er de personer som vanligvis ikke selekteres inn i ekteskap som har størst utbytte av å knytte seg til en partner. For kvinner er effekten av ekteskap mindre entydig (se kap 3.5 for videre drøfting).

”Partners in crime” (2010) adresserer hvorvidt den *kausale* effekten av ekteskap og om den er lik for ekteskapsinngåelser når det kontrolleres for kvinnens kriminelle fortid ved bruk av registerdata fra Danmark. De finner at det er en heterogen effekt, at menn som gifter seg med lovoverholdende kvinner opplever en større positiv effekt enn den samlede ekteskapseffekten. Det er med andre ord ingen positiv effekt av ekteskap mellom to lovbytere. Studien bruker ”propensity score matching”. Artikkelforfatterne mener konfunderende variabler av interesse er kontrollert for og at seleksjonen inn i behandling slik er redegjort for på en tilstrekkelig måte. Højsgaard Andersen m. fl. (2010) argumenterer således på bakgrunn av dette, at de utdyper den litteraturen som omhandler ekteskap mellom lovbytere påvirker hverandre kausalt. Matchingen klarer bare et stykke på vei å nærme seg en

kausalt fortolkning, fordi sentrale variabler som determinerer behandlingsstatus ikke er tilgjengelige ved bruk av registerdata.

Sampson, Laub og Wimer (2006) forsøker å påvise kausale effekter av ekteskap på kriminalitet, gjennom en kontrafaktisk tilnærming der de bruker ”inverse probability-of treatment weighting” (IPTW). Studien tar utgangspunkt i intervjuer av 36 personer fra det originale utvalget til Glueck og Glueck. De bruker en rekke bakgrunnsvariabler for å finne sannsynligheten for giftemål for de ulike individene. Denne informasjonen benyttes slik til å vekte hver manns bidrag til den totale estimeringen. Gifte menn som har en høy sannsynlighet for ekteskap på bakgrunn av faktorer som arbeidsmarkedstilknytning, kriminell involvering, farskap blir på denne måten tillagt mindre vekt i estimeringen av de kausale effektene (Sampson, Laub og Wimer 2006: 487). Slik kontrollerer de blant annet for effekten av farskap som mulig konfunderende faktor som de ikke har gjort i andre tekster. Mennene i utvalget som var i ekteskap preget av høy kvalitet og forpliktelse har redusert sannsynlighet for kriminell deltagelse, mens menn som var gift med kriminelle eller kvinner preget av andre avvik hadde en høyere sannsynlighet for kriminell deltagelse (Sampson, Laub og Wimer 2006:496). Den estimerte kausale effekten reduserer sannsynligheten for kriminalitet assosiert med å være gift sammenlignet med ikke å være gift, for den samme mannen, med i overkant av 35 %. Å være gift er assosiert med en reduksjon i det kriminelle nivået, selv når man kontrollerer for kvaliteten på ekteskapet og den prososiale rollen til partneren (Sampson, Laub og Wimer 2006:499). Denne teksten behandler også effekten av samboerskap. Selv om resultatene for dette er eksplorerende og ikke basert på IPTW, gir de støtte til antagelsen om at det er *stabile* parforhold som gir en effekt på kriminalitet, om pardannelsen er formalisert gjennom ekteskap eller samboerskap (Sampson, Laub og Wimer 2006:497). I diskusjonen om den sanne kausale effekten av ekteskap nyanseres den kausale påstanden betraktelig, da de ikke kan kontrollere for alle bakenforliggende faktorer som tenker seg å påvirke både kriminalitet og ekteskap (Sampson, Laub and Wimer 2006:35-37; se også Bjerk (2009) som kritiserer Sampson Laub og Wimers kausale påstander). Fordi dette er tilfellet for alle som estimerer kausale effekter av ekteskap burde man heller argumentere for at dette er robuste tester, snarere enn å komme med kausale påstander når forutsetningene for dette uansett er brutt.

Burt m. fl. (2010) undersøker den kausale påvirkningen av ekteskap på asosial adferd for menn, ved hjelp av en populasjonsbasert tvillingstudie gjennomført i Minnesota. Asosialitet, som blant annet inneholder informasjon om lovbrudd og aggressiv adferd, er målt som ved en sammensatt score på ”DSM-III” og målt gjennom kliniske intervjuer. 289 mannlige tvillingpar, (hvorav 65,1% eneggede tvillingpar) studeres longitudinelt, og måles på 5 ulike tidspunkt i alderen fra 17 til 29år. Funnene indikerer at det er sterke seleksjonseffekter inn i ekteskap, da gjennomsnittlig antisosial adferd varierer mellom de gifte og ikke gifte ved 29års alder. På samme tid, er det en signifikant forskjell på asosial

adferd for eneggede tvillinger der den av tvillingene som var gift var mindre utsatt for asosial adferd enn den ugifte tvillingen. De samme funnene fremvises for toeggede tvillinger og holder seg når det kontrolleres for tidligere asosial adferd (Burt m. fl 2010). Seleksjon inn i ekteskap og påvisning av en kausal påvirkning gir slik støtte til både sosiogeniske og ontogeniske forklaringer. Tidligere er det ikke påvist sikre slutninger om seleksjon i ekteskap med tanke på kriminalitet og asosial adferd. Det kan være fordi ekteskap i senere kohorter er en et resultat av valg snarere enn sosiale forventninger, noe som vil øke seleksjonen inn i ekteskap. Tvillingstudier er det mest lovende designet for å påvise kausale effekter av påvirkninger som vanskelig kan randomiseres gjennom eksperimenter. Ved tvillingstudier får man slik informasjon om det kontrafaktiske utfallet, på en lignende måte som ved matching, men her kan man i større grad sikre seg at individene er like med tanke på genetiske og sosiale faktorer, i særdeleshet når det benyttes informasjon om de eneggede tvillingene. Det finnes visse begrensinger ved studien og designet av tvillingstudier generelt. Blant annet er det ikke kontroller for kvinnes asosiale adferd, og assortative mating kan slik utgjøre en trussel mot resultatene. Mennene i utvalget ble bare studert i ung alder, og slutningene kan slik bare generaliseres til yngre menn. Det er blant annet mulig at seleksjonen inn i ekteskap blir svakere hvis man utvider studien med flere målepunkt. Samboerskap er ikke undersøkt, men de teoretiserer at de samme mekanismene vil gjelde for samboende menn. Det er også uklart om seleksjonen virker ved at asosiale menn er mindre attraktive på ekteskapsmarkedet eller om asosiale menn i mindre grad oppfatter ekteskap som et attraktivt alternativ (Burt m. fl 2010:1314-1315). For at tvillingstudier faktisk skal kunne påvise en kausal effekt burde det være slik at hvem av tvillingene som ble gift var randomisert. Først da ville man faktisk utelukke alle mulige seleksjonsmekanismer inn i behandling og estimere en sann kausal effekt.

3.5 Kvinners kriminalitet og sosiale bånd

Kvinnens kriminalitet er dårligere beskrevet enn menns. Dette gjelder også innen tradisjonen for kriminelle karrierer og livsløpskriminalitet. Det er finnes noen empiriske undersøkelser som tar for seg kvinnes kriminalitetsmønstre sett i forhold til demografiske overganger (King 2007, Leverentz 2006, Bersani 2009, Giordano 2002, Uggen 1998, Rungay 2004, Sowa 2004, Carbone Lopez & Kruttschnitt 2010, for en oversikt over studier av kvinners kriminalitetskarrier gjennom livsløpet se: Block m. fl 2010). Samlet sett er det funnet svakere sammenhenger mellom ekteskapeleg tilknytning og kriminell aktivitet for kvinner.

I amerikansk sammenheng har Uggen og Kruttschnitt undersøkt kjønns spesifikke prosesser i avståelse fra kriminalitet (Uggen & Kruttschnitt 1998). "Crime in the breaking" ser på helhetsbildet ved kvinner og menns posisjon i rettssystemet og beskriver også viktige forskjeller mellom menn og kvinners posisjoner ellers i samfunnet, som har en innvirkning på sosialisering, rolleoppfatninger og i

forlengelsen av dette, også kriminalitet. Utvalget er hentet fra prosjektet "Supported Work" og består av to grupper, en kontroll og en behandlingsgruppe. Alle personene som var i programmet har enten vært på sosialhjelp, er narkotikamisbrukere, har nylig avsluttet soning eller falt fra videregående opplæring. I likhet med mange andre studier er disse individene enten kriminelle eller kommer fra høy-risikogupper. Dataene består av selvrapportering og de benyttes to avhengige variabler, illegal inntekt og arrestasjon.

Funnene indikerer viktige forskjeller i situasjonen for kjønnene. Den oppfattede risiko for å miste jobben eller partneren ved fengsling var mindre hos kvinnene i utvalget enn hos mennene. Kvinnene i utvalget hadde også en noe lavere sannsynlighet for å bo med partner eller foreldre. Forløpsanalysen viser at omtrent 90% av kvinnene forble lovlydige, mens dette var tilfelle for 77% av mennene. Kvinner begår mindre kriminalitet enn mennene i perioden og tiden til neste arrestasjon er lenger. En kan slik si at kvinner har lengre perioder med avståelse, tiltros for at de oppfatter å ha mindre å tape på å bli tatt og at de oppfatter sjansen for å bli tatt som mindre.

Når den avhengige variabelen er "Illegal earnings" – illegal inntekt,¹⁴ viser det seg at utdanning er positivt korrelert med å forbli i en tilstand av avståelse for kvinner. Å ha en bestevønn som oppfattes som lovlydig har en sterk sammenheng med avståelse fra kriminalitet for kvinnene. Denne effekten er mindre for menn. Sannsynligheten for å begå kriminalitet er omtrent halvert for de kvinnene i utvalget med barn sammenlignet med menn med barn, når alle kovariatene er med i modellen. Når arrestasjoner er avhengig variabel, som er mest interessant for å belyse min type data, avdekkes det andre mønstre. Her er barneeffekten nesten fraværende, mens arbeid og utdanning har en sterk påvirkning på sannsynligheten for arrestasjon. Wakefield og Uggen (2004) replikerer Uggen og Kruttschnitt, og finner ved å estimere forandringer innad i individet ved å se på illegal inntekt at denne øker etter overgangen inn i morskap (Kreager 2010:241).

Tidligere arrestasjon og bruken av illegale narkotiske stoffer øker sannsynligheten for arrestasjon for begge kjønnene. Denne økningen er imidlertid dobbelt så stor for kvinner som for menn. Forfatterne konkluderer med at "far fewer gender differences in the factors that predict one's ability to refrain from subsequent offending than we might have expected based on recidivism data and gender stereotypes" (Uggen and Kruttschnitt 1998:359). Fordi samme type av kontroll og muligheter kan hindre økonomisk kriminalitet (illegal earnings) hos menn og kvinner, kan kjønnsforskjellene i illegal inntekt skyldes "more subtle distinctions in the situational contingencies of men's and women's lives" (Uggen and Kruttschnitt 1998:359). Selv om kjønnsforskjellene viser seg ikke å frembringe

---

¹⁴ Betyr som oftest prostitusjon for kvinnes tilfelle. Og kan være årsaken til de forskjellige resultatene for de to avhengige variablene. I Norge er det som kjent ikke forbudt å selge sex, slik det er i de fleste amerikanske statene. "Illegal earnings" og vinningsforbytelse er slik ikke sammenlignbart.

signifikante resultater for modellen som helhet tyder mye på at forskjeller i illegal adferd henger sammen med sosiale bånd. Spesielt er effekten av en "straight best friend" mye viktigere for kvinner enn menn, samtidig som kvinner oftere begår kriminalitet som en konsekvens av nære bånd til halliker, kjærester og ektefeller (Uggen and Kruttschnitt 1998:359).

Den oppfattede risikoen ved kriminalitet som å miste jobb og partner eller fengsling viser seg å ikke påvirke adferden. Dette er i skarp kontrast til hva både rasjonelle teorier og teorien om sosiale bånd fremhever i sine forklaringer. Selv om resultatene spriker i mange retninger og på tvers av teorier er en konklusjon tydelig; "The factors that influence official desistance are not gender neutral". Deler av forklaringen på dette er at menn og kvinner besitter ulike normative og sosiale orienteringer (Uggen and Kruttschnitt 1998:361).

Thompson og Petrovic (2009) analyserer prosesser ut av narkotikakrim med bakgrunn i svakheter ved kjønnsperspektivet til Sampson og Laubs teori om livsløpskriminalitet og sosiale bånd. Undersøkelsen baserer seg i likhet med flere andre artikler på tall fra NYS. De bruker logistisk regresjon med fixed effects og finner at ekteskap reduserer sannsynligheten for bruk av ulovlige rusmidler. For kvinner er det kvaliteten på ekteskapet og de tilhørende båndene som reduserer bruken av narkotika.

Som tidligere nevnt bruker King, Massoglia m. fl (2007) propensity score matching for å estimere de kausale effektene av ekteskap. Samlet er det variasjoner i prosesser i avståelsen fra kriminalitet etter kjønn. Det er ikke ekteskapeleg status, men styrken på båndene som avgjør kvinners avståelse fra narkotikabruk (marihuana er ikke tatt med). For menn er det ingen eller positiv sammenheng mellom styrken på båndene til partneren, altså at de har en tendens til å bruke mer narkotika om styrken på båndet er sterkt. Slik stemmer styrken/kvaliteten inn på kvinners kriminalitet, noe som Sampson og Laub fremhever som viktig i sin teoriutvikling. Det viser seg at dette har mindre å si for menns avståelse. For kvinner er en reduksjon i ulovlig rusbruk resultat av at samboerforholdet går fra lav styrke til høy styrke (King, Massoglia m. fl. 2007).

Giordano m. fl. analyserer lovbruddskarrierene til 127 menn og kvinner både kvantitativt og kvalitativt i "Gender, Crime, and Desistance: Toward a Theory of Cognitive Transformation". Utvalget er fra et kvinnefengsel i Ohio og første intervjuer startet i 1982. Et tilsvarende utvalg menn ble trukket fra tre ulike fengsler i samme stat. Oppfølgingsintervjuer ble foretatt fra 1995- 85% av de overlevende fra første runde ble intervjuet på nytt. Den kvantitative analysen av dataene viste seg å ikke støtte Sampson og Laubs teorier, da variabler på jobb stabilitet samt tilknytning til barn og ektefelle ikke påvirket kriminaliteten, verken for menn eller kvinner. Det begrensede utvalget kan være grunnen til at resultatene ikke er statistisk signifikante, da koeffisientene peker i retningen av støtte til teorien om sosiale bånd. I tillegg er de åpne for at utvalget er spesielt da det tar for seg en høy-risikogruppe

karakterisert av tidlig og betydelig innslag av atferdsproblemer. ”The difference between our findings and those [that find a motherhood effect] likely stems from our focus on a sample of early-starting delinquents with a significant history of conduct problems” (Giordano m. fl 2002 :1038) Det er relativt få i utvalget som har giftet seg, kun 27% av kvinnene og 24% av mennene. Dette er en betydelig lavere andel enn det som er tilfellet for mennene i Glueck og Glueck dataene. Det er også en betydelig mindre andel som besitter hele respektabilitetspakken med både fulltidsjobb og ektefelle. Seleksjon kan med andre ord spille en viktigere rolle for senere kohorter, der giftemål er en mindre vanlig tilknytningsform til partner. Men som Bersani m. fl (2009) fremholder i sin artikkel burde effektene av ekteskap muligens være større når det er sterkere seleksjon inn i ekteskapet. Med bakgrunn i ukklarhetene rundt de kvantitative analysene oppfordres det til mer forskning på kvinners kriminalitet, avståelse og sosiale bånd. De kvalitative funnene indikerer potensielle kjønnsforskjeller i avståelsesprosessen, men narrativene har også likheter, og analysene av disse bunner ut i begrepet ”Hooks for Change” i motsetning til vendepunkt og teorien om kognitiv transformasjon (jfr. kap 2).

Leverentz (2006) har gjennomført intervjuer med 49 kriminelle kvinner og deres partnere. Alle disse ble rekruttert fra samme ”halfway house” i Chicago, hvor opphold var frivillig og fulgte rett etter løslatelse fra fengsel. Slik var dette kvinner som var motiverte for en rask tilbakekomst til stabile rammer. Kvinnene var i Giordano mfl. språk åpne for forandring og institusjonen kan representere en egen ”hook for change”. De fleste kvinnene var afroamerikanske, hadde betydelige problemer med narkotikabruk og kom til institusjonen som et ledd i veien tilbake til samfunnet. Institusjonen frarådet kvinnene til å innlede romantiske relasjoner, inntil de selv hadde løst sine egne problemer. Lovbruddene de tidligere hadde måtte sone for var i de fleste tilfeller direkte knyttet til eget bruk av narkotika. Selv om romantiske relasjoner ofte ikke var kilden til narkotikabruk ble forholdene i stor grad påvirket av narkotikabruken. De fleste kvinnene har eller hadde vært i forhold preget av utstrakt rusbruk og overgrep, i mange tilfeller var dette forhold med far til felles barn. Overgrepene stoppet som regel når partene ikke lenger ruset seg og mange av kvinnene oppgir selv å ha gjennomført overgrep/vold mot partner (Leverentz 2006:471-472). Mange forhold tok også slutt når kvinnene bestemte seg for å slutte med narkotika, da det er vanskelig å være i et forhold med brukere uten selv å være det, da mye av båndet mellom partnerne bygger på rusbruk. På denne måten kutter de sosiale bånd for å unngå negativ påvirkning fra partnerne. Slik kan brudd på sosiale bånd også bistå i veien vekk fra kriminalitet og narkotikabruk, når båndene ikke er av en prososial karakter. Et annet mønster var at begge partnerne gjennomførte avrusning sammen og fortsatte forholdet. Slik var partnerne hverandres ”hooks for change” og gjennom felles erfaringer forsterket de hverandres kognitive transformasjon (Leverentz 2006:475). Slik er avståelse fra narkotika (og kriminalitet) kjennetegnet som en prosess, hvor det ofte kreves flere forsøk for suksessfull og varig adferdsforandring. De ulike forsøkene på edruelighet indikerer at partnerne kan gå inn og ut av tilstander som prososiale og

asosiale med tanke på påvirkningen de utøver. ”in these relationships, the women made independent decisions to stop offending, and if their romantic partners did likewise, the relationships helped maintain new behaviours and self-concepts” (Leverentz 2006:477). Dette utfordrer ideen om prososialitet som et stabilt kjennetegn ved partneren. Den normative orienteringen til partneren betyr mye, men denne orienteringen kan forandre seg med tiden (Leverentz 2006:478). I tillegg varierer også styrken på båndene mellom partnerne over tid. En stor del av kvinnene hadde også forhold til andre kvinner. I likhet med forhold til menn kunne disse være av prososial eller asosial art. De fleste forholdene, uansett kjønn, var med personer i samme livssituasjon og de fleste hadde (eller har) historier med bruk av narkotika. Uansett om partnerne var kvinner eller menn ble de rekruttert fra lik bakgrunn og historikk som dem selv. Og at de kommer fra samme nabolag, preget av høy rate av domfelte og misbrukere. Altså assortative mating eller homologi i partnervalg Derfor unngår flere av kvinnene i utvalget aktivt å bli involvert romantisk med andre, fordi partnerens adferd også påvirker sin egen. Det er tross alt lettere å kontrollere seg selv enn andre. Å være involvert med partnere som selv har lignende erfaringer med rus og kriminalitet kan også bidra til økt støtte og forståelse. ” The women had histories of abusive relationships and often offended directly or indirectly because of relationships they had with men; avoiding relationships may be a way to avoid such sources of strain” (Leverentz 2006:481).

Kvinner er i en annen situasjon enn menn da de faktisk finner færre prososiale partnere. Markedet for partnere med prososiale egenskaper er mindre for kvinnene i utvalget, dette er spesielt tydelig i utsatte nabolag og i områder med en stor afroamerikansk befolkning, da en stor del av mennene i ekteskapsklar alder er eller har vært fengslet. Leverentz mener at partnerens prososiale rolle kan variere gjennom livsløpet. De fleste kvinnene var involvert med partnere som hadde avvikende adferd., men også disse forholdene inneholdt støttende sider.

Kreager m. fl (2010) ser på avståelse for kvinner i en utsatt sosioøkonomisk kontekst. De bruker data fra en longitudinell survey-undersøkelse av 500 kvinner som lever i utsatte nabolag i Denver for å finne ut om morskap og ekteskap er forbundet med avståelse fra kriminalitet og annen risiko-adferd. De argumenterer for at tidligere forskning har ikke påvist en statistisk effekt av morskap, fordi utvalget enten har tatt for seg kvinner fra høy-risikogrupper eller konsentrert seg om populasjonen som helhet. Den empiriske testingen retter seg derfor mot kvinner som kjennetegnes av moderat risiko for kriminalitet (ved at de bor i ”disadvantaged communities”) da de tenker seg at effekten av morskap varierer etter sosial kontekst. Populasjonen de ser på følges i de mest reproduktive og kriminalitetsaktive årene, i overgangen fra ungdom til voksen. De bruker fixed effects for å se på forandringer innad i individet. I tillegg bruker de dummyvariabler for tid, for å finne ut når

forandringer i adferden skjer og om endingene er stabile over tid og om reduksjonen i kriminalitet kan tilskrives graviditet. Studien utnytter informasjon fra en sammenlignbar kontrollgruppe, kvinner som ikke får barn, men er i samme nabolag. I tillegg har de flere mål på kriminalitet og rusbruk som gjør at man kan sammenligne effekten av morskap på ulike typer adferd. Funnene viser at morskap og graviditet er forbundet med avståelse fra kriminalitet, vold og vinning for tenåringsmødre og unge mødre. Det fremvises ikke statistisk signifikante resultater av ekteskap. For narkotikabruk og alkohol konsumpsjon er det sterke og negative effekter av ekteskap, barn og graviditet. Det er uklart hvorfor ekteskap har en effekt på rusbruk, men ikke kriminalitet. En av forklaringene kan være at single kvinner i større grad oppsøker fester og nattklubber for å møte menn. Effekten av graviditet på bruken av rusmidler er dobbelt så stor som effekten av barn, noe som gjenspeiler de sosiale advarslene og uformelle sanksjonene rettet mot farene for fostermisdannelse. For de tidsvarierende koeffisientene vises det varige effekter av morskap. Minst er denne for alkoholbruk som 5 år etter fødselen nesten er på nivå med referansegruppen. For marihuanabruk og kriminalitet er effektene varige og økende over tid. Det fremvises ikke kumulative effekter ved flere barn for alkoholbruk og kriminalitet, mens dette er tilfellet for marihuanabruk. "[W]e found that motherhood, and not marriage, represents the primary "turning point" in the delinquent trajectories of women in disadvantaged settings" (Kreager m. fl 2010:248). De mangler dessverre et mekanismeperspektiv i sin tekst og fremhever viktigheten av å identifisere ulike mekanismene bak avståelse for menn og kvinner i fremtidig forskning.

I europeiske undersøkelser er det Nederland som er best studert når det gjelder kvinners kriminalitet. I "Marriage and Desistance from Crime in the Netherlands: Do gender and Socio-Historical Context Matter?" undersøkes teorien på den nederlandske befolkningen (Bersani, Laub & Nieuwbeerta 2009). Funnene støtter opp under antagelsen om ekteskapets reduserende effekt på kriminalitet gjelder på tvers av sosio-historisk kontekst. Utvalget inneholder 5000 menn og kvinner dømt i Nederland i 1977. Resultatene viser at ekteskap har en statistisk signifikant og sterk negativ effekt på sjansen for domfellelse på individnivå. Videre er effekten ulik for kvinner og menn. Det kriminelle nivået til mennene påvirkes mest av giftemål, men ekteskapet har også en signifikant effekt på kriminalitet for kvinner. Funnene viser også at effekten av ekteskap er størst hos den yngste kohorten i utvalget. Dette indikerer, på tross av skiftende omstendigheter, nasjonale kontekster og endret samlivsmønster, at teorien om ekteskapets hemmende rolle på kriminell involvering støttes. Forskjellene mellom kjønnene viser seg også å være stabile på tvers av ulike sosio-historiske kontekster. I likhet med data jeg har tilgjengelig er det ikke informasjon om samboerskap i dette utvalget. Dette kan gi en upresis tolkning med tanke på ekteskapets effekt i den yngre kohorten, i og med at samboerskap vil være en alternativ samlivsform til giftemål for mange og slik vil bidra til en sterkere seleksjon inn i ekteskap i de senere kohorter. De yngre kohortene gifter seg senere i livsløpet og oppgir mindre grad av

ekteskapsbrudd noe som kan tyde på at den sterkere ekteskapseffekten i denne gruppa indikerer sterkere stabilitet eller kvalitet i disse ekteskapene.

Data for 540 høy-risiko menn og kvinner er samlet inn over 21 år og analysert av Zoutewelle m. fl i ”Criminality and family formation: Effects of marriage and parenthood on criminal behaviour for men and women”. For menn er det en signifikant effekt av ekteskap på kriminalitet, det er også en effekt av farskap, spesielt det første barnet ser ut til å redusere det kriminelle nivået. Videre er det den fulle familiepakken som gir mest positiv virkning. For kvinner blir ikke kriminalitetsmønstrene signifikant påvirket av ekteskapeligstatus eller morskap (Zoutewelle m. fl. 2010:3). Det er brukt både fixed effects og random effects i analysen. Utvalget stammer fra en ungdomsinstitusjon og individene er født mellom 1969 og 1977. Det er en lav andel av disse som gifter seg, 26% av mennene og 20% av kvinnene. Omtrent 50% av alle disse ekteskapene ender i skilsmise. Det viser seg at skilsmisene kom ganske raskt, og at gjengifte ikke var vanlig i utvalget. Morskap inntraff ofte tidlig for kvinnene i utvalget. Samlet var det en signifikant nedgang i lovbrudd for menn i ekteskap, funnene for kvinner peker i samme retning, men det er ikke-signifikante sammenhenger. Skilsmise så ikke ut til å påvirke kriminaliteten til noen av undergruppene. Dette kan henge sammen med ekteskapets kvalitet, da ekteskap som ender i skilsmise ikke vil bidra med de samme mekanismene i like stor grad. På den annen side så ikke ekteskapets varighet til å påvirke hyppigheten av lovbrudd. Effekten av ett barn viste seg å være sterkere enn effekten av to eller fler, som ikke frembrakte signifikante resultater for menn. For kvinner er det ingen effekt av morskap (Zoutewelle m. fl. 2010:20).

3.6 Demografisk utvikling og sammenligning av samlivsformer.

Den demografiske utviklingen preges av en glidende overgang mellom samboerskap og ekteskap for de nordiske landene og det er rimelig å anta at andre industrialiserte land følger etter. Det er liten forskjell på de to samlivsformene i et ytre perspektiv, men noe forskjell i forhold til forpliktelse innad i de to samlivsformene. Disse forskjellene blir mindre når en kontrollerer for ekteskapsplaner (Wiik, Bernhardt m. fl. 2009). De aller fleste velger å leve i samboerskap forut for ekteskapsinngåelse. Samboerskap er også sett på som en passende ramme for å oppdragelse av barn og blir da betraktet som en fullverdig familie. Ekteskap inngås senere i livsløpet og barnefødsler kommer også på et senere tidspunkt i dag, samtidig som det er en generell nedgang i fruktbarheten. Det er en økende grad av samlivspløsning, både for gifte og samboende. Barn markerer familiedannelse i større grad enn ekteskap/samboerskap, og barn er i større grad knyttet til egne selvrealiseringsprosjekter, samtidig som selvrealisering også i økende grad er sett på som grunner til å ikke velge barn (Sobotka 2008:177-178). Det er også knyttet nye normer til godt foreldreskap som øker presset på foreldre og bidrar til utsettelsen av familiedannelse.

Ekteskap er fortsatt den foretrukne samlivsformen i Norge og Sverige på tross av samboerskapets rolle som en fullverdig institusjon, både i forhold til lov og normoppfattelse. Den nordiske velferdsmodellen bidrar til å redusere risikoen ved å inngå mer uforpliktende samlivsformer (Noack 2010:227). Likevel velger mange fremdeles ekteskap, om enn noe senere i livsløpet. Ekteskapet er heller ikke sett på som den eneste forsvarlige rammen rundt oppdragelsen av barn. En stor utfordring i beskrivelsen av disse demografiske mønstrene er den store heterogeniteten. Det er derfor utviklet noen typologier for å beskrive samboerskapenes utvikling. I de siste stadiene er ”samboerskap som et alternativ til ekteskap” og ”samboerskap som en form for ekteskap”. Mye tyder på at man i de skandinaviske landene er kommet til en utvikling der samboerskap er ”indistinguishable from marriage”, altså en form for ekteskap. Den empiriske testingen som er foretatt med bakgrunn i disse idealtypene, finner en at Sverige er det eneste landet som faller inn i den sistnevnte kategorien. Det er rimelig å anta at Norge ville gjort det også, men er ikke tatt med i analysen. Hvis en ser på de ytre karakteristika for de som inngår ekteskap og samboerskap er disse ganske like, samme gjelder for det formelle regelverket. Når det kommer til oppfattelsen av eget forhold er det betydelige forskjeller. Man må uansett se på samboerskap i sammenheng med ekteskapets endrede rolle og at de to samlivsformene opptrer sammen. Andrew Cherlin (i Noack 2010:246) hevder at ekteskapet er blitt deinstitusjonalisert samtidig som trenden er gått andre veien for samboerskap. Det er få studier som har adressert normer og verdier knyttet til samboerskap.

I 1995 kom Steven Nock med en sammenligning av ekteskap og samboerskap i en amerikansk kontekst hvor det er data på et stratifisert og representativt utvalg fra sent 80-tall (NSFH- National survey of families and households). Han finner her at de to formene for samliv er kvalitativt forskjellige. Han argumenterer for at samboerskapet er en uferdig institusjon med uklare regler og normer for samlivet. Forpliktelsen (målt som kostnader ved å oppløse forholdet) mellom partnerne er lavere for samboende enn for ektefeller. De samboende oppgir også lavere grad av kvalitet på samlivet. Oppgitte fertilitetsintensjoner, graden av uenighet og forholdets ”fairness” varierer ikke systematisk med tanke på samlivsform. I den konteksten dataene er samlet inn, var det relativt store forskjeller på samboende og gifte, men dette kan være et resultat av den marginale posisjonen samboerskap hadde og seleksjonen inn i denne fortsatt uvanlige samlivsformen. Alternative tolkninger går på de institusjonelle rammebetingelsene for samlivene, der ekteskap *skaper* bedre samliv ved å bidra til varig forpliktelse. Nock (1998) finner at ekteskap er en institusjon med spesielle gevinster for menn. Fowers (1991) finner at menn har en mer positiv vurdering av ekteskap enn kvinner. Den ulike vurderingen av fordeler og ulemper av ekteskap for menn og kvinner kan ha betydning for beskyttende effekter og hvordan disse varierer etter kjønn.

I senere studier er det funnet færre forskjeller mellom samboende og gifte. Willets (2006) finner ved en utvidelse av datasettet Nock baserer seg på, at omtrent 10% av de samboende er dette i over fem år. De andre samlivene fører enten til ekteskap (60%) eller brudd (30%). Samboerskap forventes for en majoritet av dagens unge som en vei inn i ekteskapet. Resultatene konsentrer seg rundt de som forblir i samboerskap, noe som sees på som avvikende adferd. Dette på tross av utviklingen der flere flytter sammen, men her er samboerskap sett på som en tidsbegrenset samlivsform- som oftest enn vei inn i ekteskap. De samboende med barn oppgir mindre tilfredshet med sitt samliv enn ektefeller med barn og forskjellen mellom de to gruppene øker med antall biologiske barn. Ellers er samlivene ganske like.

I en studie av forpliktelse og kvalitet på samliv i Norge og Sverige finner en at samboende er mindre seriøse og mindre tilfreds med samlivet og at flere har planer om å ende forholdet enn gifte (Wiik, Bernhardt m. fl. 2009). Forskjellen mellom de to samlivsformene blir mindre tydelige når de samboende har konkrete ekteskapsplaner. Seleksjon kan derfor resultere i at de med høyest grad av tilfredshet selekteres inn i ekteskap mens de som ikke er like tilfredse velger å forbli samboere eller bryter med partneren.

I artikkelen nevnes faktorer som har en påvirkning på forpliktelsen og kvaliteten på samliv. Oppløsningsraten av samliv er lavere der paret har felles barn. Barn skaper slik en økt kostnad ved brudd, dette kan ha implikasjoner for barn/kriminalitets mønstre. Samboere med plan om å få barn har større sjanse for å gifte seg og har lavere sannsynlighet for å gå fra hverandre. Det diskuteres også hvorvidt felles eierskap, da hovedsakelig i felles bopel, vil skape barrierer for oppløsningen av samlivet. Slik investering vil hovedsakelig gjøres av stabile par som "slår seg til ro" for å danne familie. I Turid Noacks doktorgradsavhandling adresserer også forpliktelse mellom samboende. Her kritiseres i stor grad i operasjonaliseringer som er brukt på mål av forpliktelse. I Lewis, Datta og Sarre (1999) konkluderes det med at "Forpliktelse" vis-a-vis partneren hadde forskjellig uttrykk blant gifte og ugifte, men en kunne ikke slutte at den ene formen var mer avgjørende enn de andre (Noack 2010:223). Empirien omkring graden av forpliktelse er slik ikke entydig.

Samboere med felles barn vil kunne karakteriseres som ekteskapslignende samboerskap. Det er også denne gruppen jeg har data på. Funnene til Skardhamar og Lyngstad (2010) viser at samboerskap med barn skiller seg lite fra ekteskap når det kommer til avståelse fra kriminalitet for menn.

Samværet med barn for foreldre som ikke bor sammen er kartlagt av Kitterød i rapporten "Når mor og far bor hver for seg" (2005). Her viser det seg at mor har hovedansvar for barnet, men at felles foreldreansvar i større grad opptrer hos par som tidligere har vært gift eller samboere. 82% bor hos mor, 11% har delt bosted mens det er 8% som bor med far. Om lag 20% av parene som aldri har bodd

sammen har delt foreldreansvar mens bare 1% av fedrene i denne gruppen har hovedansvar for felles barn. I de tilfeller der barnet bor med far er også mor aktivt tilstede og bruker mye tid på omsorgen. Dette har implikasjoner for tolkningen av resultatene, i først rekke der man får barn uten å bo med partneren, men har også betydning der parene skiller lag etter fødselen, selv om det ikke finnes informasjon om dette i dataene.

3.7 Oppsummering og forskningsspørsmål

Sett under ett er det en rik litteratur som påviser en effekt av ekteskap på kriminalitet (og annen risikoadferd) for menn. Undersøkelser av påvirkningen fra samboerskap og barn er mindre entydige og varierer med tanke på historisk og geografisk kontekst. Tilknytning til arbeidsmarkedet har også gitt blandede resultater, men det har sjeldent vært hovedfokus i noen av disse tekstene. Det er også påvist kjønnsespesifikke mønstre i forhold til avståelse og overganger i livsløpet. Effekten av å knytte seg til en partner viser seg sterkest for menn. For kvinner er den empiriske statusen mindre klar da det er gjort færre undersøkelser av kvinners kriminalitet og ekteskap. Det er indikasjoner på at kvinner blir mindre påvirket av å knytte seg til en partner med tanke på kriminell aktivitet, men at det er en positiv effekt av ekteskap for noen grupper. Når det kommer til rus, er det påvist en nedgang for flere rusmidler ved tilknytningen til en romantisk partner. Her er riktignok den empiriske testingen begrenset. De fleste studiene er amerikanske og har utvalg fra eldre kohorter. Selv om deler av feltet er godt diskutert er det ikke alt som er like opplagt. Hvorvidt funnene gjelder på tvers av kohorter, i andre land og velferdsstatsregimer og om det finnes en generell effekt av ekteskap på kriminalitet (ikke bare en effekt for de som er dypt involvert i kriminell aktivitet), er mindre opplagt. Det er også usikkert om man kan tilskrive ekteskap en kausal effekt eller om effekten er et uttrykk for seleksjonsprosesser. Siden de fleste studiene baserer seg på eldre kohorter er det heller ikke sikkert at de samme mekanismene vil gjelde under nye familiedannelsesmonstre hvor samboerskapets rolle er en viktig komponent. Det er også usikkerhet med tanke på hva som kommer først av ekteskap og avståelse, da de fleste metodene som er benyttet i arbeidet rundt avståelse kun evner å sammenligne det kriminelle nivået før og etter overganger i partnertilknytning.

Med bakgrunn i teori og tidligere forskning besvares følgende forskningsspørsmål. Påvirkes kvinners kriminalitet av ekteskap? Hvis dette er tilfellet, påvirkes kriminaliteten likt for menn og kvinner? Innebærer ekteskap med en (tidligere) siktet en reduksjon i egen kriminalitet? Er det en kriminalitetsdempende effekt av fødsler? Er denne lik for menn og kvinner og varierer effekten etter tilknytningen til den andre foreldereren?

Kvinner og ekteskap.

Hypotese 1a Kvinneres kriminalitet påvirkes ikke av ekteskap

Hypotese 1b Kvinneres kriminalitet påvirkes av ekteskap

Hypotese 2.1a Kvinner som gifter seg med kriminell partner påvirkes ikke av ekteskap

Hypotese 2.1b Kvinner som gifter seg med kriminell partner påvirkes av ekteskap

Hypotese 2.2a Kvinner som gifter seg med en partner som er siktet for lovbrudd i tidsperioden før ekteskap blir ikke påvirket av ekteskap.

Hypotese 2.2b Kvinner som gifter seg med en partner som er siktet for lovbrudd i tidsperioden før ekteskap blir påvirket av ekteskapsinngåelsen.

Kjønnsesifikke effekter av ekteskap på kriminalitet:

Hypotese 3a Kvinner og menns kriminalitet blir påvirket likt av ekteskap

Hypotese 3b Kvinner og menns kriminalitet påvirkes ulikt av ekteskap

Menn og ekteskap med siktede:

Hypotese 4a Menn som gifter seg med kriminell partner blir ikke påvirket av ekteskapsinngåelse.

Hypotese 4b Menn som gifter seg med kriminell partner blir påvirket av ekteskapsinngåelse.

Effekten av fødsler:

Hypotese 5a Barn bidrar til avståelse fra kriminalitet for kvinner og menn

Hypotese 5b Barn bidrar ikke til avståelse fra kriminalitet for menn og kvinner

Fødsler og kontekst for kvinner:

Hypotese 6.1a Fødsler innenfor ekteskap bidrar til avståelse fra kriminalitet for kvinner

Hypotese 6.1b Fødsler innenfor ekteskap bidrar ikke til avståelse fra kriminalitet for kvinner

Hypotese 6.2a Barn født av samboende mødre bidrar til avståelse fra kriminalitet på lik linje med fødsler innenfor ekteskap

Hypotese 6.2b Barn født av samboende mødre bidrar ikke til avståelse fra kriminalitet på lik linje med fødsler innenfor ekteskap

Hypotese 6.3a Barnefødsler uten å bo med faren til barnet reduserer sannsynligheten for kriminalitet på lik linje med fødsler i samboerskap og ekteskap

Hypotese 6.3b Barnefødsler uten å bo med faren til barnet reduserer ikke sannsynligheten for kriminalitet på lik linje med fødsler i samboerskap og ekteskap

Fødsler og kontekst for menn:

Hypotese 7.1a Foreldreskap påvirker sannsynligheten for siktelse likt for menn og kvinner innenfor de tre kontekstene.

Hypotese 7.1b Foreldreskap påvirker sannsynligheten for siktelse forskjellig for menn og kvinner innenfor de tre kontekstene.

4.0 Data, metode og deskriptiv statistikk

Dette kapitlet beskriver dataene som er benyttet, hvilke metoder som brukes i analysene, og hvorfor. Kapitlet begynner med en presentasjon av oppbygningen av data og problemer heftet med registerdata. Deretter kommer en gjennomgang av analysestrategien og metodene som er brukt. Til slutt kommer det en deskriptiv gjennomgang av data, med et fokus på beskrivelsen av kriminaliteten i utvalget og alder for de demografiske overgangene.

Det er benyttet en rekke forskjellige statistiske metoder i studiet av veier ut av kriminalitet. Den senere utviklingen har gått i retning av mer avanserte modeller hvor man prøver å sikre seg mot seleksjonseffekter for å kunne komme med mer robuste funn. Flere studier har også kommet med påstander om ekteskapets kausale effekt på kriminalitet gjennom å eliminere bort seleksjonen inn i ekteskap som mulig spuriøs faktor (kap. 3.4). De avanserte metodene er et skritt i riktig retning ved at de kontrollerer for en rekke bakenforliggende egenskaper som henger sammen med både sjansen for å gifte seg og å begå kriminalitet. Mer avanserte metoder sikrer seg mot skjeve estimater, men siden de ikke klarer å utelukke alle former for seleksjon inn i behandling, klarer de heller ikke å påvise sanne kausale effekter.

4.1 Registerdata og utvalg

Denne oppgaven baserer seg på registerdata (for en bred introduksjon, se Røed og Raaum 2003). Alle personer i Norge har et personnummer og dette brukes for å koble individdata fra forskjellig registre. I denne oppgaven er det innhentet data fra henholdsvis FD-Trygd og Kriminalstatistikken, som er koblet sammen som en del av et større prosjekt ved SSBs gruppe for demografi og levekår¹⁵. Disse registrene er på individnivå, er ordnet longitudinelt og inneholder data for hele den norske befolkningen. Dette gjør det mulig å koble sammen data om en rekke bakgrunnsvariabler og siktelsler på individnivå. Hvilket som medfører at man har oversikt over hendelser og tilstand på flere områder over tid. Slik unngår man mange av de begrensninger som er iboende i surveydata. Blant annet er dataene ikke assosiert med frafall, rapporteringsfeil, eller skjevhet i utvalget. Registerdata er samlet inn for andre formål enn forskning, og registrering i samband med administrative oppgaver til staten kan derfor avvike fra de som kreves for å svare på forskningsspørsmål. For en gjennomgang av oppbyggingen til nordiske registerdata og hvordan disse har blitt anvendt og potensielt kan brukes i kriminologisk forskning se Skardhamar og Lyngstad (2011).

---

¹⁵ <http://www.ssb.no/forskning/prosjekter/1295003604.18.html>

Antall personer som oppnår den aktuelle statusen i perioden ¹⁶	Kvinner	Menn
Giftetål	118 361	121 707
Fødsler i ekteskap	55 519	54 275
Fødsler som samboer	55 555	58 961
Fødsler uten å bo med den andre forelder	23 546	19 186

Det ulike antallet overganger for kjønnene skyldes blant annet begrensningene som er satt for alder samt at det kun finnes informasjon om de som har personnummer (og er bosatt i Norge). Gifter man seg eller får barn med noen som ikke har dette vil overgangen bare registreres for den av partnene som har et norsk personnummer. Dersom man får sitt andre barn med noen som ikke har barn fra før vil ”vendepunktet” bare registreres for partneren (dette er en av grunnene til at det er 2198 flere førstefødsler blant kvinner). Det er også satt begrensninger ved at ekteskap eller førstefødsle må inntreffe mellom 20 og 50 år. Diskrepansen mellom kjønnene skyldes slik oppbyggingen av data og begrensninger satt for analysen, samt mulighetene for registrering.

4.2 Målinger og operasjonaliseringer

4.2.1 Den avhengige variabelen: Kriminell deltagelse:

For data på den kriminelle deltagelsen er det brukt siktelsler ved endt etterforskning som mål for hvert enkelt år (Statistisk sentralbyrå 2009)¹⁷. Denne informasjonen kommer opprinnelig fra Politiet og det brukes gjerningstidspunkt i registreringen. Det er informasjon om alle siktelsler i tidsrommet fra 1992 til 2004. Alle typer kriminalitet, med unntak av mindre grove brudd på veitrafikkloven, miljølovbrudd og simple butiktkyverier er med i analysen. Siktelsler omfatter både forseelser (mindre lovbrudd) og forbrytelser (mer alvorlige lovbrudd) og er delt inn etter type kriminalitet (Statistisk sentralbyrå 2005)¹⁸. Man kan bli siktet for flere lovbrudd ved en foreteelse. Da er det registrert slik at det er den av siktelsene med lengst strafferamme som blir oppgitt som hovedlovbrudd (for eksempel bruk, besittelse og kjøp av narkotika). I mine analyser benyttes da bare informasjon om det lovbruddet med høyest strafferamme. Dette er bare aktuelt når jeg kjører analyser med de ulike kriminalitetstypene som

¹⁶ Det er verdt å merke seg at man kan gjennomgå flere av disse overgangene i løpet av samme perioden. For eksempel kan man gifte seg etter å ha fått sitt første barn, eller man kan få sitt første barn i ekteskap. Det er ikke kontrollert for dette i analysene. Slik kan en nedgang i sannsynlighet for kriminalitet før ekteskap være et resultat av effekten av barn, hvis dette er født i perioden før ekteskapsinngåelsen.

¹⁷ Se <http://www.ssb.no/straffkjede/fig-2002-06-18-01.html> for hvordan straffesakskjeden er.

¹⁸ Dette er definert ved lov: http://www.ssb.no/emner/03/05/nos_kriminal/vedleggb.pdf.

avhengig variabel¹⁹. I de øvrige analysene er kriminell deltagelse kodet som dummy, enten er man siktet eller så er man det ikke.

4.2.2 Forklaringsvariabel: Tid

For å utnytte den longitudinelle ordningen av dataene og identifisere prosessene rundt avståelse for ulike vendepunkt er den viktigste forklaringsvariabelen tid. Tid 0 viser slik til året for ekteskapsinngåelse eller fødsler mens tid-1 er året før den demografiske overgangen og tid 3 er tre år etter overgangen. Dummyvariabler for tid gjør at kurven kan variere fritt fra målepunkt til målepunkt og det er slik ingen forutsetninger for linearitet i kurven. Dette gjør at man kan identifisere tidspunkt for forandring i den avhengige variabelen som ville vært glattet over om man bare hadde sett på sannsynligheten for siktelse i perioden før overgangen sammenlignet med sannsynligheten for siktelse i perioden etter overgangen. Bruken av dummyvariabler påvirker standardfeilene og gjør disse større enn ved bruk av lineære eller kurvlineære funksjoner. Dette innebærer at man ikke overvurderer endringene over tid siden konfidensintervallene som danner grunnlaget for om endringen over tid er statistisk signifikant eller ikke. Man får på denne måten en konservativ test av endringen over tid. Bruken av dummyvariabler har det formål å identifisere når adferdsforandringen skjer og varigheten av denne. Ved bruk av lineære funksjoner ville man fått en mer effektiv test (mindre standardfeil), men med færre muligheter for identifisering av variasjoner over tid. Man kunne benyttet dummyvariablene for eksplorerende undersøkelser av hvordan kurven varierer over tid og benyttet denne informasjonen i utarbeidelsen av lineære funksjoner.

4.2.3 Kontrollvariabler

Data fra SSBs forløpsdatabase FD-trygd inneholder informasjon om en rekke bakgrunnsvariabler som er kontrollert for i den logistiske regresjonen (Statistisk sentralbyrå 2007)²⁰. De viktigste kontrollene er alder og periodeeffekter, da det tenkes at disse i størst grad vil påvirke parameterestimatene i forbindelse med overgangene og gi skjevheter i estimatene (Winship & Morgan 1999:664).

Den aktive bruken av dummyvariabler og kontroll for bakenforliggende variabler sikrer at kurven for endringer i kriminalitet etter demografiske overganger ikke er påvirket av bakenforliggende variabler som inntekt, utdanning, landbakgrunn osv. Ved kontroller for disse variablene vil endringen i kriminalitet etter tidspunktet for demografisk overgang ikke forklares ved endringer eller nivåer i andre variabler. Siden de foregående variablene bare er kontrollert for, oppgis det ikke estimater for disse. Det er imidlertid beskrevet hvordan effekten på kriminalitet av de ulike kontrollvariablene er.

---

¹⁹ Resultatene av analysene for enkelte lovbrudd er oppgitt i vedlegg 1.

²⁰ For fullstendig oversikt over informasjon tilgjengelig i FD-trygd og hvordan de ulike variablene er kodet se: http://www.ssb.no/emner/03/04/notat_200717/notat_200717.pdf

Alder er omkodet til dummykategorier, slik at alders/krimkurven blir flat, alder spiller således ikke inn i tolkningen av estimatene. Det er for årene mellom 20 og 40 dummy for hvert år, etter dette er det dummykategorier for femårsintervaller. Som det fremgår av figur 1 varierer kriminell deltagelse etter alder, med en topp for mennene rundt inngangen til 20-årene og litt tidligere for kvinner med en lavere, men jevnere sannsynlighet for siktelse etter alder.

Periodeeffekt (timing) angir gifteår eller året for fødsler, dette er en viktig variabel å kontrollere for, idet politiets registreringspraksis osv. endres over tid. Det har vært lovendringer i observasjonsperioden som kan virke inn på hva som registreres som kriminalitet. Hva som til en hver tid er kriminelt fremgår av lovverket. Derfor brukes det dummyvariabler for periode som fanger opp disse endringene.

I tillegg til tidsvarierende variabler som alder og periodeeffekt kan mer stabile bakgrunnsvariabler påvirke sannsynligheten for kriminell deltagelse. Utdanning og inntekt er riktignok tidsvarierende variabler, men tenkes å være forholdsvis stabile. Kontroller for lønngivende inntekt gjør at man i stedet for å se på den fulle "respektabilitetspakken" bare tar for seg de demografiske overgangene og studerer disse for seg selv. Lønnsinntekt er en indikator på tilknytning til arbeidsmarked og er i teorien om sosiale bånd fremhevet som et mulig vendepunkt. Utdanning kan også iverksette mekanismer for sosial kontroll, men her er dm. fltså bare registrert oppnådd utdanning og varigheten på denne, ikke om man er under utdanning eller ikke

Utdanningsnivå er inndelt etter lengde på oppnådd utdanning, målt som kategorisk variabel (ISCED klassifikasjon). Fra de ulike analysene ser det ut til at utdanning påvirker kriminell deltagelse negativt. Høy oppnådd utdannelse har en sammenheng med lav kriminell deltagelse, mens det er mindre effekter av utdanningsnivå når man er på lavere nivå. Slik har oppnådd mastergrad mer å si for det kriminelle nivået sammenlignet med bachelor, enn for eksempel sammenligninger av oppnådd grunnskole og videregående opplæring. Informasjon om utdanning er hentet fra Nasjonal Utdanningsdatabase (NUDB) ²¹.

Inntekt er målt som lønngivende inntekt. Det er registrert som kronetall (og er kodet om til 2 ganger grunnbeløpet gjeldende 1.6.2004 som grunnlag for dummyvariablene). Det er ikke justert for konsumprisindeks, men dette er av mindre betydning når det kontrolleres for periodeeffekter. Økt inntekt har en signifikant og negativ effekt på kriminalitet. Lønngivende inntekt er et mål på tilknytning til arbeidslivet og er i teorien om sosiale bånd tenkt som et eget vendepunkt. Saviolainen (2009) påviser en selvstendig effekt av arbeidsmarkedstilknytning som går utover den økonomiske komponenten ved inntekt og gir dermed støtte til den sosiale betydningen av arbeid, gjennom sosial kontroll, rutineaktivitet og forandret identitet.

Sosial bakgrunn er målt etter foreldrenes utdanning ved 16års alder. Det er som regel fars utdanning som er registrert, men i tilfeller der det mangler informasjon om dette er mors utdanning brukt i stedet. Høyere sosial bakgrunn er assosiert med lavere kriminalitet. Sosial bakgrunn kan henge sammen med selvkontroll lært tidlig i livet og samtidig kan sosial bakgrunn ha betydning for hvordan den sosiale kontrollen virker (Gottfredson og Hirschi (1990)). Så selv om det er kontrollert for sosial bakgrunn i analysen kunne det vært av interesse å undersøkt om det er ulik effekt av ekteskap og fødsler for personer med ulik sosial bakgrunn. Dette kunne vært undersøkt ved bruk av blant annet samspillsledd. Det er også forsket på om det er den sosiale bakgrunnen eller biologiske faktorer påvirker kriminalitet, ved hjelp av svenske adopsjonsdata (Hjalmarsson og Lindquist 2010). Det virker som om mor bidrar med både biologisk og sosial påvirkning, mens fedres påvirkning virker gjennom gener.

Landbakgrunn viser til verdensdel, der Amerika er delt i to, Nord og Mellom-Amerika sammen og Sør-Amerika for seg selv. Her er det å være innvandrere assosiert med større kriminell deltagelse for menn, om man kommer fra ”ikke vestlig” landbakgrunn. Dette kan henge sammen med variasjoner i sosial kontroll, da det tenkes at innvandrere har mindre grad av tilknytning til samfunnets institusjoner, spesielt gjennom utvidede nettverk og arbeidsmarkedstilknytning.

4.3 Kobling av partner

Utover dette kobles også partneren inn og det blir utført analyser som kontrollerer for partnerens lovbrudd for å se om en ”prososial” partner gir en større nedgang i det kriminelle nivået og for å gjøre vurderinger om hvordan ”assortative mating patterns”, at man gifter seg med personer som er ganske like en selv, påvirker ekteskapets generelle kriminalitets mønstre.

Her er det noen få koblinger mellom partnere som ikke kunne gjennomføres. Omtrent 99,9% av det opprinnelige utvalget består. Det er kun 3 lovbrudd og 483 observasjonsår som ikke er med fra de separate analysene for kvinner over i datasettet hvor partneren kobles på. For menn er det 1057 observasjonsår og 71 siktelsler som ikke overføres til datasettet med partneren påkoblet. Det ser med andre ord ikke ut til at det er noe spesielt med denne gruppen når det gjelder kriminell deltagelse som påvirker estimatene. Det foretas kun koblinger for partnere som gifter seg. Det er mulig å gjøre koblinger mellom mødre og fedre for felles barn også, men dette er en betydelig større prosess og faller utenfor rammen av en oppgave med dette omfanget. Mange av de som får barn i samboerskap velger å gifte seg på et senere tidspunkt og det kontrolleres derfor for effekten av partners kriminalitet i disse tilfellene. Når far og mor bor fra hverandre vil partnerens lovbrudd sannsynligvis spille mindre inn på egen kriminalitet, men ens egen kriminalitet vil ha betydning for om man blir valgt som partner.

---

²¹ <http://www.ssb.no/mikrodata/datasamling/nudb>

4.4 Begrensninger ved data

Det er mange fordeler ved å bruke registerdata, men registrene er ikke opprettet med tanke på forskning. Dette gjør at noe viktig informasjon som forskere er opptatt av ikke er samlet inn. Det er også offisielle data, og all informasjon som samles inn er den korrekte for hvert individ. Dog er det ikke alltid det offisielt oppgitte er det reelle. For eksempel er registrering av bosted etter folkeregistrert adresse for noen grupper (studenter i særdeleshet) et dårlig mål på faktisk adferd.

Jeg har ikke oversikt over *straffereaksjoner*. Dette betyr at jeg blant annet ikke kan kontrollere for fengslingens inkapasiterende rolle. En siktelse vil ofte resultere i straffereaksjoner. Disse straffereaksjonene kan tenkes å innvirke på flere nivåer, spesielt vil man ikke kunne begå straffbare handlinger i et like stort omfang når man er fengslet. Eventuelle bøter og andre økonomiske sanksjoner kan også virke inn på den disponible inntekten, og dette kan tenkes å virke inn på både sjansen for å finne seg en partner/gifte seg og det (vinnings)kriminelle nivået. Fengsling vil også kunne påvirke hvor lett det er å finne seg en partner (Huebner 2005, Lopoo 2005, Tranæs 2008) samtidig som det kan virke inn på kvaliteten ved de allerede eksisterende sosiale båndene innenfor ekteskapet.

Effekten av barn studeres ved å se på fødsler. Det finnes ingen informasjon om man bor med barnet eller ikke. Det drøftes derfor med bakgrunn i annen litteratur hvordan samværet er med barn når man ikke begge foreldrene bor sammen, og hva som påvirker om man bor med barnet eller ikke. For de mest kriminalitetsutsatte kan nok barnevernet i mange tilfeller ha omsorgen for barna. Som det argumenteres for i teori kap. er det frykten for å miste omsorgen for barnet som gir en kriminalitetsdempende effekt, sammen med de andre mekanismene. Det er derfor uklart om kriminaliteten påvirkes hvis man ikke har eller har mistet daglig omsorg og ansvar for barnet.

En annen utfordring er mangelen på *informasjon om samboende* (med mindre disse har felles barn). Dette gjør at eventuelle nedganger i sannsynligheten for siktelse før ekteskapsinngåelse ikke med sikkerhet kan tilskrives en krutiseeffekt, men heller tolkes som en investering (gjennom samboerskap) eller begge deler. Hvis man ser på både samliv og kriminalitet som avhengig av hverandre, kan mangelen på data over begynnende forhold gi upresise tolkninger. Det er imidlertid vanskelig å få full oversikt over dette gjennom registerdata, selv om man hadde hatt oversikt over samboere ville man ikke ha oversikt over kjærestereelasjoner som ville påvirket resultatene. Dette skaper problemer med tolkningen av kriminaliteten i perioden før overgangene. Hvis det er en nedgang i kriminalitet kan dette komme av at man i perioden før vendepunktet inntreffer knytter seg til en partner, men det kan også være slik at det blir mulig å innlede ett forhold fordi kriminaliteten avta. Mangelen på

samboerdata fører til at man ikke får sett på de fullstendige prosessene inn i ekteskapet som kan være ønskelig. Hvis man tenker seg at ekteskap er utfall av en prosess, slik jeg legger til grunn, vil man kunne se for seg at de som ikke avpasser sitt kriminelle nivå til partneren ikke blir gift. Hvis man hadde hatt oversikt over samboere og også kjærester kunne man fått et mer fullstendig bilde av prosessene bak avståelse og ekteskapsinngåelse på samme tid. Som jeg kommer tilbake til i tolkningen av resultatene ville slik informasjon også vært ønskelig fordi en da kunne finne ut om møte med partneren og de første stadiene i forholdet vil være assosiert med avståelse fra kriminalitet eller om adferdsforandringen kommer før man knytter bånd til partneren. Slik kunne man med større grad av sikkerhet identifisert tidspunkt for forandring, og tolket dette mer presist med tanke på om det er investering, kurtise eller seleksjonseffekter man observerer.

Data over kjæresterelasjoner/samboerskap ville muliggjort et design som sammenligner de som gifter seg og de som inngår i forhold som ender i brudd eller samboerskap. Slik kunne man vurdert om de som reduserer sin kriminelle deltagese i større grad gifter seg. Et slikt design hadde vært ønskelig av flere grunner, da man ville kunne kommet nærmere kausale påvirkninger.

Ekteskap som prosess kunne også vært studert på en andre måter, blant annet ved å se på *varigheten av ekteskapene/samboerskapene*. En kan for eksempel tenke seg at de som ikke tilpasser sin aktivitet til partneren vil ha en høyere oppløsningsrate på sine samboerforhold og ekteskap. Mangelen på informasjon om ekteskapenes og samboerskapenes varighet gjør at jeg ikke får kontrollert for dette. Eventuelle retureffekter kan komme av at noen oppløser ekteskap/samboerforhold etter kort tid, og en økning i sannsynlighet for siktelsler for denne gruppen kan slik påvirke estimatene for hele gruppen.

I teoriene er det også fremhevet at det er *kvaliteten på ekteskapet* og relasjonen mellom partnerne som har betydning for kriminaliteten, ikke ekteskapsstatusen per se. Registerdata gir ingen informasjon om slike forhold. Den økende seleksjonen inn i ekteskap kan imidlertid tyde på at alle forhold som resulterer i ekteskap er gode, i hvert fall før de inngås. Slik er ekteskapsinngåelse (og barnefødsler) et utfall av en prosess der partnerne er tilfredse med forholdet. Hadde man hatt informasjon om oppløsningen av ekteskap/samboerskap ville man kunne brukt denne informasjonen for å vurdere kvaliteten på forholdet.

Det at jeg tar utgangspunkt i siktelsler kan være en eventuell feilkilde, ved at dette i enkelte tilfeller identifiseres feil gjerningsperson. På motsatt side vil det være tilfeller der riktig gjerningsperson identifiseres av politiet, men at bevisene ikke holder i retten, personene ikke regnes som strafferettslig tilregnelig, siktelsen frafalles pga. lav alder eller saken blir tatt opp i konfliktråd. Fordi det oftere er tilfellet at kjente gjerningsmenn og kvinner ikke blir dømt enn at feil gjerningsperson identifiseres vil siktelse kunne gi en bedre pekepinn på det reelle antallet lovbrudd hos den enkelte. Siktelsler vil

uansett være en undergruppe av de lovbrudd som faktisk begås og det er usikkert om siktelsler gir et godt bilde av den faktiske kriminaliteten på individnivå. Flere studier bruker blant annet selvrapporterte lovbrudd, men også dette er heftet med usikkerhet med tanke på om man fanger opp omfanget og intensiteten i lovbrudd. I noen tilfeller avviker konklusjonene i hvem som avstår fra kriminalitet betydelig når det brukes offisielle og selvrapporterte data (LeBlanc & Frechette i Laub & Sampson 2001:10). Christie (1997) advarer mot å bruke klassifikasjoner myndighetene benytter i registreringen av kriminalitet ukritisk ut fra flere forhold.

4.5 Analysestrategi

Alle personer som gjennomgår forandring i ekteskapsstatus fra aldri gift til gift eller får sitt *første* barn i perioden mellom 1995 og 2001 inngår i analysen. Dette gjelder både kvinner og menn. Kriminalstatistikken inneholder informasjon om siktelsler, registrert etter gjerningstidspunkt, fra 1992 til 2005 (men det benyttes ikke informasjon fra 2005 for å sikre en "tidsforskyvning", da siktelsler kan komme flere år etter lovbruddet er begått). Dette gjør at den lovbrudd kan kartlegges minst 3 år (maksimum 5 år) før og etter disse ekteskapsinngåelsene. Slik kan man følge personene fra 11 til minimum 6 observasjonsår. Den ulike observasjonslengden for individene ser imidlertid ikke ut til å påvirke estimatene (Skardhamar og Lyngstad 2010:158). Det er satt ytterligere begrensninger ved alder på overgangen. Den nedre grensen er 20år og den øvre er 50 år. Slik er det bare de som gjennomgår vendepunkt i dette aldersintervallet som er med i utvalget. Oversikt over siktelsler strekker seg utover dette intervallet. Gifter man seg for eksempel som 20åring finnes det informasjon om siktelsler i årene før overgangen.

Informasjon om de ulike vendepunktene er hentet fra register i SSB (befolkningsregisteret) andre variabler hentes fra FD-trygd og NUDB(Norsk utdanningsdatabase).

Fordi den avhengige variabelen er dikotom, altså at den kun har to verdier, om man er siktet eller ikke siktet ett gitt år, benyttes logistisk regresjon (Skog 2009:351-352). Analysestrategien er lagt på en slik måte at tidspunktet for forandring er av primær interesse. Formålet med dette er å gi en detaljert beskrivelse av fenomenet som skal forklares for å avdekke om de ulike vendepunktene har en (kausal) påvirkning på kriminalitet eller om det er prosesser i forkant av de demografiske overgangene som forklarer endringen i kriminalitet og familieformasjon. Det har i et fåtall av artiklene vært et fokus på identifisering av forandringen i den kriminelle aktiviteten over tid. De fleste arbeidene sammenligner bare koeffisientene før og etter ekteskap. Duncan (2006), Sampson, Laub og Nagin (1998) Skardhamar og Lyngstad (2010) og Kreager (2010) bruker ulike metoder for å identifisere *når* adferdsforandringen kommer. Kreager bruker i likhet med meg dummyvariabler for tid, men de

sammenligner koeffisientene med referansegruppen, som ikke får barn eller gifter seg. Duncan m. fl bruker regresjon med tre estimeringsperioder. Linjen har slik tre ulike hellningsgrader, en før ekteskap, en i årene rundt ekteskapsinngåelsen og en etter. Sampson Nagin og Laub (1998) bruker en dynamisk statistisk modell, utviklet av Nagin og Land hvor variasjon over tid måles mellom grupper, klassifisert etter ekteskapets kvalitet. Jeg bruker identisk metode som Skardhamar og Lyngstad (2010)

Variabelen for mål på tidsdimensjonen er operasjonalisert som dummy og sikrer at denne varierer fritt, altså at det ikke er noen lineære eller kurvlineære mønstre som glatter over den reelle i variasjonen over tid. Bruken av dummyvariabler gjør at standardfeilen blir større enn om man skulle brukt lineære funksjoner (Skog 2009: 389). Estimatene er på denne måten konservative, ved at eventuelle endringer over tid ikke overdrives. I min modell brukes tid 0 som referansekategori og sannsynligheten for siktelse måles derfor opp mot hvordan det var i gifteåret/året for førstefødsel. Konstantleddet svarer slik til gruppens sannsynlighet for siktelse i ekteskap/fødselsåret og beregnes ved gjennomsnittlig sannsynlighet for siktelse i året for forandring i status. Variasjonen over tid bruker logit koeffisientene for de ulike dummyvariablene som legges sammen med konstantleddet.

Resultatene oppgis som sannsynligheter, i stedet for logit koeffisientene. Dette for å forenkle fremstillingen. Den eneste forskjellen er henvisningen til konstantleddet, da endringen over tid med logit koeffisientene ville vært i forhold til estimatet i tid 0 som er lik 0²². Estimatene som legges til grunn er uansett de samme, det er bare at konstantleddet tas med i presentasjonen av endringen over tid og at effektene regnes om til og oppgis i prosent i stedet for som logit-koeffisienter. Sannsynligheten for siktelse i tid 0 beregnes ved å finne andelen som er siktet i ekteskap/fødselsåret. Dette er det samme som gjennomsnittet. Slik kan man også vurdere den relative sannsynligheten for siktelse mellom ulike grupper, dette er spesielt nyttig i kjøring hvor det kontrolleres for partners kriminalitet, men også i sammenligninger mellom kjønnene.

Det brukes samme modeller på forskjellige utvalg, men estimerer på tvers av modeller kan ikke sammenlignes direkte pga. mulige endringer i residualvariasjonen (Mood 2010). Jeg sammenligner i hovedsak kurvens *form*, og har mindre fokus på de relative forskjellene mellom grupper. At utelatte variabler og uobservert heterogenitet skulle påvirke kurvene forskjellig utgjør heller ingen særlig fare for sammenligningene som foretas (se avsnitt 4.6.5 om fixed effects). Undergruppens ulike sammensetning vil påvirke resultatene mer direkte da det er grunn til å anta at de reelle forskjellene

---

²² Logit-koeffisientene for de ulike dummyvariablene for tid er oppgitt i vedlegg 1, både for menn og kvinner. Her er det også oppgitt estimerer over de ulike kriminalitetstypene, narkotika, vinning og annet. Her er det også resultater oppgitt for overgangen fra samboerskap med felles barn til ekteskap, det viser seg ekteskap ikke representerer en ytterligere reduksjon i det kriminelle nivået utover sammenlignbare samlivsformer.

mellom ulike grupper er stor pga. seleksjon og ulik alderssammensetning. Slik utøves det en varsomhet i sammenligning av ulike grupper når disse hentes fra ulike datasett, da den uobserverte heterogeniteten vil kunne være størst i disse tilfellene.

4.6 Statistisk metode

4.6.1 Logistisk regresjon

Logistisk regresjon ligner på vanlig lineær regresjon, men innebærer en omkodning av den avhengige verdien og brukes når den avhengige variabelen er dikotom, altså at den har to verdier. I min oppgave er det deltagelse i kriminalitet som måles, og verdiene er dikotome. Enten har man begått et lovbrudd man senere blir siktet for eller ikke. Man kunne også gjort vanlig lineære regresjoner og målt intensiteten på deltagelsen ved å se på antall siktelser. Problemet med dette er at de fleste har et lavt antall siktelser pr. år og analysen ville slik blitt mer sensitiv for ekstreme verdier. Registreringspraksisen er slik at når flere lovbrudd begås ved *en hendelse*, skal alle lovbrudd som kan medføre siktelse eller tiltale registreres (se Statistisk sentralbyrå 2009:24-26). Av den grunn benyttes det en dikotomisert avhengig variabel som er i samsvar med oppgavens definisjon på kriminell deltagelse og avståelse fra kriminalitet.

4.6.2 Forutsetninger for logistisk regresjon

Logistisk regresjon ble utviklet fordi forutsetningene for lineær regresjon ikke alltid kan oppfylles (Skog 2009). Fordi den avhengige variabelen er dikotom behøver man ikke gjøre restriktive forutsetninger om restleddets fordeling. Forutsetningene for logistisk regresjon har tre aspekter. For det første må sammenhengen mellom uavhengig og avhengig variabel være s-formet, hvis avhengige variable er lineære (Skog 2009: 380). Den aktive bruken av dummyvariabler gjør at dette ikke er aktuelt i mitt tilfelle, da det ikke finnes noen variabler på forholdstall eller intervallnivå i min modell. Restleddsvariasjonene må videre være uavhengige av hverandre. Denne forutsetningen er automatisk oppfylt i store datasett, men ved longitudinelle data, vil forutsetningen ikke nødvendigvis være oppfylt (Skog 2009: 380). I mine data kan det være en korrelasjon mellom observasjoner for samme individ, hvis politi og påtalemyndighet i større grad straffeforfølger personer som tidligere er siktet. Dette kan påvirke estimatene, da såkalte ”kjenninger” av politiet i enkelte tilfeller vil ha større sannsynlighet for å bli tatt og siktet. Den tredje forutsetningen sier at det ikke skal være bakenforliggende variabler som både er årsak til den avhengige variabelen og som dessuten er korrelert med den uavhengige variabelen som er utelatt av modellen (Skog 2009: 381). Denne forutsetningen forsøkes å oppfylles ved at *alle tilgjengelige variabler* som kan tenke seg å påvirke både avhengig variabel og de uavhengige variablene er tatt med i modellen. Spesielt viktig er det derfor å ha med både kontroll for

periodeeffekter og alderseffekter som kontrollvariabler fordi periodeeffekter vil fange opp endringer i lovverk og registreringspraksis over tid. Alderseffekten har en uavhengig påvirkning på avståelse fra kriminalitet (Sampson og Laub 2001:5-6). Siden individene følges over tid ville estimatene påvirkes direkte av alder og effekten av ekteskap/fødsler ville overdrives om det ikke var kontrollert for alder. Videre kontrolleres det for alle stabile kjennetegn, om disse er observert eller ikke gjennom fixed effects (kap 4.6.5). At det er relativt liten diskrepans mellom de to logistiske modellene styrker troen på at de fleste relevante variablene er tatt med i den logistiske modellen.

4.6.3 Logit-modellen

Det største problemet med linearitetsforutsetningen i lineær regresjon er at sannsynligheten er begrenset til å variere mellom 0 og 1, mens lineære funksjoner egentlig vil være ubundet av disse. Løsningen er å transformere sannsynligheten slik at den ikke lenger er begrenset. Ved å transformere sannsynligheten til odds fjerner man den øvre grensen. Ved å ta logaritmen av oddsen fjerner man den nedre grensen også (Allison 1995:13).

Logit modellen uttrykkes da slik:

$$\log \left(\frac{p}{1-p} \right) = \alpha + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_k X_{ik} \quad (\text{Skog 2009: 358})$$

p viser til sannsynligheten for siktelse i løpet av et år. α er konstantleddet, og representert ved tid 0. Estimatet for referansegruppen når det er gjort dummyomkodninger er lik null. β_1 til β_k er koeffisientene for dummyvariablene for tid og de ulike kontrollvariablene hvor k representerer en gitt variabel. i viser til individer og x_i viser til individets verdi på hver variabel, som multipliseres med parameteren for den gitte variabelen.

Som nevnt tidligere er alle variablene operasjonalisert som dummy. For eksempel er alder og periodeeffekter, som vanligvis kan behandles som kontinuerlige variabler, omkodet til dummyvariabler. Ved bruk av dummyomkodninger finner man estimatet for den aktuelle variabelen, for hver kategori, i forhold til referanse kategorien.

Odds er forholdet mellom sannsynligheten for et utfall og sannsynligheten for et annet utfall. I logit er β -koeffisienten tolkbar som forskjellen på $x=1$ og $x=0$. Referansegruppen, som har $x=0$ er lik 1 fordi et tall opphøyd i null er lik 1. Oddsen for gruppen som har $x=1$ er produktet av antilogaritmen til β_0 og antilogaritmen til β_1 . Av dette følger det at forholdet mellom oddsene for de to gruppene med henholdsvis $x=1$ og $x=0$, altså oddsraten, er lik antilogaritmen til β_1 . Oddsen er multiplikativ ved at

oddsen vil øke ved at den forrige odds blir multiplisert med antilogarithmen til β_1 en gang til når det er kontinuerlige variable når x øker med en enhet til (Skog 2009: 370).

I mitt tilfelle er betakoeffisienten (logiten) slik et uttrykk for forskjellen mellom odds i referansekategorien og en verdi av β_k . Denne forskjellen gir en log-oddsrate og viser forskjellen på to odds; $\text{odds}\beta_k / \text{odds}\beta_1$. Log-oddsen er på denne måten et forhold mellom sannsynligheten for siktelse i tid 0 og et annet tidspunkt, fordi tidsvariabelen er dikotomisert og slik bare kan ha to verdier.

Sannsynligheten for å begå kriminalitet i tid 0 beregnes ved å finne den gjennomsnittlige sannsynligheten for hele den aktuelle gruppen²³. Det benyttes ingen kontrollvariabler i denne modellen, disse kontrolleres for i den logistiske regresjonen. Slik får man en ”baseline-sannsynlighet”, som plusses på de aktuelle logit-koeffisientene for tid. Sannsynligheten for siktelse i tid 0 viser da til sannsynligheten for hele gruppa og gir slik et uttrykk for den relative sannsynligheten for siktelse. Er logit koeffisienten for en av dummyvariablene for tid negativ, betyr det at sannsynlighetene for siktelse i dette året er lavere enn i året for overgangen. Er logit koeffisienten positiv betyr det at det er en høyere sannsynlighet for siktelse enn i referanseåret.

4.6.4 Tolkningen av logistiske regresjonsparametere

Problemet med den logistiske modellen er at den ikke har noen enkel intuitiv tolkning ettersom estimatene er oppgitt i log-odds. Hvor mye en endring i den uavhengige variabelen påvirker estimatet avhenger av hvor man er på den logistiske kurven.

Sannsynligheten for et utfall er lik odds for et utfall delt på sannsynligheten for et ikke utfall. Derfor regner man ofte om odds til sannsynligheter (andel) fordi dette gir en mer intuitiv presentasjon av data.

Dette regnes ut som:

$$\text{Andel} = \frac{\text{Odds}}{1 + \text{Odds}}$$

Der odds er:

$$\text{Odds} = \frac{\tilde{Y}}{1 - \tilde{Y}} = e^{\beta_0} * (e^{\beta_1})^X \quad (\text{Skog 2009: 370}).$$

---

²³ For eksempel alle kvinner som gifter seg i løpet av perioden, med de aktuelle begrensningene. Dette beregnes ved proc means som er en gjennomsnittsanalyse.

Det tas utgangspunkt i den predikerte oddsen; fordi oddsen beregnes relativt, i forhold til en annen kategori. Valg av referansekategori påvirker ikke estimatene for tid, så lenge alt annet i modellen er likt. Det viktigste her er slik at referansekategorien er lik i alle modellene og at det kontrolleres for de samme kovariatene. Ved en utstrakt bruk av dummyvariabler er det derfor viktig å ha klart for seg hva referansegruppen representerer. Dette kan i noen grad komplisere tolkningen av estimatene²⁴. Derfor bruker jeg en utregningsmetode, som i mindre grad er sensitiv for valg av referansekategori på kovariatene og derfor gir et enklere og mer presis fortolkning av det relative nivået for hele gruppen²⁵. Man får da ikke sannsynligheten for gitte verdier av x , men snittet for hele gruppa.

$$P_k = \frac{e^{\beta_k} \frac{p_N}{1 - p_N}}{1 + \left(e^{\beta_k} \frac{p_N}{1 - p_N} \right)}$$

EkspONENTEN tas av logit-koeffisienten for β_k (den gitte verdien for tid) og denne multipliseres med sannsynligheten for gruppen ($p_N / 1 - p_N$). Deretter regnes sannsynligheten ut for denne verdien ved å dele summen +1 på seg selv. P_k er sannsynligheten for en gitt verdi av tid og p_N er sannsynligheten regnet ved gjennomsnittet for hele gruppa. Denne utregningen er benyttet for plottene i de ulike figurene.

4.6.5 Fixed effects

Fixed effects brukes her som en variant av logit-modellen – også betegnet som conditional logit, der man kontrollerer for alle stabile kjennetegn og variabler ved å gi estimator basert på forandringer innad i individet eller analyseenheten (se Allison 2005:58-59 for beskrivelse av conditional logit modellen). Metoden søker å kontrollere for seleksjon inn i behandling i ikke-randomiserte eksperimenter på en bedre måte enn ”kontrollvariabel metoder” som propensity score, lineær og logistisk regresjon. Dette gjøres ved at det kontrolleres for den uobserverte heterogeniteten, når denne er stabil over tid og korrelert med den avhengige variabelen. En kontrollerer dermed for seleksjon ved at hver person er sin egen kontroll, slik at bakenforliggende egenskaper og stabile kjennetegn ikke påvirker effekten av behandling. Gjennom fixed effects på longitudinelle data nærmer man seg randomiserte eksperimenter (Allison 2005:2) og dermed kommer man også nærmere kausale effekter (Winship & Morgan 1999:664,696-697) ved at det gjøres en implisitt sammenligning av samme

²⁴ Da man må for eksempel vise til at *nivået*, altså konstantleddet, gjelder for de som giftet seg i 1998, var 30 år ved ekteskapsinngåelsen, har en inntekt på to ganger G, har sosioøkonomisk bakgrunn på nivå 4 og utdanning tilsvarende videregående.

²⁵ Det finnes mer avanserte metoder for dette, men for formålet om en renere fremstilling av data, er denne metoden adekvat. Utregningen baserer seg på og viser det samme som koeffisientene i vedlegg 1.

observasjonsenhet i tilstanden under behandlingspåvirkning og uten behandling. Det er to forutsetninger som må oppfylles for at fixed effects skal kunne brukes. For det første må observasjonsenheten ha to eller flere observasjoner på den avhengige variabelen (siktelser). I tillegg må noen av observasjonsenhetene forandre status på minst en uavhengig variabel (ekteskap/fødsel). Disse kravene er oppfylt her. Forskjellene mellom individene tas ikke med i denne estimeringsmetoden, det er bare variasjoner innad i individene som blir beregnet. Slik kontrasteres effekten av behandling innad i hvert individ og observasjonene konsentrerer seg om forandringer i utfallsvariabelen etter endret status i forklaringsvariabelen. Det er bare individene som forandrer kriminalitetsstatus gjennom perioden som er med i denne estimeringen, de uten siktelser forsvinner, det samme gjør de med siktelser i alle observasjonsårene.

Ligningen for fixed effects kan skrives slik: (Allison 2005: 10)

$$y_{it} = \mu_t + \beta x_{it} + \gamma z_i + \alpha_i + \varepsilon_{it}$$

μ_t er konstantleddet som kan variere med tid, β og γ er vektorer for koeffisientene (kan behandles som enkle parametere) og ε_i er restleddet. α_i representerer alle stabile kjennetegn ved individene som er stabile over tid og ikke redegjort for ved γz_i . Dette er da faste parametere, en for hver person. X_{it} kan slik være korrelert med α_i (Allison 2005: 10). i er verdi for hvert individ, mens t viser til måletidspunktet. På denne måten kontrolleres det for alle uobserverte egenskaper ved individet som er stabile over tid. En enklere fremstilling av dette er å dele ligningen opp i to;

$$y_{i1} = \mu_t + \beta x_{i1} + \gamma z_i + \alpha_i + \varepsilon_{i1}$$

$$y_{i2} = \mu_t + \beta x_{i2} + \gamma z_i + \alpha_i + \varepsilon_{i2}$$

Når man så subtraherer den første ligningen på den andre, får man

$$y_{i2} - y_{i1} = (\mu_2 - \mu_1) + \beta(x_{i2} - x_{i1}) + (\varepsilon_{i2} - \varepsilon_{i1})$$

På denne måten estimeres forandringer innad i alle individer for de ulike tidspunktene, der α_i og γz_i faller bort. Slik sitter man igjen med differansen i y mellom de to ulike målepunktene. Metoden er tilsvarende for beregninger med flere målepunkt, men her beregnes også gjennomsnittet for variansen over tid for hver tidsvarierende variabel (Allison 2005:20)

En innvending mot fixed effects som metode (for kausal estimering) er at den i noen grad overvurderer hva som er stabile kjennetegn ved individene og hva metoden dermed kan kontrollere for (Sampson Laub & Wimer:476). Fordi metoden lover mye med tanke på kontroll av bakenforliggende variabler er det lett å overvurdere estimatene, da den ikke kontrollerer for naturlige forandringer,

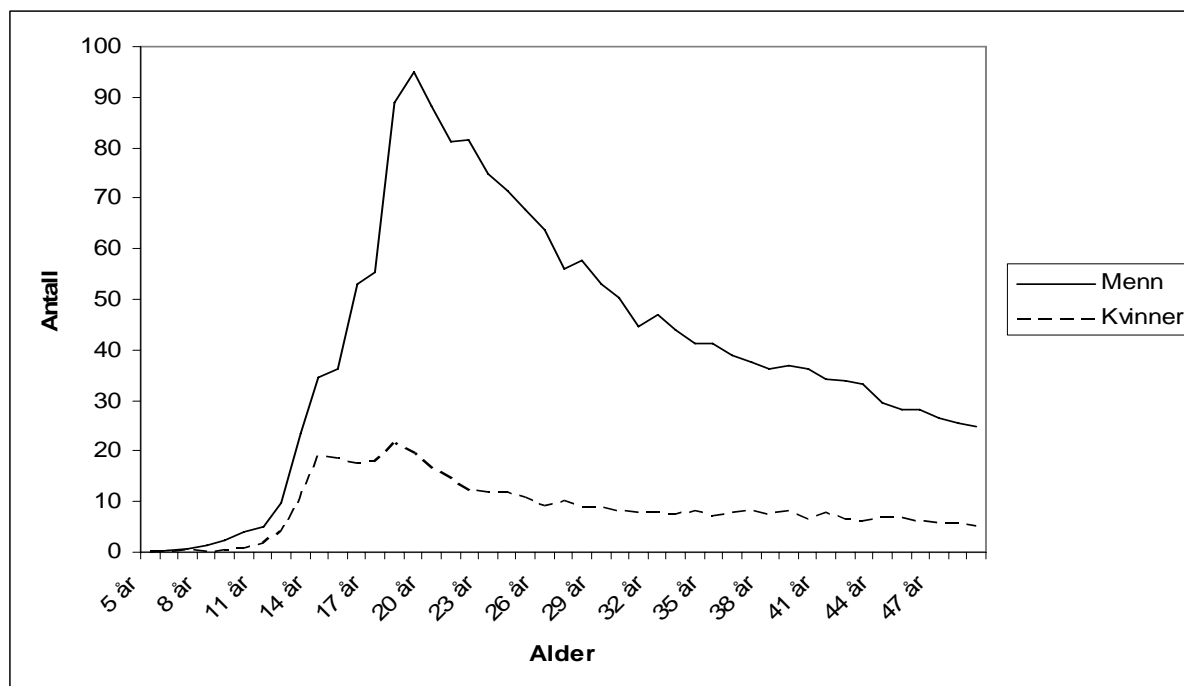
utviklingsprosesser hos individer eller dynamisk seleksjon (Bjerk 2009:393). Alder er sterkt forbundet med avståelse fra kriminalitet og mulige mønstre som fanges opp gjennom denne metoden kan ha den svakheten at alders- og tidsvarierende størrelser (som for eksempel serotonin, oxytoksin og dopaminnivåer hos individet som forandrer seg naturlig over tid, men ikke er en direkte funksjon av verken alder eller tid) kan tilskrives behandlingseffekten (se f.eks. Højsgaard Andersen m. fl 2010: 22, Bjerk 2009, Beaver 2008). For eksempel kan man ha teoretiske grunner til å anta at selvkontroll er et stabilt kjennetegn hos de fleste individene i studien (Gottfredson og Hirschi 1990), men resultatene kan påvirkes av små endringer i en bakenforliggende variabel man mener er stabil over tid. Jeg bruker fixed effects for å utelukke eventuelle påvirkninger fra uobserverte og observerte *stabile* kjennetegn. Tendensen er at effektene av de ulike overgangene blir sterkere når man kontrollerer hvert enkelt individ opp mot seg selv. Dette har implikasjoner for om man tillegger effekten av ekteskap og fødsler en sosiogenisk eller ontogenisk fortolkning. Hvis effekten av påvirkningen holder seg når man bruker fixed effects gir dette støtte til den sosiogeniske forklaringen på avståelse fra kriminalitet, samtidig som det gir en indikator på om forutsetningen om spuriøsitet og utelatte variabler er oppfylt.

Utvalget jeg studerer er selektert på faktisk opplevd endring i behandlingspåvirkning. Derfor er det betydelig tidsvarierende heterogenitet, noe fixed effects ikke kontrollerer for. Begrunnelsen for å bruke fixed effects er at det er en ekstra sjekk, da det utelukker all tidskonstant heterogenitet. Estimaten for fixed effects gir gjennomgående sterkere effekter av ekteskap og barn enn det som fremvises av vanlig logistisk regresjon. Endringene over tid er som et resultat av dette også oftere statistisk signifikante. Tolkningen av estimatene er ellers substansielt lik (med små endringer for gifte menn der effekten av barn større, retureffekten er mindre og endringene over tid er slik av en mer varig art). Resultatene presenteres derfor hverken i tekst eller tabell, men kan oppgis på forespørsel.

4.7 Deskriptiv statistikk

Det benyttes ulike datasett for de ulike vendepunktene av den grunn presenteres en kort gjennomgang av viktige kjennetegn som alder ved overgang og tilhørende kriminalitetstyper for de ulike datasettene. Før det gjennomgås aldersfordelinger og oversikter over kriminalitetstyper vises en generell alders-kriminalitetskurve for den norske befolkningen. Av denne fremgår det at kriminalitet i første rekke er et ungdomsfenomen og at det i hovedsak er menn som begår kriminalitet. Figur 1 er den eneste figuren som ikke direkte viser til mine datasett, men er en oversikt over siktelsler etter alder og kjønn for hele den norske befolkningen i 2001. Sammenhengen mellom alder og kriminalitet er et av de best beskrevne og robuste funn innenfor kriminologien (Blokland og Nieuwebeerta 2005: 1204).

Figur 1 Siktete for lovbrudd. Kvinner og menn etter alder. Per 1000 innbyggere (2009) ²⁶

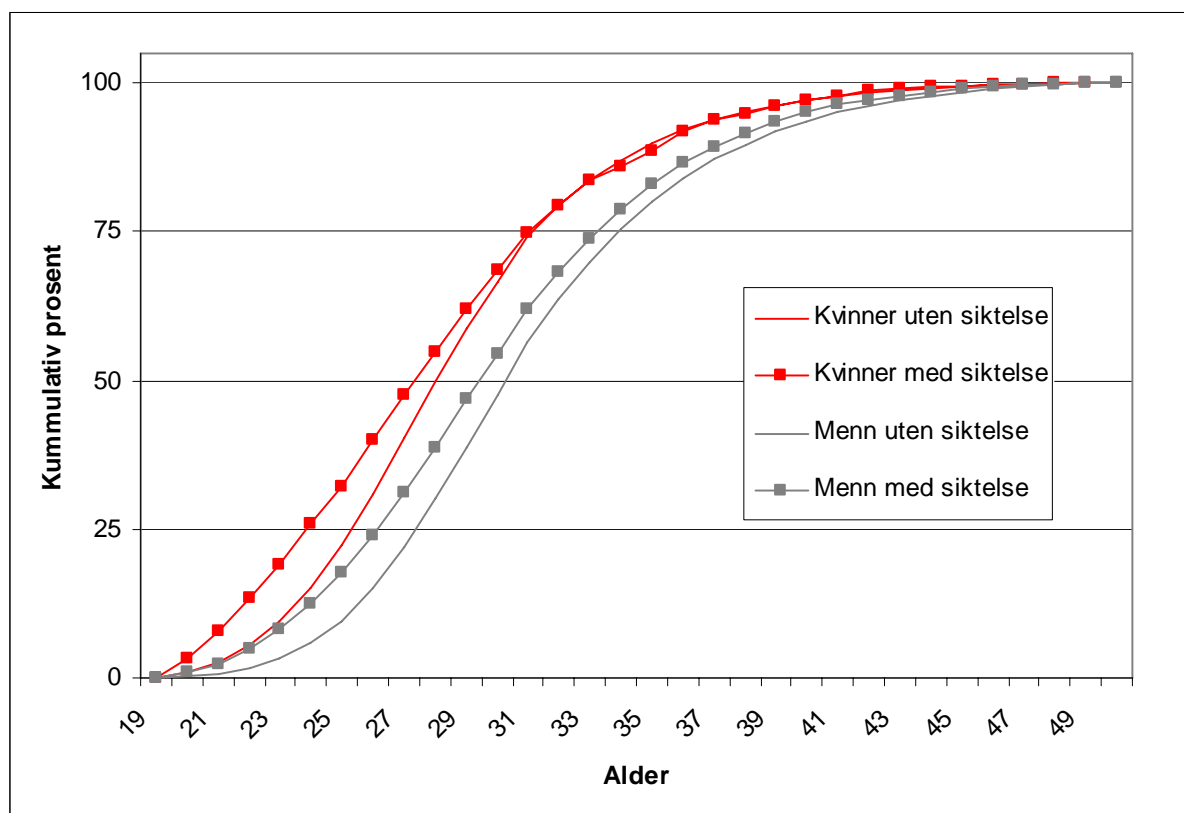

4.7.1 Alder ved ekteskap

Av figur 2 fremgår det at personer med minst en siktelse i perioden i større grad inngår ekteskap i lav alder. Dette gjelder både for kvinner og menn. Det kan være slik at denne gruppen i større grad er registrert med siktelser fordi observasjonsperioden for disse i større grad inneholder informasjon om siktelser i toppårene for kriminalitet som er i slutten av tenårene (som det fremgår av figur 1). De som gifter seg i begynnelsen av 20årene har slik større sannsynlighet for å ha siktelser *i observasjonsperioden*, uten at det nødvendigvis er slik at de som gifter seg tidlig er mer kriminelle av den grunn. Den ulike alderssammensetningen utgjør spesielt en fare ved sammenligning av ulike grupper (jfr. kap 4.6.2)

²⁶ Figur utarbeidet med tall fra SSB; Kilde SSBs Kriminalstatistik (2010), tabell 48; Straffede, etter lovbruddskategori, kjønn og alder. 2009. Per 1 000 innbyggere (http://www.ssb.no/a_krim_tab/tab/tab-2010-06-22-48.html)

Figur 2 Kumulativ prosent av ekteskapsinngåelser etter alder for menn og kvinner - personer med og uten siktelse i observasjonsperioden.

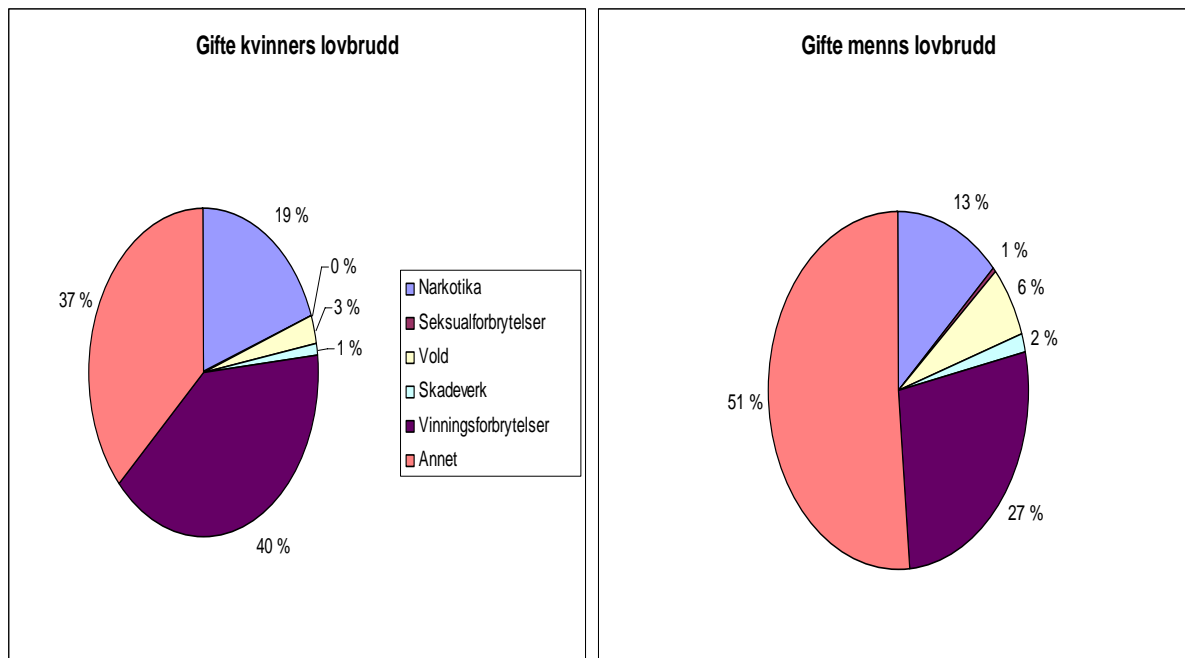
Siden det å begå lovbrudd i lav alder er sett på som mer normalt vil personer med siktelse i lav alder ikke nødvendigvis oppleve samme barrierer for å inngå ekteskap som de som fortsetter en kriminell løpebane inn i voksen alder (jfr. drift hos Matza i Lilly mfl. 2007:93-94, Laub og Sampson 2005:2). De som gifter seg i ung alder er en selektert gruppe, men det er ikke sikkert siktelse i like stor grad er en barriere for ekteskap for denne gruppen. Selv om alders/kriminalitetskurven er det av funnene i kriminologien som viser seg mest robust, er det en betydelig heterogenitet i alder for avståelse. "[A]ny theory that uses age alone or a single, normative pattern of development to explain desistance *fails to account for the considerable heterogeneity of developmental pathways*" (Maruna 1999:3). Det er en effekt av alder, men ettersom denne gjelder for alle grupper av kriminelle forklarer alder lite (Bottoms 2006:245).

4.7.2 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier - for gifte kvinner og menn

Fordi menn og kvinners kriminalitet er ulik i omfang og intensitet oppgis det en oversikt hvilke type kriminalitet som kjennetegner utvalget som studeres. I figur 3 brukes det *antall* siktelse. En person kan være siktet for flere lovbrudd også innenfor ulike kategorier samme år. Som det fremgår begår kvinnene betydelig mindre kriminalitet sammenlignet med menn. Kvinner begår også en større andel

narkotikalovbrudd og vinningskriminalitet. Menn begår en større andel seksualforbrytelser, vold, skadeverk og ”annet”^{27 28}.

Figur 3 Oversikt over lovbrudd etter kategori for hele observasjonsperioden - Gifte menn og kvinner

4.7.3 Alder ved førstefødsler

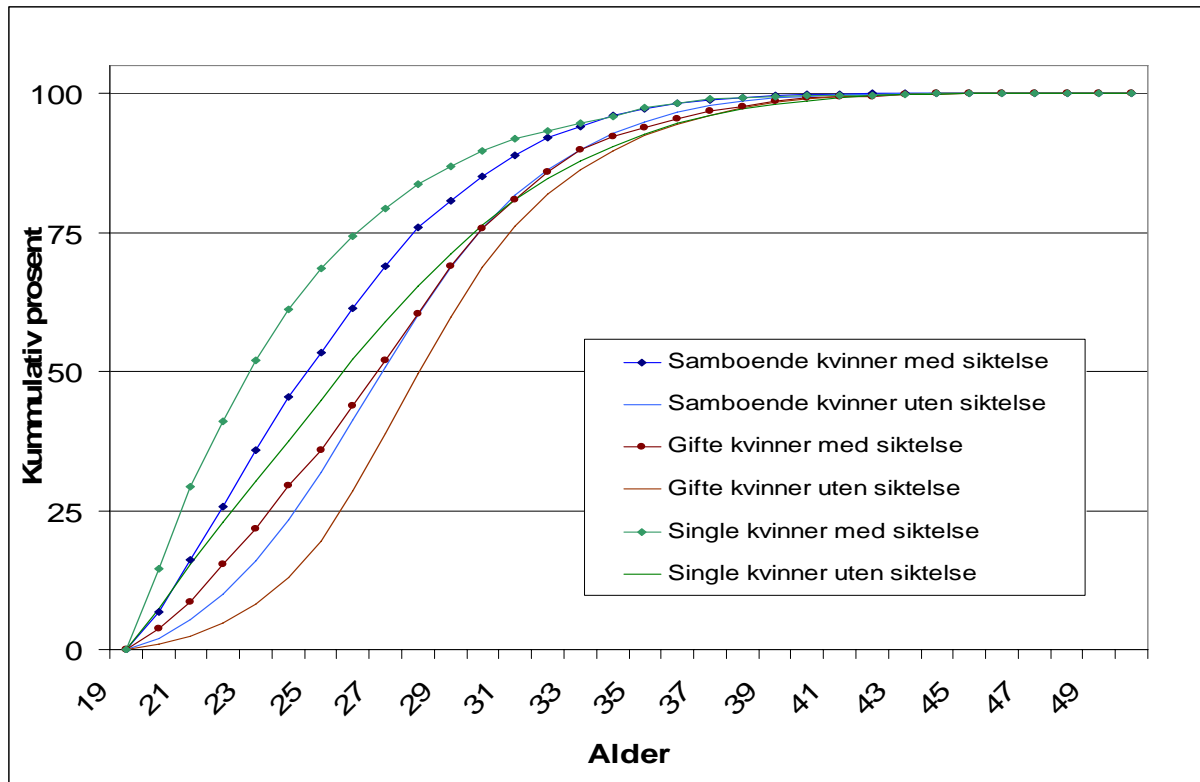
Fordi alder henger sterkt sammen med både ekteskap og kriminell aktivitet oppgis det en aldersfordeling for når man får sitt første barn. Figur 4 viser alderen ved fødsler for kvinner. Det er store forskjeller i aldersfordelingen i hvem som blir siktet, der de som er siktet i løpet av observasjonsperioden får sitt første barn tidligere sammenlignet med de som ikke er siktet. Det er også betydelige forskjeller i alderen for første barn, om dette kommer i ekteskap, samboerskap eller uten å bo med partneren. En sammenligning av figur 4 og 5 viser at det også er betydelige forskjeller mellom kjønnene i timingen av førstefødsler. Slik kan den relative nivået i sannsynlighet for siktelse mellom de ulike gruppene i utvalget være påvirket av ulik aldersfordeling. For eksempel kan den relative forskjellen i sannsynligheten mellom fødsler i ekteskap og samboerskap være uttrykk for at de to overgangene kommer ved ulik alder, snarere enn forskjeller i seleksjon inn i de ulike overgangene. Det at kvinnene oppnår overgangene tidligere i livsløpet enn menn betyr at konstantleddet og forskjeller i det relative nivået må tolkes med varsomhet.

²⁷ Annet kategorien viser blant annet til økonomisk kriminalitet, miljøkriminalitet, brudd på arbeidsmiljøloven og alvorlige brudd på veitrafikkloven. De fleste siktelsene i denne kategorien gjelder veitrafikkloven. Mennenes overrepresentasjon i annet-kategorien gjenspeiles i at mange av siktelsene som havner i denne kategorien er begått i ”mannsdominerte” områder.

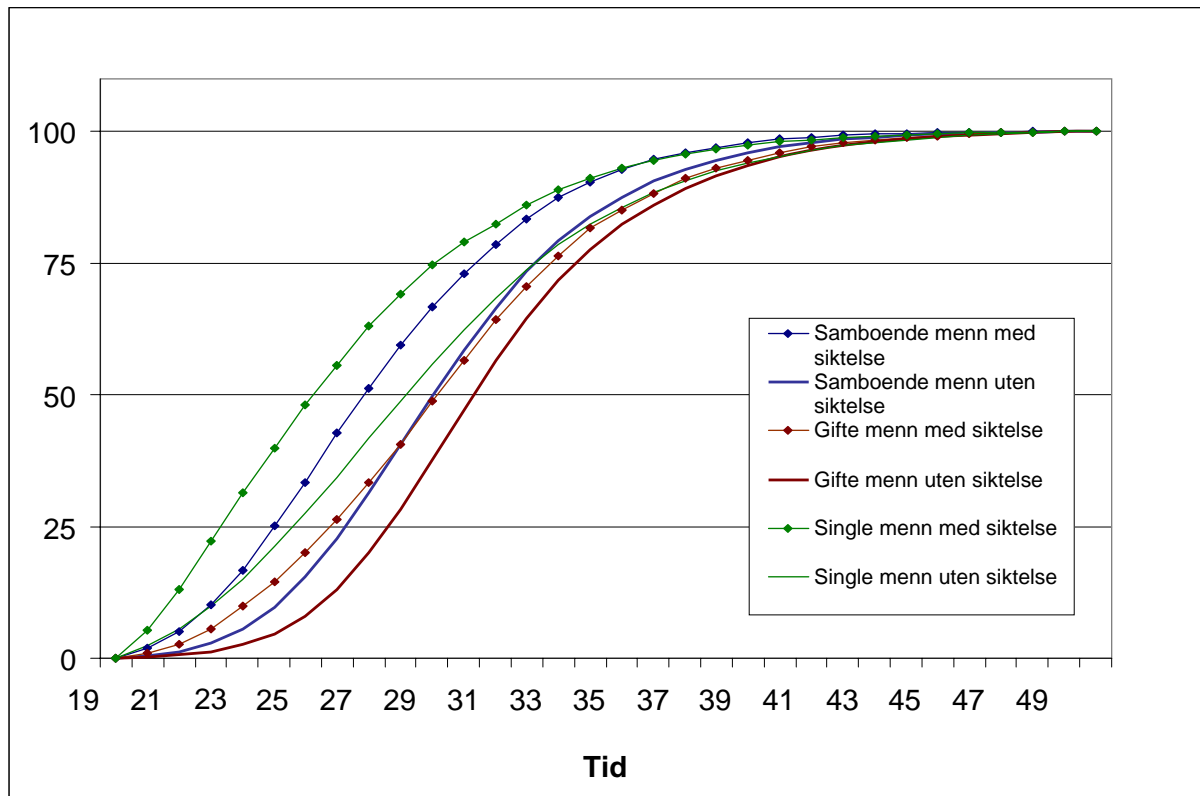
²⁸ Tabell med absolutte tall oppgis i vedlegg 3.

Figur 4 Kumulativ prosent av fødsler etter kontekst og alder for kvinner - personer med og uten siktelse i observasjonsperioden.

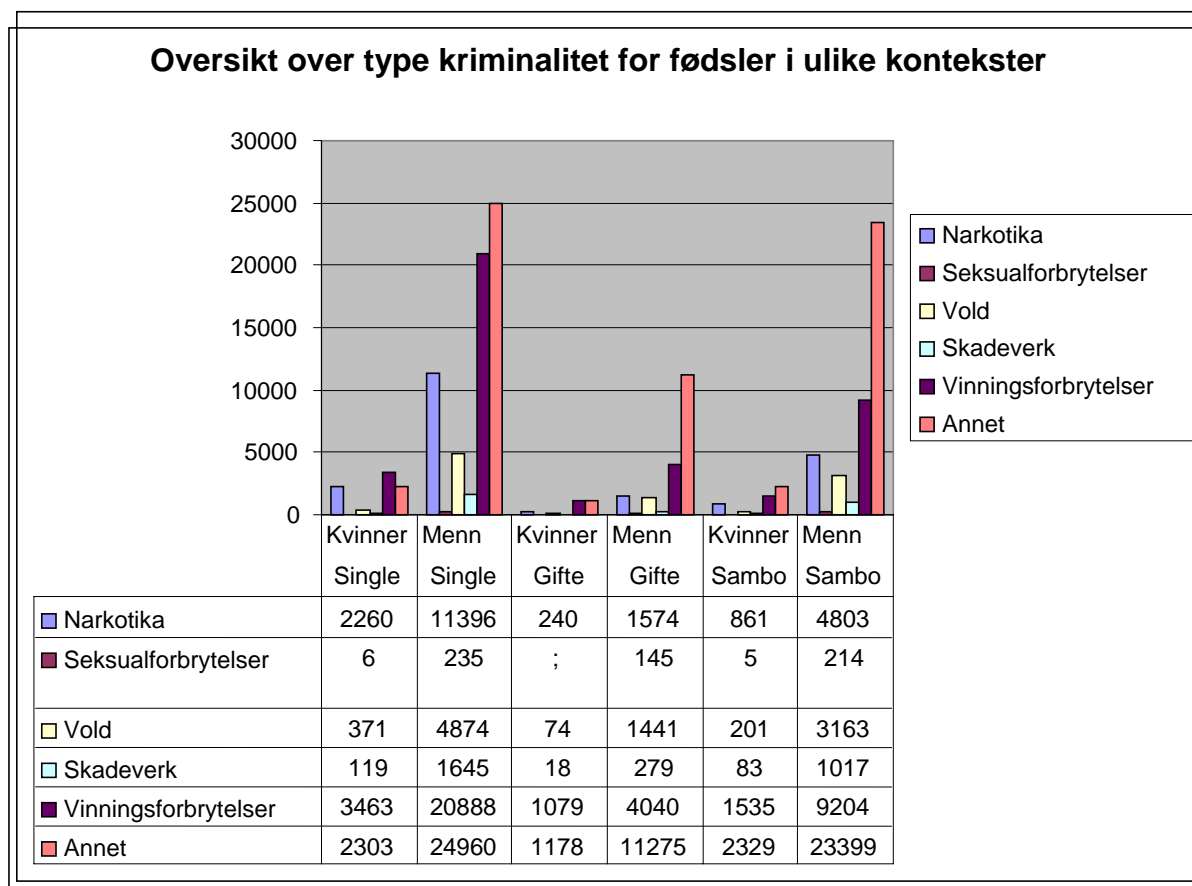

Figur 5 Kumulativ prosent av fødsler etter kontekst og alder for menn - personer med og uten siktelse i observasjonsperioden.

4.7.4 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier – fødsler for kvinner og menn

Figur 6 Antall lovbrudd i observasjonsperioden, klassifisert i ulike kategorier - for kvinner og menn som får sitt første barn i perioden.

I figur 6 er det oversikt over type kriminalitet, oppgitt i antall. Det viser seg at gruppen for single mødre og fedre begår mer kriminalitet enn de andre gruppene. Kvinner begår i hovedsak narkotikakriminalitet, vinning og annet, men det er forskjeller mellom gruppene. Menn begår mye kriminalitet som faller inn under kategorien annet, og annet-kategorien er uforholdsmessig stor for samboende og gifte fedre. Det at annet-kategorien blant annet innebefatter brudd på veitrafikkloven, og slik blir sett på som mindre alvorlig kriminalitet, kan være en årsak til dette. Fordi det kan tenkes at sannsynligheten for lovbrudd innen ulike lovbruddskategorier påvirkes ulikt av ekteskap og fødsler er det foretatt analyser av spesifikke lovbruddskategorier²⁹.

²⁹ Logit koeffisienter for enkelte lovbruddskategorier er oppgitt i vedlegg 1.

5.0 Analysekapittel I Ekteskapets betydning for kriminalitet

Den kriminalitetsdempende effekten av ekteskap er et funn som er påvist for menn i en rekke studier. Det er større usikkerhet om ekteskap bidrar med en beskyttende effekt for kvinner. Her presenteres analysene av kvinners kriminalitet i forbindelse med ekteskap. Det undersøkes også om det er heterogene effekter av partners egenskaper, her undersøkt som partnerens egne siktelsler. I teorien er det fremhevet at ekteskap ikke forventes å ha en positiv effekt ved tilknytning til en partner som selv har begått eller begår kriminelle handlinger. De samme analysene gjennomføres på den mannlige delen av utvalget. I oppsummeringen av kapitlet drøftes det om ulike typer for kriminalitet påvirkes ulikt av ekteskap og hvilke lovbruddskategorier som driver opp- og nedgangen før og etter ekteskap.

5.1 Kvinners kriminalitet og ekteskap

Det var 118 361 kvinner som giftet seg for første gang i perioden mellom 1995 og 2001. I løpet av observasjonsperioden begår disse til sammen 13 309 lovbrudd³⁰. Gjennomsnittlig antall siktelsler per person er 0,0109 pr år med standardavvik på 0,288.

Her er det brukt antall siktelsler. Standardavviket er høyt grunnet ekstremverdier, at noen blir siktet for et stort antall lovbrudd et gitt år. 50,89% av siktelsene stammer fra lovbrudd begått i 5-årsperioden før ekteskapsinngåelsen (10,17% per år). 40,92% blir begått i femårsperioden etter ekteskapsinngåelsen (8,18% per år). 8,18% begås i selve gifteåret.

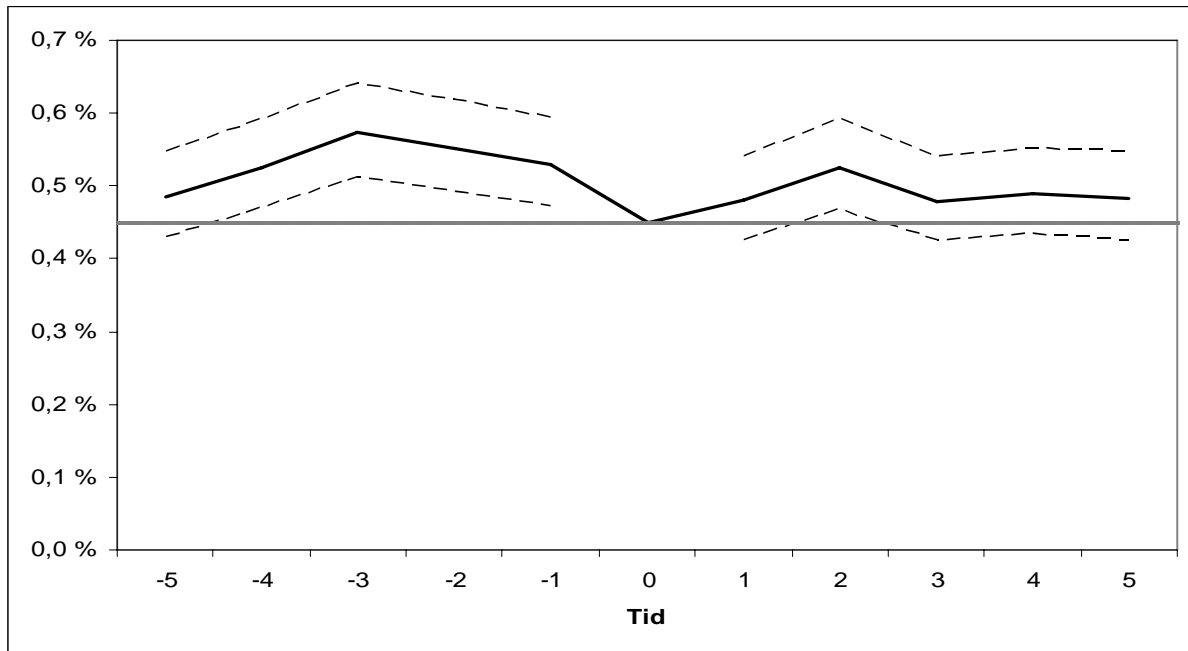
I figur 7 vises variasjonen i sannsynligheten for å bli siktet rundt ekteskapstidspunktet. Tidspunktet for ekteskap er satt lik 0, hvor variasjonen altså måles i 5 år før og 5 år etter gifteåret. I den logistiske regresjonen er siktelse brukt som dummyvariabel.

Som det fremgår av figur 7 er det lite variasjon i kvinners sannsynlighet for siktelsler rundt ekteskapstidspunktet. Det er ingen signifikante endringer i sannsynligheten for siktelse over tid. At ingen av endringene er signifikante vises av de overlappende konfidensintervallene. For at det skal være en signifikant nedgang i sannsynligheten for siktelse må estimatet for ett år ligge under det nedre konfidensintervallet for året før og konfidensintervallet for det aktuelle året må ikke overlappe med det foregående konfidensintervallet.

---

³⁰ Se del kap 4.6.1 for oversikt over ulike kriminalitetstyper.

Figur 7 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse (n=118361)³¹

Som det fremgår av figur 7 er det lite variasjon i kvinners sannsynlighet for siktelser rundt ekteskapstidspunktet. Det er ingen signifikante endringer i sannsynligheten for siktelse over tid. At ingen av endringene er signifikante vises av de overlappende konfidensintervallene. For at det skal være en signifikant nedgang i sannsynligheten for siktelse må estimatet for ett år ligge under det nedre konfidensintervallet for året før og konfidensintervallet for det aktuelle året må ikke overlappe med det foregående konfidensintervallet. I oppsummeringen av kapitlet drøftes det om ulike typer av kriminalitet påvirkes ulikt av ekteskap, og hvilke lovbruddskategorier som driver opp og nedgangen før og etter ekteskap.

Det er en liten nedgang i sannsynligheten for ekteskapsåret da estimatet for tid-1 er signifikant forskjellig fra tid0. For at det skulle vært statistisk signifikant endring over tid måtte konfidensintervallet i tid-1 og tid1 ligge utenfor estimatet for tid0. Nedgangen i ekteskapsåret spises fort opp av retureffekten og to år etter ekteskapet er man tilbake på et nivå som nærmer seg toppåret, tre år før ekteskapsinngåelsen. Det viser seg slik at kvinners kriminalitet i liten grad blir påvirket av ekteskapsinngåelser og den forandringen som finner sted kommer i ekteskapsåret. Det er slik ingen varig endring i kriminalitet ved ekteskap for kvinner. Dette er i tråd med tidligere forskning på området (Giordano m. fl 2002, Zoutewelle m. fl 2010, Kreager 2010), men det er fremvist statistisk signifikant nedgang i kriminalitet for noen undergrupper av kriminelle kvinner (Uggen og Kutterschnitt 1998, King m. fl 2007, Thompson og Petrovic 2009). Funnet avviker fra teorien om sosiale bånd slik det blir fremstilt i studier av menn, som fremhever ekteskapet som en institusjon som

³¹ Notasjonen ved stiplede og heltrukne linjer viser til det samme for alle figurer. Stiplede linjer markerer konfidensintervallets (95% nivå) øvre og nedre grenser. Den heltruknelinja viser til parameterestimatet. Den horisontale heltrukne linja viser sannsynligheten for siktelse i året for overgangen.

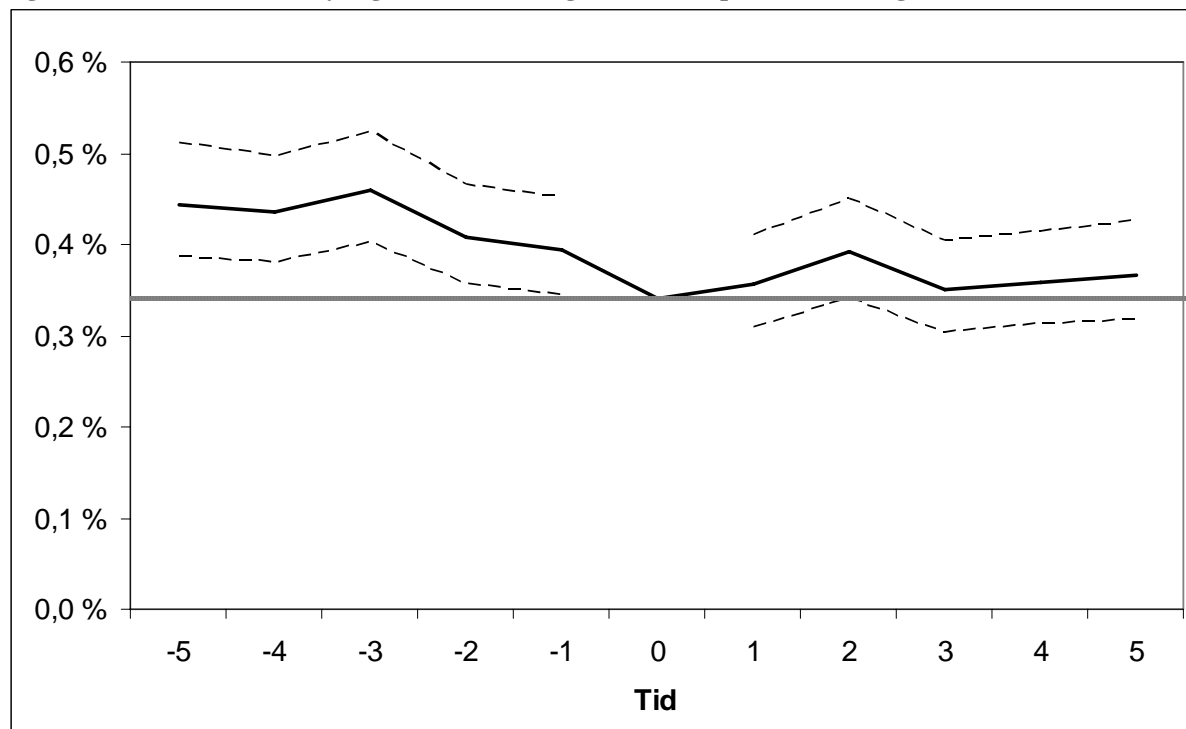
har en beskyttende effekt på kriminalitet og annen risikoatferd. Tidligere forskning har blant annet fremhevet den konteksten kvinnene i utvalget har vært i som forklaring på ekteskapseffektens uteblivelse. Kvinners avståelse fra kriminalitet har i hovedsak vært studert på høy-risiko kvinner, og kvinnene i utvalgene har vært preget av lav ekteskapsfrekvens. Fraværet av den *generelle* ekteskapseffekten for kvinner i Norge er slik i tråd med tidligere empiri.

5.2 Kvinners ekteskapseffekter og partners kriminalitet

Med bakgrunn i teorien er det grunnlag for å tro at ekteskapseffekten differensieres på en rekke måter (jfr. kap 2.6.1). Derfor undersøkes det om sannsynligheten for siktelse varierer etter egenskaper ved partneren.

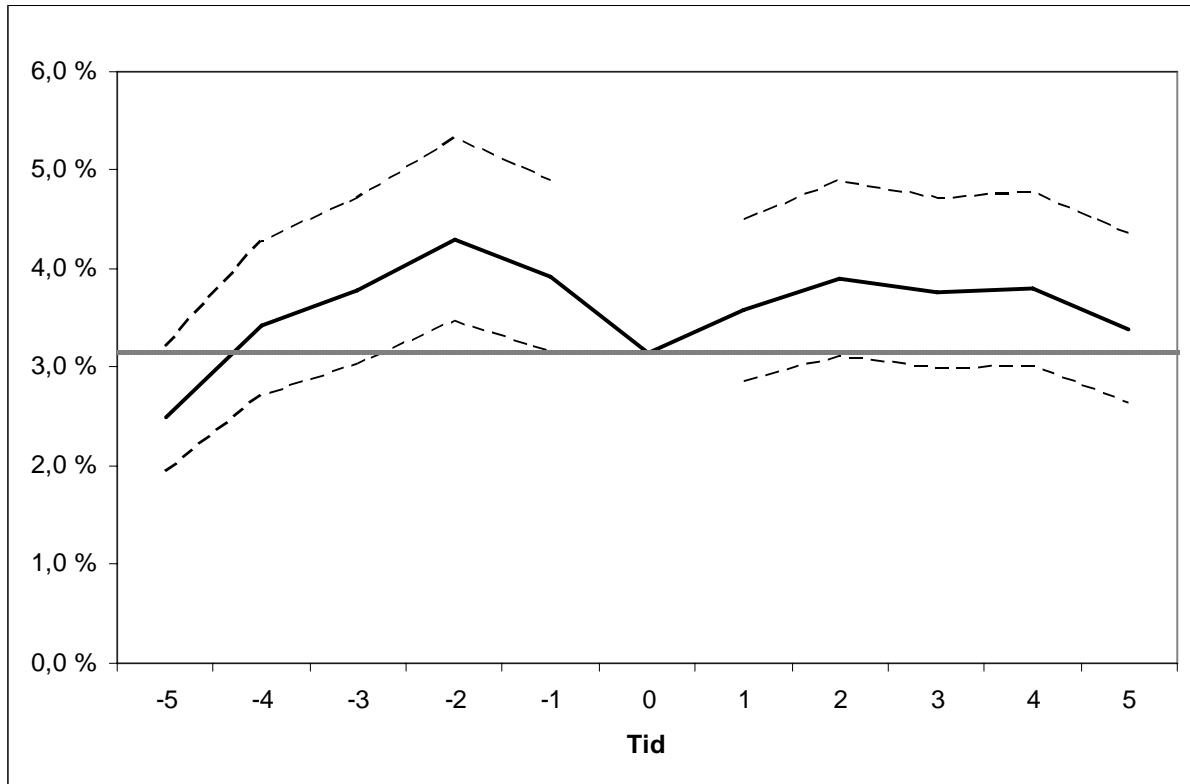
Figur 8 viser kvinners kriminalitet når partneren er uten siktelse: Det er en nedgang i sannsynligheten for siktelse frem mot ekteskapstidspunktet. Det er en liten økning i sannsynligheten etter ekteskapstidspunktet, men ingen av endringene over tid er statistisk signifikante. Det relative nivået ligger litt under modellen som inkluderer alle ekteskapene, i samsvar med det man kan forvente da de mest kriminalitetsutsatte kvinnene tenktes å gifte seg med de mest kriminalitetsutsatte menn. Sagt på en annen måte er det forventet homogami i partnervalg. En tilsvarende term som er brukt mye i litteraturen om ekteskapseffekter på kriminalitet er "assortative mating" (jfr. 2.6.1). Selv om variasjoner over tid er små er bunnpunktet i ekteskapsåret, som antyder at det er noe spesielt med denne overgangen. At sannsynligheten stiger litt i perioden etter ekteskapet kan bety at det er variasjoner i kvaliteten på ekteskap, som bidrar til en liten økning for gruppen som helhet. Det at variasjonen over tid er relativt liten og at det ikke fremvises noen statistisk signifikante endringer over tid tyder på at kriminaliteten for kvinner ikke påvirkes av ekteskapsinngåelser, selv når partneren defineres som prososial. Det er likevel en svak reduksjon frem mot ekteskapet som tyder på at ekteskap har en integrerende effekt for kvinner når partneren defineres som prososial.

Figur 8 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse- giftemål med partner uten registrert siktelse (n=113765)

Figur 9 viser at kvinner som gifter seg med menn som er siktet for lovbrudd i perioden har en annen form. Her er det relative nivået i sannsynlighet for siktelse mye høyere. Dette viser enten at kvinner som gifter seg med menn som er siktet for lovbrudd er mer kriminalitetstilbøyelige i utgangspunktet (homogami i partnervalg), eller at man blir påvirket til kriminalitet av partneren. Den stigende kurven i årene frem til to år før ekteskap kan indikere en slik påvirkning. Mens det høye nivået i observasjonsperiodens start kan være en indikator på at de kvinnene som velger seg menn med siktelse også har en forhøyet sannsynlighet for kriminalitet i utgangspunktet. De to forklaringene er ikke gjensidig utelukkende da det kan være slik at kvinner som gifter seg med menn med siktelse er mer kriminalitetstilbøyelige i utgangspunktet og at de derfor lettere blir påvirket til å begå kriminelle handlinger.

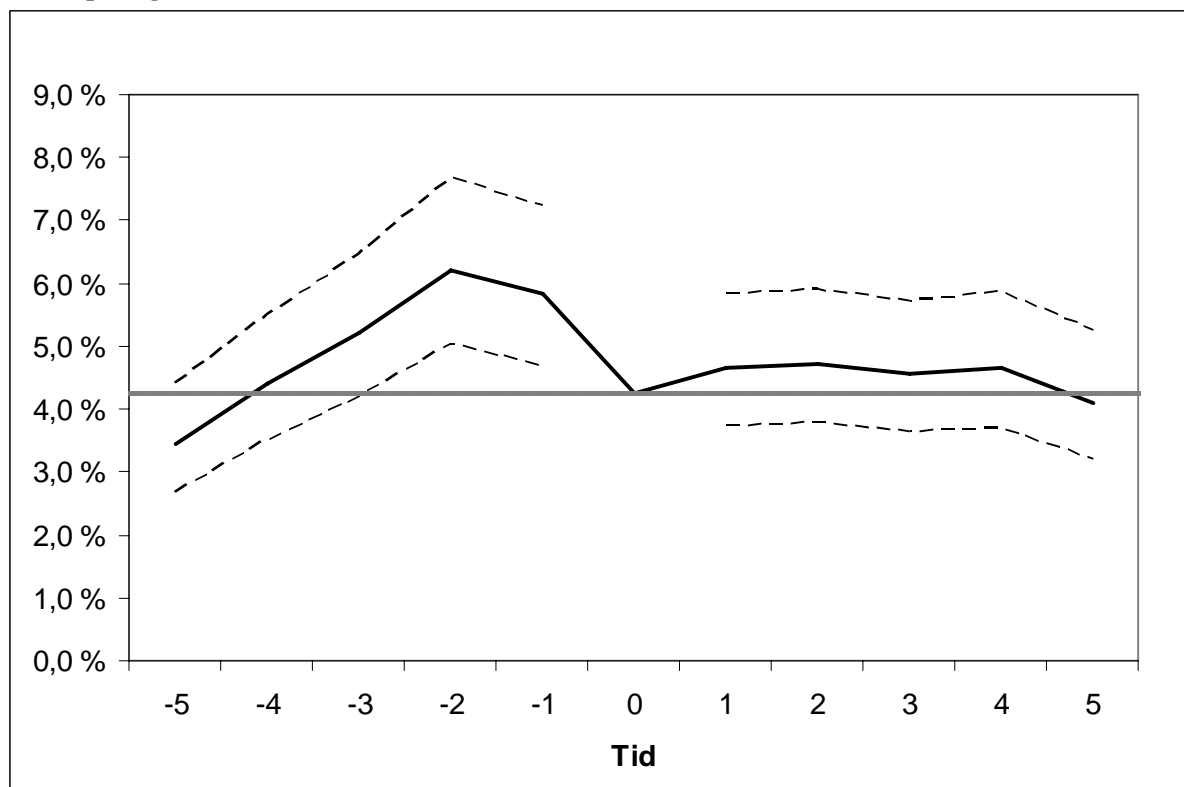
Figur 9 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse, når ektefellen er siktet for lovbrudd (n=4540)

Det er en signifikant økning i sannsynligheten det første året av observasjonsperioden og en signifikant nedgang i ekteskapsåret. Det interessante her er at selv ekteskap med en kriminell partner ser ut til å påvirke kriminaliteten i årene frem mot og i ekteskapsåret (fra tid-2 til tid 0). Det synes som om prosesser rundt *ekteskapsinngåelse* er forbundet med en nedgang i sannsynlighet for siktelse selv når partneren er siktet for kriminalitet i perioden, men at endringene ikke er varige, da sannsynligheten for siktelse to år etter ekteskapsinngåelsen er på samme nivå som før ekteskapstidspunktet. Dette kan komme av at kvaliteten på samlivet ikke er like god i årene etter ekteskapsinngåelsen som det var i perioden før. En annen forklaring på dette kan henge sammen med Leverentz (2010) observasjoner som peker på at partnerens grad av prososialitet og normative orientering kan endres over tid. Slik kan man velge å gifte seg i en periode der kvaliteten på forholdet er god og den normative orienteringen til partneren viser en positiv utvikling. Det er uansett indikasjoner på at prosessen forbundet med det å gifte seg har en effekt, selv om denne er liten og midlertidig, og at dette er uavhengig av om partneren er siktet for lovbrudd. Dette indikerer at ekteskapsinngåelse i noen grad forutsetter at man anpasser sin orientering og kriminalitet, selv om partneren også er siktet i løpet av observasjonsperioden.

Fordi analysen i figur 9 i noen grad betinger av fremtidig adferd, at man kan gifte seg med en partner som blir siktet etter ekteskapsinngåelsen, foretar jeg egne analyser hvor det kun tas hensyn til partnerens siktelse før ekteskapsinngåelsen. Kvinner som gifter seg med partnere som har siktelse både før og etter ekteskapsinngåelsen vil inngå i begge analysene.

Figur 10 Gifte kvinners sannsynlighet for siktelse, giftemål med partner siktet for lovbrudd i perioden før ekteskapsinngåelsen (n=2671)

Her ser en at det relative nivået er høyere enn for alle ekteskap og ekteskap med partnere som er siktet i løpet av hele observasjonsperioden. Kurven har også en noe annen form ettersom retureffekten etter ekteskapsinngåelsen er mindre her enn for kvinner som gifter seg med partnere som er siktet i løpet av hele perioden. Samtidig er det en betydelig høyere økning i perioden før ekteskapet. Dette kan indikere at partneren i noen grad bidrar til denne økningen og det relative nivået ligger også høyere når partneren er siktet for lovbrudd i perioden før ekteskap enn det som er tilfellet for partners siktelse gjennom hele perioden. Det er en betydelig reduksjon i det sannsynlighet for siktelse to år før ekteskapsinngåelsen, så selv om en partner med siktelse ser ut til å bidra til en statistisk signifikant økning i sannsynlighet for siktelse i årene frem mot ekteskapet periode er også ekteskapsinngåelser med partnere som selv er siktet for lovbrudd assosiert med en nedgang i egen sannsynlighet for siktelse. Denne nedgangen kommer *før* ekteskapsinngåelsen, men den eneste statistisk signifikante endringen kommer i ekteskapsåret. Etter ekteskapsinngåelsen ligger sannsynligheten for siktelse stabilt ut observasjonsperioden, men litt høyere enn ved observasjonsperiodens start. Indikasjonene av figurene 9 og 10 er at partners kriminelle nivå påvirker ens egen sannsynlighet for siktelse og at det er en liten nedgang i det sannsynlighet for siktelse ved ekteskap, hvor sannsynligheten for siktelse går ned *før* ekteskapsinngåelsen.

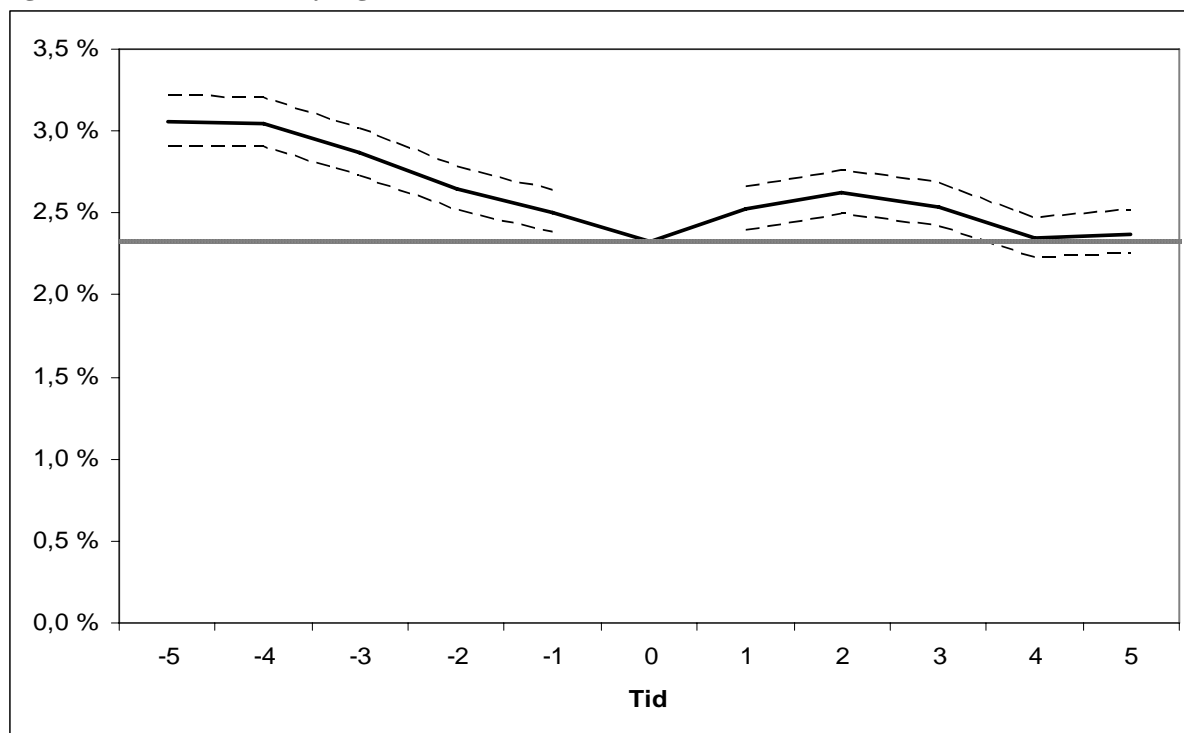
Det er betydelig usikkerhet hvilken rolle man skal tillegge partneren, fordi man ikke vet *når* partnerne traff hverandre. En kan tilskrive den kriminelle partneren en delvis negativ rolle hvis man tenker at de traff hverandre i begynnelsen av observasjonsperioden. Er det derimot slik at de fleste treffer sin ektemake kort tid før ekteskapsinngåelsen kan man tillegge partneren en positiv effekt.

Det er ikke oppgitt egen figur av gifte kvinners kriminalitet når partner ikke er siktet i perioden før ekteskapsinngåelsen, da denne kurven så å si er identisk med figuren som gjelder når partneren ikke er siktet i hele perioden.

5.3 Menns kriminalitet og ekteskap

Det er 121 707 menn som gifter seg i perioden mellom 1994 og 2002 (antall observasjonsår =1,252,328). I løpet av den samme perioden blir disse til sammen siktet for 82468 lovbrudd. Gjennomsnittlig antall siktelser er 0,0552 med standardavvik på 0,646. Her brukes det også antall siktelser, mens i regresjonene brukes dummyvariabel som mål på kriminell deltagelse. 51,7% av siktelsene stammer fra lovbrudd som blir begått i femårsperioden før ekteskapsinngåelsen (10,34% pr år). 40,02 % av siktelsene stammer fra lovbrudd i femårsperioden etter ekteskapsinngåelsen (8,0 % pr år). 8,28% av siktelsene stammer fra gifteåret.

Figur 11 Gifte menns sannsynlighet for siktelse (n=121707)³²

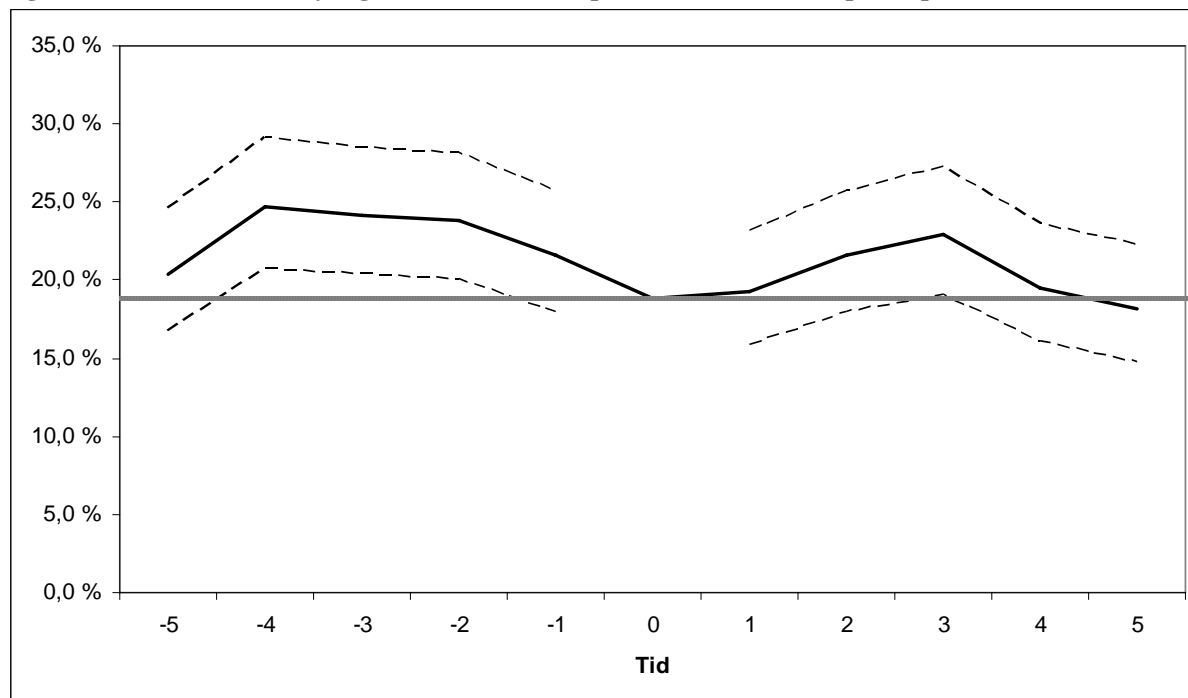

³² Figur 11 reproducerer funn i Skardhamar og Lyngstad (2010)

Figur 11 viser at ikke er noen kriminalitetsdempende effekt av ekteskap, men en effekt av å gifte seg som inntreffer *før og i* ekteskapsåret. Dette kan skyldes at ekteskapet i dag ofte kommer etter samboerskap, hvor en alt har investert mye i partneren og forholdet. Det kan slik diskuteres om ekteskapet har en videre beskyttende effekt på kriminalitet i forhold til samboerskap³³. Nå skal det imidlertid nyanseres at dette bare er tilfelle der samboerskapet er vellykket, altså at det ender i ekteskap og ikke med brudd eller varig samboerskap. Dessverre er det ikke gode data over samboerskap i registerdata for Norge, så man kan ikke teste om det er en forskjell på samboerskap og ekteskap eksplisitt. Det finnes data over samboerskap der det er felles barn. Dette behandles i neste analysekapittel, det er grunn til å anta at de samboerskap der man har felles barn også er av en annen art enn alle samboerskap, ved at det blant annet er høyere grad av forpliktelse i disse forholdene.

5.4 Menns ekteskapseffekter og partners kriminalitet

Figur 12 Gifte menns sannsynlighet for siktelse når partneren er siktet i løpet av perioden (n=1140)

Fra figur 12 fremgår det at menn som gifter seg med kvinner med siktelse i løpet av observasjonsperioden har en betydelig høyere sannsynlighet for å begå kriminalitet selv. Variasjonene over tid er relativt store med over 5 % nedgang i sannsynligheten for å begå kriminalitet i toppårene og bunnårene, men ingen av endringene over tid er statistisk signifikante, med unntak av endringen fra tid-5 til tid-4. Den positive effekten av ekteskap, spises raskt opp av retureffekten, men denne viser seg i likhet med kurven for hele utvalget å være kortvarig. Det ser dermed ut som om menn som gifter

³³ I vedlegget er det oppgitt logit koeffisienter for overgangen til ekteskap for samboende med felles barn. Det ser ikke ut til at overgangen til ekteskap for denne gruppen bidrar til en ytterligere nedgang i sannsynlighet for kriminell deltagelse,

seg med kvinner som er siktet i perioden også har en nedgang i sannsynligheten forbundet med ekteskapsinngåelsen. Men de store konfidensintervallene frembringer få signifikante endringer. Spesielt har kurven en annen form i begynnelsen av observasjonsperioden da sannsynligheten for mennene øker dersom gifter seg med kvinner med siktelse i løpet av observasjonsperioden.

Det er relativt få menn som velger å gifte seg med kvinner som er siktet i perioden og det er få kvinner som begår kriminalitet. Allikevel er det grunn til å anta at kvinnelige lovbrutere i mindre grad inngår ekteskap enn den øvrige befolkningen (Giordano m. fl 2002, Leverentz, 2006, Zoutewelle m. fl 2010). Det er også for mennene kjørt analyser der det kontrolleres for kvinnens siktelse i perioden før ekteskap (n=660). Det fremvises omtrent samme resultater, men med litt større positiv effekt av ekteskap hvor kvinnen er siktet i perioden før ekteskapet. Den relative sannsynligheten og forandring i nivå er i samme størrelsesorden for de to gruppene. Her er det ikke statistisk signifikante endringer over tid.

5.5 Oppsummering

For kvinner ser det ikke ut til at det er en generell beskyttende effekt av ekteskapsinngåelse på kriminalitet (figur 7). Det er derimot tilfellet for menn, hvor endringen i sannsynlighet for siktelse kommer *før* ekteskapsinngåelsen (figur 11). Slik kan det konkluderes med at kvinner og menn påvirkes ulikt med tanke på kriminalitet.

Kvinner som gifter seg med menn som er siktet i perioden ser ut til å bli påvirket av ekteskapsinngåelsen (figur 9). Dette er også tilfelle for de kvinnene som gifter seg med en partner som er siktet i perioden før ekteskapsinngåelsen (figur 10). Det er mindre klare konklusjoner å trekke for mennene. Det ser ut til at sannsynligheten for kriminalitet påvirkes noe, selv ved ekteskap med kvinner som er siktet i perioden, men pga. av store konfidensintervaller er det ingen statistisk signifikante endringer over tid for denne gruppen (figur 12). Det er også betydelige retureffekter som spiser opp noe av den positive utviklingen *før* og i ekteskapsåret. Det ser ut til at sannsynligheten for siktelse nærmer seg nivået for ekteskapsåret ved observasjonsperiodens slutt.

Samlet sett viser det seg at det er en liten ekteskapseffekt for ekteskap selv om partneren er siktet i løpet av observasjonsperioden, men at denne først og fremst viser seg i det korte tidsrommet rundt ekteskapsinngåelsen og ikke gir noen varige endringer i sannsynligheten for siktelse.

Opp og nedgangen i sannsynligheten for siktelse drives av forskjellige krimkategorier (se vedlegg 1 og beskrivelsen av de ulike kriminalitetskategoriene i 4.2.1). For kvinner er det liten variasjon i

sannsynlighet for siktelse ved ekteskap. Dette gjelder for alle kriminalitetskategoriene kvinner hyppigst blir siktet for. Slik er ikke den flate kurven et resultat av at økningen i sannsynligheten for siktelse for i en kategori nøytraliserer nedgangen innen en annen kategori. For ekteskap med partner som er siktet i perioden bidrar økt sannsynlighet for siktelse for narkotikakriminalitet og vinning til en økning før ekteskapsinngåelsen. Etter ekteskap er det i hovedsak sannsynligheten for siktelse for narkotikalovbrudd som holder seg høy og bidrar til en opprettholdelse av en høy sannsynlighet for siktelse ut perioden.

For menn (vedlegg 2) er det i hovedsak vinningsforbrytelser som bidrar til en nedgang i sannsynlighet for siktelse før ekteskapsinngåelsen. Retureffekten tilskrives i hovedsak økningen for sannsynlighet for siktelse for narkotikalovbrudd etter ekteskapsinngåelsen. Når menn gifter seg med partnere med siktelse er det en økning i sannsynlighet for narkotikalovbrudd som holder sannsynligheten for siktelse høy i perioden etter ekteskap. Sannsynligheten for vinningsforbrytelser og forbrytelser reduseres etter ekteskapsinngåelsen med kvinner som er siktet i perioden sammenlignet med perioden før ekteskapsinngåelsen. Det virker som om ulike lovbruddskategorier påvirkes ulikt av ekteskap med kvinner som også er siktet i perioden.

6.0 Analysekapittel II Kriminalitetsbeskyttende effekter av fødsler

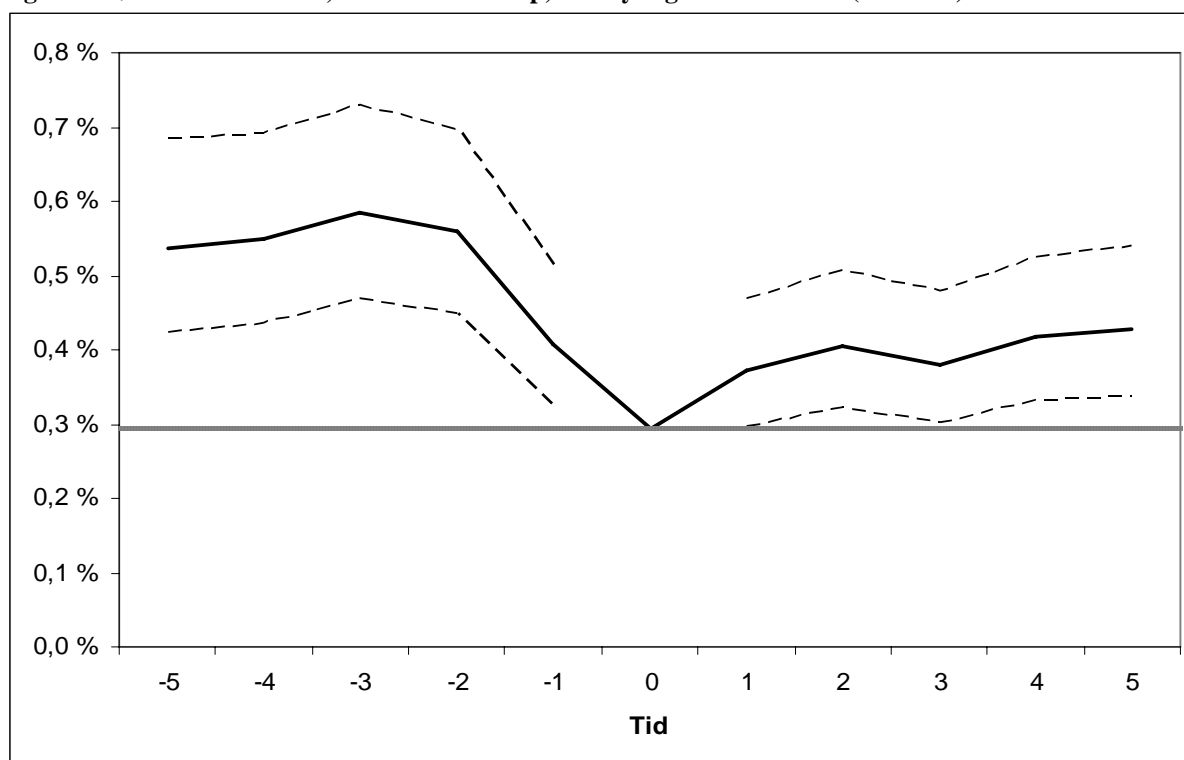
Førstefødsler er lite studert i de store kvantitative undersøkelsene. I det kvalitative materialet er det et sterkere fokus på hvordan fødsler påvirker kriminalitetsmønstret, spesielt for kvinner. Flere undersøkelser har fokusert på at ulike kontekster for barnefødsler også kan påvirke resultatene, da først og fremst nabolageffekter og sosioøkonomiske indikatorer forbundet med dette. Det er blandede resultater med henhold til om barn bidrar til avståelse fra kriminalitet. Selv om fødsler har hatt lite fokus i teoriene og tilhørende empiri om avståelse fra kriminalitet, kan man tenke seg at omsorg for barn vil iverksette flere av mekanismene som sies å være virksomme i de ulike vendepunktene. I oppsummeringen av kapitlet drøftes det om ulike typer for kriminalitet påvirkes ulikt av fødsler og hvilke lovbruddskategorier som driver opp og nedgangen før og etter overgangen til foreldreskap.

6.1 Kriminalitetsbeskyttende effekter av fødsler for kvinner

I data har jeg oversikt over alle førstefødsler i perioden 1994 til 2001. Fødslene registreres innenfor tre forskjellige kontekster, innenfor ekteskap, som samboende eller uten å bo med barnefar/mor. De tre forskjellige kontekstene undersøkes hver for seg, da det kan tenkes at fødsler påvirker kriminaliteten på ulike måter innenfor de tre kontekstene.

6.2 Førstefødsler i ekteskap for kvinner

Figur 13 Fødsler for kvinner, innenfor ekteskap, sannsynlighet for siktelse (n=55519)

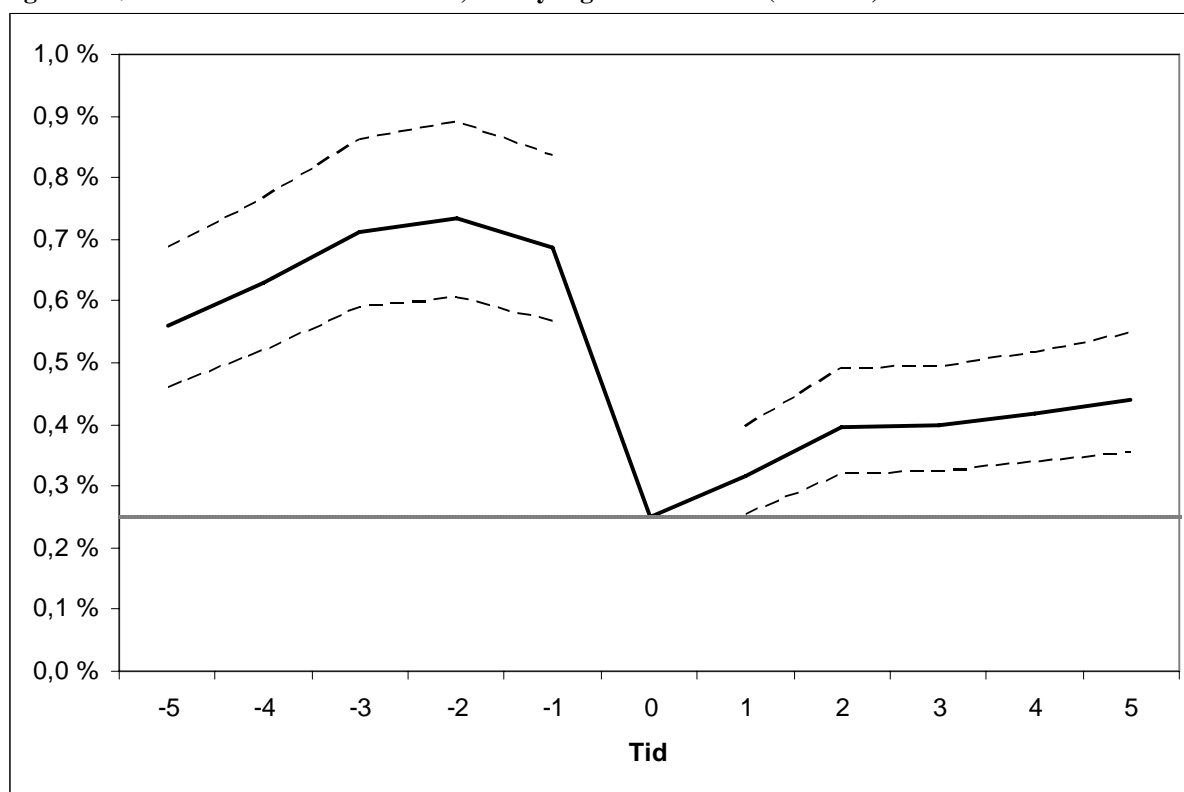

Som figur 13 viser bidrar fødsler til avståelse fra kriminalitet for kvinner, for en periode. Sannsynligheten for kriminalitet begynner å synke to år *før* fødselen, denne endringen er statistisk signifikant. Kurven har vært jevn frem til det. Etter fødselen begynner kurven å stige, men den når aldri nivået ved observasjonsperiodens begynnelse. Det at den stiger forholdsvis jevnt i tiden etter fødselen kan indikere at effekten av barn avtar med tid og at det muligens er slik at effekten av barn ikke viser seg å ha langvarige konsekvenser for kvinners kriminalitet innenfor ekteskap. Igjen kan det at kriminaliteten begynner å synke før fødselen indikere at barn er et utfall av forandret adferd. At noen av kvinnene også vil gå gravide i året før fødselen kan bidra til nedgangen før fødselen. Det er ingen kontroll for ekteskapsår og det er rimelig å anta at de fleste som får barn innenfor ekteskapet får dette i kort tid etter ekteskapsinngåelsen. Nedgangen i perioden før fødselen kan ikke tilskrives ekteskapseffekten da det ikke finnes en slik effekt, men det kan kanskje være slik at de som får barn har bedre kvalitet på sitt samliv og at man velger å få barn i en periode der kvaliteten på båndene er spesielt gode.

Det relative nivået på kriminalitet er også lavere for de kvinnene som får barn innenfor ekteskap sammenlignet med de som bare gifter seg. Dette bidrar til konklusjonen at barn er med på å påvirke kvinners kriminalitetsmønstre mer enn ekteskap.

6.3 Førstefødsler i samboerskap for kvinner

Figur 14 Fødsler for samboende kvinner, sannsynlighet for siktelse (n=55555)

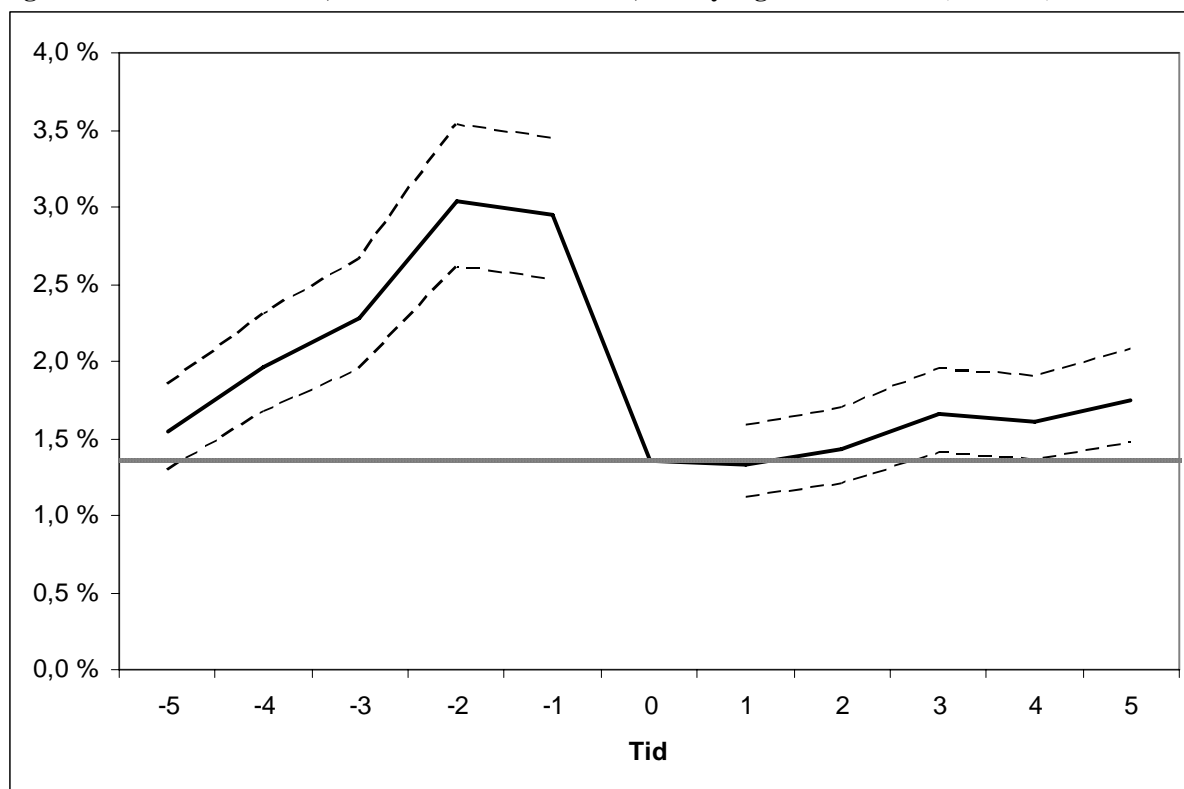

Kurven for kvinner som får barn innenfor samboerskap (figur 14) viser en lik utvikling over tid som fødsler innenfor ekteskap. Den relative sannsynligheten er riktignok litt høyere. Det er en svakt stigende sannsynlighet i perioden frem mot fødselsåret. Her kommer også tidspunktet for forandring i sannsynligheten for kriminalitet tettere opptil fødselen. Slik markerer fødsler et tydeligere vendepunkt i denne konteksten enn det som er tilfelle for barn født i ekteskap, hvor det er en gradvis avtagende sannsynlighet frem mot fødselen.

For fødsler innenfor samboerskap er også sannsynligheten for kriminalitet gradvis økende i perioden etter fødselen. Retureffekten for barnefødsler innenfor samboerskap er også sterkere enn den er for fødsler innenfor ekteskap, men på samme tid er forskjellen i sannsynligheten for siktelse i begynnelsen og slutten av observasjonsperioden også større. Derfor kan man si at det er en sterkere nedgang forbundet med å få barn i samboerskap enn i ekteskap. Det er noen små, men viktige forskjeller i endringen over tid som indikerer at prosessen rundt fødsler er ulik for de to overgangene. Reduksjonen i sannsynlighet for kriminalitet er mer gradvis frem mot fødselselen for innenfor ekteskapet enn det er for samboende. Dette kan tyde på at fødsler er mer uventet for samboere da de gifte muligens har planlagt graviditeten i større grad.

6.4 Førstefødsler uten å bo med barnefaren for kvinner

Figur 15 Fødsler for kvinner, uten å bo med barnefaren, sannsynlighet for siktelse (n=23546)

Den største forskjellen mellom figur 15 og de to foregående figurene (13 og 14) er det relative nivået og hva som skjer i perioden før fødselen. Samlet kan dette indikere at disse kvinnene er i en annen situasjon, preget av mindre grad av sosial kontroll og rutineaktivitet forut for graviditet og fødsel. Den økende sannsynligheten for siktelse i perioden før fødselen kan tyde på at disse kvinnene har en annen livsførsel enn kvinner som lever i og får barn innenfor faste parforhold. En mulig tolkning er at "single" kvinner i større grad preges av en turbulent livsførsel, enn det som er tilfelle for de gifte og samboende kvinnene. Det er funnet flere *positive* sammenhenger mellom seksuell aktivitet, dating og kriminalitet, for unge (McCarthy & Casey 2008: 944). Spesielt er seksuell aktivitet med partnere det ikke er en romantisk kobling til assosiert med en høyere sannsynlighet for lovbrudd (McCarthy & Casey 2008: 960), men det er dessverre mangelfulle kontroller for "fest" livsstil eller identitet, som kan påvirke disse resultatene. Resultatene er også bare generaliserbare til ungdom og unge voksne. Jfr. figur 1 inntreffer fødsler utenfor samboerskap/ekteskap noe tidligere enn de andre overgangene. Den sosiale kontrollen, forut for og seleksjonsprosesser inn i overgangen, kan på denne måten være annerledes. Mens mekanismene iverksatt etter fødselen i større grad er like innenfor de tre kontekstene, for kvinner.

Effekten av barn, uten å bo med faren til barnet, representerer en halvering i sannsynligheten for siktelse sammenlignet med året før fødselen. Dette er i samme størrelsesorden som de foregående overgangene. Retureffekten er litt svakere, sett i forhold til toppåret for sannsynlighet for siktelse, men sannsynligheten for siktelse er litt høyere i slutten av observasjonsperioden enn den er ved starten. Den raskt stigende sannsynligheten i perioden rett før fødselen kan tolkes dit hen at det sannsynligheten for siktelse ville forholdt seg høyt med mindre de fikk barn.

Det er sammenlignet med de andre overgangene ganske få personer som får barn uten å bo med partneren. Seleksjon kan slik spille inn og det kan være at disse kvinnene er spesielle og at de har en spesiell utsatthet for blant annet kriminalitet som gjør at de ikke velges som "faste partnere". Det kan også være slik at fedrene i dette tilfellet heller ikke er av de mest stabile forsørgere og omsorgspersoner og det er derfor man velger å oppdra barn alene³⁴. Jeg gjennomgår resultatene for mennene under og funn her støtter opp om denne antagelsen.

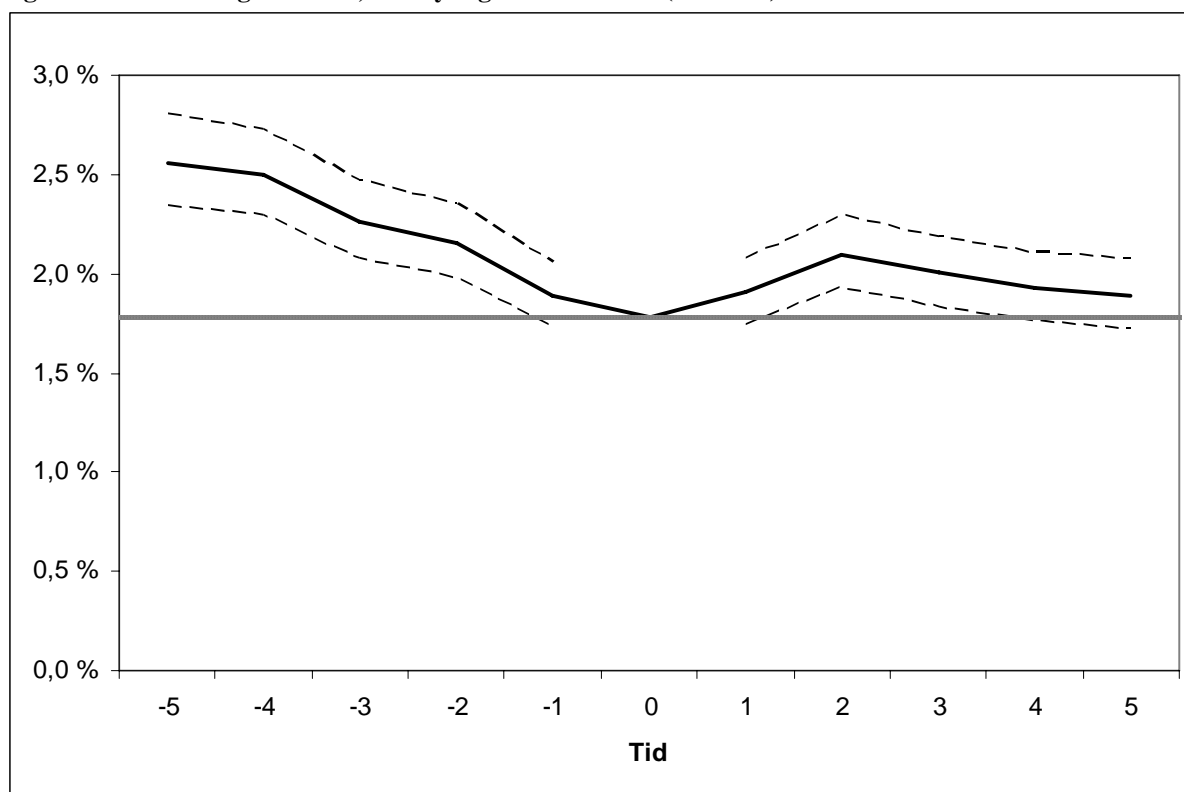
³⁴ Jeg går ut fra at det er kvinnene som har hovedansvaret for oppdragelsen av barnet, når mor og far bor hver for seg. Det er bare 1% av fedrene som har foreldreansvar for barnet når mor og far aldri har bodd med hverandre. Tall fra 2002. (Kitterød 2005:33)

6.5 Førstefødsler i ekteskap og samboerskap for menn

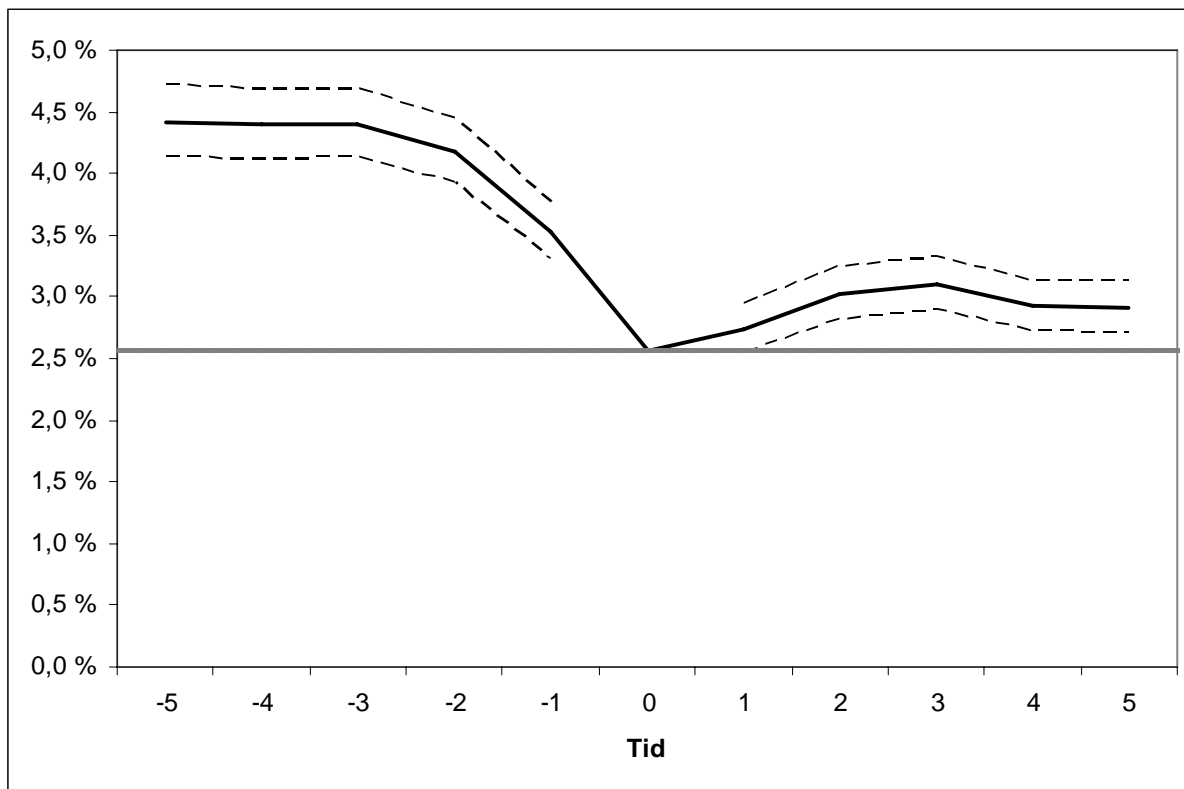
Som det fremgår av grafen over fødsler for gifte menn (figur 16) er det en svak nedgang i årene forut for fødselen. Ingen av endringene over tid er statistisk signifikante. Bunnpunktet er året for fødselen. Etter fødselen er det en liten retureffekt, men denne er avtagende over tid og synker ned mot sannsynligheten for fødselsåret ved observasjonsperiodens slutt. Sannsynligheten for siktelse er lavere blant de mennene som får barn innenfor ekteskap enn de som bare gifter seg. En mulig forklaring er en sterkere seleksjon inn i farskap enn ekteskap. Det kan være at barn representerer en enda sterkere barriere enn ekteskap, og at man ikke velger å få barn før man er sikker på at samlivet fungerer på en måte som er optimal for å oppdragelse av barn. Slik kan seleksjonen inn i fødsler, når disse er planlagt, være sterkere enn inn i ekteskap. Grafens kurve minner om den som gjelder for alle ekteskapsinngåelser for menn, men den relative sannsynligheten er omtrent halvert.

Figur 16 Fødsler for gifte menn, sannsynlighet for siktelse (n=54275)

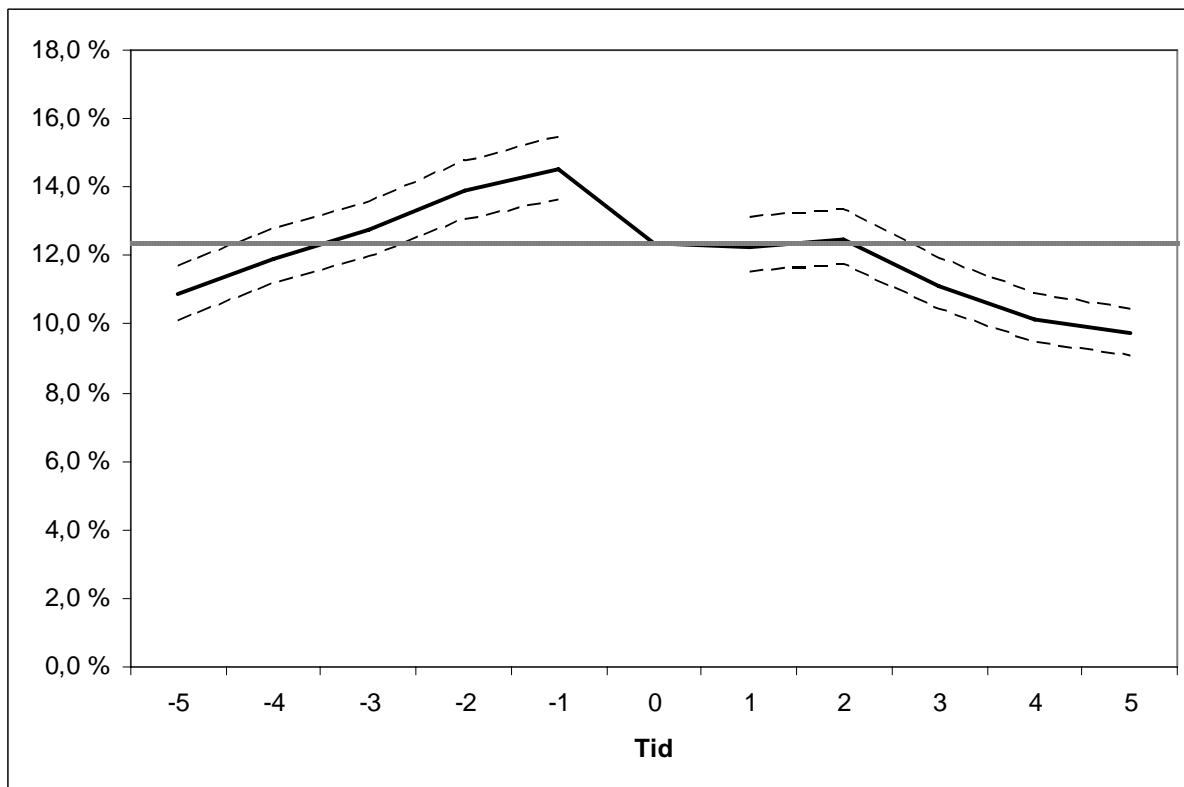

Av figur 17 fremgår det at menn som får barn i samboerskap har en statistisk signifikant og raskt synkende kurve frem mot fødselsåret etter at sannsynligheten har ligget stabilt de tre første årene av observasjonsperioden. Etter fødselstidspunktet stiger sannsynligheten noe, før den flater ut på et nivå litt over det for fødselsåret. Kurvens form ligner på kurven for ekteskapsinngåelser for menn (figur 11). Sannsynligheten for siktelse er riktignok litt høyere i begynnelsen av observasjonsperioden. Endringen over tid er litt større fra 3 år før fødselen. Ellers er kurvene i hovedsak like.

Figur 17 Fødsler for samboende menn, sannsynlighet for siktelse (n=58961)

Figur 18 Fødsler for menn, uten å bo med barnemoren, sannsynlighet for siktelse (n=19186)

Som det fremgår av figur 18 har menn som får barn uten å bo med moren til barnet en stigende sannsynlighet for siktelse i perioden inntil ett år før fødselen av første barn. Deretter reduseres den i året for fødsel, denne nedgangen er statistisk signifikant. Den holder seg deretter stabil i to år før den igjen synker mot observasjonsperiodens slutt. Da ligger sannsynligheten for siktelse under det som er tilfelle for observasjonsperiodens start. Slik kan det virke som om farskap også har en betydning for sannsynligheten for siktelse selv når man ikke bor sammen med moren til barnet. Det tar imidlertid noe tid før denne effekten inntreffer. Den statistiske signifikante nedgangen i året for fødselen kan bety at man prøver å tilpasse seg sin kriminelle aktivitet slik at man blir valgt som partner. Det at det ikke er noen ytterligere statistisk signifikant reduksjon i det kriminelle nivået før barnet er to år kan være fordi det er relativt lite tilknytning til barnet i denne perioden, men at tilknytningen øker etter hvert som barnet blir eldre. I Kitterød (2005) vises ingen signifikante effekter av barnets alder på samværet.

Det er påfallende at det ikke fremvises noen retureffekt av denne overgangen, noe som fremvises i alle de andre analysene for foreldreskap. Grunnen til dette kan være at det er så høy sannsynlighet for siktelse at denne vanskelig skulle kunne stige noe særlig, spesielt i lys av til dels endrede rolleforventninger. Slik kan det være, og det følger av kurven, at timingen av første barn kommer på et tidspunkt da den kriminelle aktiviteten er høy, og at forandringer i den sannsynlighet for siktelse etter fødselen må sees på som naturlige konsekvenser av modning eller andre lignende årsaker uten konkrete empirisk testbare variabler. Farskap kan bidra til endringer i identitet og etter hvert som barnet blir eldre vil kostnadene ved å bli tatt for kriminalitet øke, da dette innebærer et automatisk fravær fra barnets liv. Trusselen om tap av fraværsrett og restriksjoner i samværet med barnet kan ha betydning for dette utover det konkrete fraværet forbundet med straff/fengsling.

6.6 Oppsummering

For kvinner representerer fødsler et viktig vendepunkt i veien ut av kriminalitet, uavhengig av tilknytningen til barnefaren (figur 13-15). Det er en statistisk signifikant reduksjon i sannsynligheten for siktelse i fødselsåret for de tre ulike kontekstene. Effekten av å få barn avtar imidlertid over tid. Derfor tolkes resultatene med varsomhet i henhold til om barn representerer en varig beskyttende effekt på kvinners kriminalitet. Farskap bidrar også til avståelse, men her kommer effekten flere år *før* fødselen (figur 16-17). Og det kan slik indikere at det bare er de som evner å forandre adferden som blir fedre innenfor stabile pardannelser, da det er en økende sannsynlighet i perioden før fødselen for menn som ikke blir valgt som partnere. For menn som får barn uten å bo med moren til barnet kommer effekten av farskap i fødselsåret og en ytterligere nedgang i sannsynligheten flere år etter fødselen (figur 18). Retureffektene for menn er mindre og mindre varige enn de er for kvinner.

Ved å se på endringen over tid for de ulike kriminalitetskategoriene, er det også mulig å si noe om hvilke type kriminalitet som driver opp- og nedgangen (vedlegg 1 og 2). For kvinner holder vinningskriminaliteten seg på omtrent samme nivå som all kriminalitet ut observasjonsperioden³⁵. Det er litt varierende hvor mye forbrytelser (alvorlig kriminalitet) påvirker bildet av den totale kriminaliteten. Forbrytelser er uansett lite forekommende i fødselsåret. De positive logitkoeffisientene for narkotikakriminalitet etter tid 0 tyder på at det er narkotikakriminalitet som driver mye av retureffekten etter fødsel for kvinner. Det er variasjoner i hvor raskt sannsynligheten for narkotikalovbrudd stiger etter fødselen for de tre kontekstene.

For menn drives økningen etter fødsle innenfor samboerskap og ekteskap av narkotika og vinning. Sannsynligheten for forbrytelser er også høy etter fødselen. Det kan slik virke som om det er lovbrudd som faller i annetkategorien, som bidrar til at retureffekten etter fødsler er mindre for menn enn kvinner. Menn reduserer med andre ord mindre alvorlige lovbrudd etter fødselen. Dette er den hyppigst forekommende kriminaliteten og en reduksjon her vil påvirke estimatene for all kriminalitet. For førstefødsler uten å bo med moren drives oppgangen forut for fødselen av vinning og kriminalitet som finnes ”annet” kategorien.

---

³⁵ Det er overaskende at effekten av barn gir mer varige endinger vinningsforbrytelser enn andre kriminalitetstyper for kvinner, fordi forsørgelse av barn kan utløse behov for økt inntekt.

7.0 Konklusjon, diskusjon og videre forskning

Her trekker jeg linjene tilbake til hypotesene utledet i teorikapittelet (kap. 3.7). Diskusjonene av funnene knyttes opp mot identifiseringen av tidspunkt for forandring i sannsynlighet for siktelse. De hypotesene som får støtte, vil bli diskutert ut fra hvilke mekanismene som er virksomme i avståelsen fra kriminalitet for kvinner og menn. Et generelt poeng er at en reduksjon i kriminalitet kan føre til ekteskap, i større grad enn ekteskap fører til mindre kriminalitet. Seleksjon virker inn på ekteskapseffekten, ved at det kun er de individer som avpasser sin kriminelle aktivitet i perioden forut for ekteskap som blir valgt som partnere. Å avpasse den kriminelle aktiviteten til et nivå som er akseptabelt for partneren kan på denne måten forstås som en investering i samlivet som leder frem til ekteskap. Det er usikkert om investeringen i samlivet og virkningen dette har på kriminaliteten kommer innenfor samboerskap eller om samboerskap følger etter endret orientering og kognitive forandringer (jfr. Giordanos ”hooks for change”).

Hvilke hypoteser får støtte? Oppsummering av funn

Ekteskap:

Det er ingen endring i kvinners kriminalitet ved ekteskap (jfr. hypotese 1a). Dette i motsetning til det som er tilfellet for menn, der det er en betydelig nedgang i kriminaliteten *før* ekteskapstidspunktet. Det er med andre ord kjønnsesifikke mønstre for avståelse i forbindelse med ekteskap som vendepunkt (jfr. hypotese 3b).

Selv om det her påvises ulike effekter av ekteskap for kvinner og menn kan den generelle teorien om aldersgradert sosial kontroll være med å forklare kriminell deltagelse og avståelse fra kriminalitet for begge kjønnene. Argumentet er slik at den sosiale kontrollen av kvinner har en mer vedvarende struktur. Tilknytningen til nye sosiale institusjoner bidrar mindre til en kriminalitetsdempende effekt for kvinner fordi den sosiale støtten og kontrollen av, identiteten til og rutineaktivitetene for kvinner, i mindre grad bidrar med noe nytt ved ekteskap. Slik vektlegges ikke ekteskap som et viktig vendepunkt med betydning for kvinners kriminalitet når dette studeres for et totalutvalg av befolkningen.

Partners kriminalitet:

For menn og kvinner er det heterogene effekter av ekteskap etter hvor prososialt orientert partneren er. Det er betydelig høyere sannsynlighet for siktelse når partneren også er siktet i løpet av perioden. Dette er i tråd med de teoriene vektlegging av partnerens egenskaper, hvor partnere siktet for lovbrudd i mindre grad bidrar med mekanismer som hindrer kriminell aktivitet. Det ser på samme tid ut til at ekteskap med partnere som er siktet for lovbrudd reduserer sannsynligheten for siktelse i en liten periode. Det kan tyde på at ekteskap inntreffer på et gunstig tidspunkt uavhengig av egenskaper

ved partneren og at det er endret kriminalitet som fører til ekteskap, snarere enn motsatt. Tolkningene avhenger av hvor lenge man tenker seg at parene er sammen før de gifter seg og om man tilskriver partnerens status et statisk eller dynamisk perspektiv. Det er derfor usikkerhet rundt konklusjonene om ekteskap med en partner som selv er siktet for lovbrudd påvirker kriminalitetsnivået.

Kvinnens sannsynlighet for siktelse påvirkes av ekteskap med partnere som siktes i perioden (jfr. hypotese 2.1b). Her er nedgangen i sannsynlighet assosiert med selve ekteskapsinngåelsen og endringen over tid er relativt liten. Slik virker det som om man gifter seg i det som oppleves som en god periode av samlivet, hvor begge partene i forholdet begår mindre kriminalitet, men denne perioden er ganske kort. Med andre ord stiger sannsynlighet for lovbrudd opp til nivået før ekteskapsinngåelsen etter ganske kort tid etter ekteskapsinngåelsen. Når det bare tas med de partnere som er siktet i perioden før ekteskapet fremvises det også en positiv effekt av ekteskapsinngåelse (jfr. hypotese 2.2b), men her er det også en tydelig økning i sannsynligheten frem til tid-2. Det er med andre ord uklarehet i om en partner med siktelse bidrar til denne økningen. De kvinnene som gifter seg med partnere som er registrert med siktelse i perioden før ekteskap, har en betydelig høyere sannsynlighet for selv å bli siktet sammenlignet med alle kvinner som gifter seg og de som gifter seg med en partner som er siktet i løpet av hele perioden.

Menn som gifter seg med en partner med siktelse blir påvirket av ekteskap (jfr. hypotese 4b). Kurven ligner på den som fremvises for kvinner som gifter seg med en partner med siktelse, da det er en økende sannsynlighet frem til omtrent tid-3 og en liten dipp for ekteskapsåret og årene rundt, før sannsynligheten igjen stiger til nivået før ekteskap. På slutten av observasjonsperioden begynner imidlertid sannsynligheten igjen å synke og nærmer seg nivået for ekteskapsåret. Slik kunne det vært interessant å se om ekteskapseffekten holder seg hvis man hadde utvidet observasjonsperioden.

Fødsler:

Barn bidrar til avståelse fra kriminalitet for menn og kvinner (jfr. hypotese 5a). For menn kommer nedgangen i kriminalitet før fødselen, for kvinner er nedgangen knyttet tettere opp til graviditet og fødselsåret. Etter fødselen stiger sannsynlighet for kriminalitet igjen. For kvinner er retureffekten litt sterkere enn for menn. Kurven viser en jevn stigning for kvinner etter fødselen. Det er derfor usikker om fødsler bidrar til en kriminalitetsdempende effekt for kvinner over tid. For kvinner er fødsler assosiert med en reduksjon i sannsynligheten for siktelse uavhengig av tilknytning til partneren (jfr. hypoteser 6.1a, 6.2a og 6.3a). Foreldreskap påvirker sannsynligheten for siktelse forskjellig for menn og kvinner innenfor de tre kontekstene (jfr. hypotese 7.1b) da mennenes reduksjon i sannsynlighet for siktelse avhenger av tilknytning til moren til barnet.

For kvinner og menn har barn en beskyttende effekt på kriminalitet, men dette varierer etter kontekst. Siden det i noen grad er overlappende mekanismer innenfor de ulike kontekstene, er det vanskelig å komme med noen klare konklusjoner på hvilke mekanismer som har størst kriminalitetsdempende effekt. Det ser ut til at effekten av barn i stor grad avhenger av kontakt med barnet og forandringer i rutineaktiviteten dette medfører. Den daglige kontakten med barnet vil også kunne bidra med forandret identitet og kan være en av årsakene til at det ikke fremvises en umiddelbar effekt av barn for menn som bor adskilt fra mor (og barn). At menn som ikke bor med moren til barnet ikke har noen umiddelbar effekt av fødsler, kan indikere at den sosiale kontrollen av menns adferd går gjennom partneren eller at disse mennene ikke velges som partnere pga av et høyt kriminelt nivå. At det er lik effekt av fødsler for kvinner innenfor de ulike kontekstene, indikerer at den sosiale kontrollen av kvinner virker gjennom andre mekanismer enn sosial kontroll gjennom partner. I første rekke gjelder dette rutineaktivitet, da effekten av fødsler avtar over tid. Hvis mekanismene som bidro til avståelse fra kriminalitet for mødre hadde vært forandret identitet eller sosial kontroll, burde effekten vært mer vedvarende over tid og variert etter tilknytning til partner. At kriminaliteten går ned i perioden før fødselen for menn (som bor med moren til barnet) kan indikere at barn er et resultat av seleksjonsprosesser. At det ikke er noen nedgang i kriminalitetsnivået før fødsler for menn som ikke bor med moren til barnet kan indikere at disse ikke i tilstrekkelig grad blir vurdert som passende partnere og omsorgspersoner for barnet på grunn av sin kriminelle aktivitet. Det er med andre ord seleksjonsprosesser inn i de ulike kontekstene for fødsler som kompliserer tolkningen av fødslenes effekt på kriminalitet.

7.1 Styrker og begrensinger ved forskningsdesignet

Begrensningene ved forskningsdesignet henger sammen med begrensningene ved data. Dette er kort rekapitulert at det ikke finnes informasjon om samboere (med mindre de har felles barn), varighet³⁶ eller kvaliteten på ekteskap. I tillegg er det en begrensning at noen av overgangene er overlappende, for eksempel kan man få barn i gifteåret. Da blir det vanskelig å klart identifisere hva som fører til avståelse. Det ville vært ønskelig med bedre informasjon om samboerskap, da det virker som om det iverksetter mange av de samme mekanismene som Sampson og Laub tenker seg er virksomme i ekteskap. Bedre informasjon om samboerskap kunne derfor vært med å identifisere samboerskap som vendepunkt i veien ut av kriminalitet i en nyere demografisk kontekst.

Dersom det hadde det vært data over tidsbruk, tilknytning til venner (og informasjon om vennenes siktelser), kvaliteten på relasjonene innenfor samlivet, kunne man identifisert og vurdert hva som bidrar mest i avståelsesprosessen av de ulike mekanismene. Flere tekster har prøvd å vurdere ulike

teorier/mekanismer opp mot hverandre for å anslå den relative betydningen av en faktor i avståelsesprosessen (Osgood 1995, Warr 1998, Alarid 2000). Dette er av mindre interesse, sett i lys av den senere teoridiskusjonen hos Sampson og Laub med en mer dynamisk tilnærming, hvor flere av de konkurrerende (men ikke gjensidig utelukkende) teoriene inkorporeres gjennom ulike mekanismer er dette av mindre interesse. De hevder ekteskapet er en pakke, og relative bidrag fra ulike mekanismer uansett vil være vanskelig å identifisere, selv ved hjelp av eksperiment (Sampson Laub & Wimer 2006:498). Et rikt datasett med mange informanter fulgt over lengre tid, vil kreve så mye ressurser at kostnadene ved et slikt design muligens vil overskride de potensielle gevinstene.

Styrker ved forskningsdesignet er at det benyttes registerdata. Dette sikrer en veldefinert populasjon av og en substansiell størrelse, selv på små underutvalg. Bruk av FD-trygd, NUDB, Befolkningsregisteret og Kriminalstatistikken sikrer stor grad av reliabilitet og presis informasjon om viktige bakgrunnsvariabler og info om hvert år. Det er allikevel uklart om registrert kriminalitet er representativt for faktisk kriminalitet. Hvis det er slik at man i mindre grad blir tatt for kriminelle handlinger fordi man blir bedre til å skjule den kriminelle aktiviteten eller begår andre typer kriminalitet som er vanskeligere å oppdage som et resultat av de ulike overgangen, utgjør dette en mulig feilkilde i tolkningen av resultatene. Bruken av registerdata sikrer identifisering av ekteskapseffekt for hele befolkningen, som gir stor grad av generaliserbarhet. Den aktive bruken av dummyvariabler gjør det mulig med identifisering av tidspunkt for adferdsforandring. Dataene gjør det mulig å si noe om effekten av samboerskap, for en yngre populasjon hvor samboerskap i mange tilfeller er et alternativ til eller en del av prosessen frem mot ekteskap. Siden det ikke er informasjon om samboerskapets starttidspunkt er det vanskelig å klart identifisere samboerskap som et vendepunkt.

7.2 Kausalitet

I oppgaven gjøres det ingen kausale slutninger med tanke på ekteskap eller fødslers påvirkning av kriminalitet fordi jeg ikke klarer å kontrollere for seleksjonen inn i ekteskap på en fullstendig måte og sammenligne utfall mellom grupper som gjennomgår og ikke blir utsatt for behandling. Mitt forskningsdesign er deskriptivt, og søker å gi en detaljert beskrivelse av fenomenet som skal forklares. Funnene har derfor betydning for hva fremtidig forskning bør konsentrere seg om. I særdeleshet bør det forskes mer på samboerskap og fødslers rolle som vendepunkt i veien ut av kriminalitet.

Morgan og Winship (2007:4-7) fremhever at kausaleffekt bare kan påvises mellom grupper. Mekanismene kan virke ulikt innenfor samme behandling, da det forventes ulik effekt av ekteskap

---

³⁶ Det finnes informasjon om varigheten på ekteskapene i registrene, men denne informasjonen er ikke benyttet i mine datasett og analyser.

med tanke på kvalitet på båndene og egenskaper ved partneren. Dette gjør det ekstra komplisert å estimere kausale effekter av ekteskap.

I tillegg er det grunn til å anta at det er betydelige problemer med dynamisk seleksjon inn i ekteskap. Slik vil mange av de vanlige variablene (som inntekt, alder, bosted, tidligere kriminalitet) som det kontrolleres for i analysene, ikke fange opp viktige trekk ved individene som studeres. Problemer med dynamisk seleksjon inn i ekteskap beskrives slik :

”...[F]or some men, the timing of marriage may not just reflect when they met the right woman, but is a byproduct of a broader decision by these individuals that it is “time to grow up.” This decision to grow-up may cause these individuals not only to move toward building stable family lives through marriage, but also move away from committing crimes” (Bjerk 2009:393).

Denne tidsvarierende seleksjonen er spesielt vanskelig å gjøre rede for og påvirker estimatene for alle de kausale påstandene som behandles i kap 3.4. En mangel på slik kontroll vil overvurdere effekten av ekteskap i de kausale estimeringene, også når disse er gjort ved fixed effects. Teorien om det kognitive grunnlaget for kriminalitet adresserer disse forandringene i innstilling før man knytter seg til vendepunktene. Forskningsdesignet som benyttes i denne oppgaven avdekker viktige seleksjonsprosesser inn i ekteskapet for menn, der resultatene viser at en forandring i sannsynlighet for siktelse kommer *før* ekteskapstidspunktet. Funnene for menn tyder på at ekteskap er et resultat av endret kriminell aktivitet i større grad enn ekteskap har betydning for sannsynlighet for siktelse.

7.3 Effekten av ekteskap for kvinner

Det fremhevet av blant annet Nock (1998) at ekteskap er en institusjon med spesielle gevinster for menn. Fowers (1991) finner at menn har en mer positiv vurdering av ekteskap enn kvinner. Den ulike vurderingen av fordeler og ulemper av ekteskap for menn og kvinner kan ha betydning for beskyttende effekter og hvordan disse varierer etter kjønn, da ekteskapseffekter vil være påvirket av den oppfattede kvaliteten på forholdet (Sampson Nagin & Laub 1998). At menn i større grad oppfatter ekteskap som positivt vil derfor bidra til en sterkere kriminalitetsdempende effekt for menn.

Det fremvises ingen kriminalitetsforebyggende effekt av ekteskap for kvinner. Mulige forklaringer på dette er den forskjellige sosialiseringen til gutter og jenter, og spesielt den aldersgraderte strukturen på sosial kontroll gjennom livsløpet. Gutter står i større grad uten (en sterk) tilknytning til samfunnets konvensjonelle institusjoner i tenårene og begynnelsen av tyveårene enn det som er tilfelle for kvinner. På denne måten representerer ikke giftemål en ytterligere integrerende effekt for kvinner da de i mindre grad står uten en sterk tilknytning til foreldre, arbeidsmarked, skole og utdanningsinstitusjoner. Den sosiale kontrollen av kvinner varierer mindre over tid og nye sosiale bånd bidrar på denne måten mindre til en kriminalitetsdempende effekt. Her studeres bare de kvinnene som faktisk gjennomgår

overgangen til ekteskap. Seleksjonen inn i ekteskap avhenger sannsynligvis av andre bånd til samfunnet og en prososial orientering. De kvinnene som står uten en sterk tilknytning til prososiale institusjoner, tenkes i mindre grad å inngå ekteskap.

En annen mulig forklaring, som sannsynligvis virker sammen med det foregående resonnement, er at den sosiale kontrollen som utøves arter seg forskjellig avhengig av kjønn. Det kan være at kvinner er flinkere til og har større interesse av å kontrollere menns (negative) adferd. Fordi menn begår mer kriminalitet enn kvinner vil kvinner ha større interesse av å overvåke og kontrollere menns adferd enn det motsatte (Sampson, Laub & Wimer 2006:470).

Det kan være egenskaper ved kvinnene som gjør at de er mer mottagelig for sosial kontroll gjennom livsløpet, blant annet biologiske faktorer eller andre stabile kjennetegn som selvkontroll. I tillegg kan det være forskjeller i hvordan identiteten påvirkes av å knytte seg til en partner. Og det kan være at rutineaktiviteten for menn forandrer seg mer ved ekteskapsinngåelse enn det som er tilfelle for kvinner.

7.4 Effekten av ekteskap med kriminell partner for kvinner.

Her er det graden av prososialitet på partneren som tenkes å påvirke sannsynligheten for lovbrudd over tid. Det kan virke som om partnere som er siktet i perioden før ekteskap påvirker kvinners kriminalitet negativt, ved at de har en økende sannsynlighet for siktelse i perioden frem mot to år før ekteskap. Eventuelt kan det tenkes at de treffer partneren i en turbulent periode. Tolkningen av partners innflytelse på kriminaliteten i tiden før ekteskap avhenger av når og hvordan man treffer partneren. Etter ekteskap er kurven flat og det ser ikke ut til at det er en investeringseffekt innenfor disse ekteskapene. Det absolutte nivået for de kvinnene som gifter seg med menn som er siktet for lovbrudd er også høyere, noe som tyder på at disse kvinnene er mer tilbøyelige for kriminalitet i utgangspunktet, samtidig som de kan bli påvirket til kriminalitet av mennene. Slik er funnene i tråd med de teoretiske forklaringene der ekteskap med partnere som begår kriminalitet ikke tenkes å føre til avståelse. Det er imidlertid en nedgang i perioden forut for ekteskap, og tolkningen av denne effekten avhenger av tidspunktet for samlivet/partnerrelasjonen startet. Tenker man seg at man gifter seg etter to års samliv har altså ekteskap med partnere siktet for lovbrudd en kriminalitetsdempende effekt. Hvis man derimot gifter seg etter fire eller fem års samliv påvirker en partner med siktelse i perioden sannsynlighet for siktelse til kvinner negativt. Det virker uansett som om det er en betydelig seleksjonseffekt, der kvinner som gifter seg med kriminelle menn er mer kriminalitetstilbøyelige, men at partnerens prososiale orientering kan forandre seg gjennom livsløpet og at ekteskap kommer i en periode der begge partnerne prøver å forandre adferd. Den markante retureffekten kan slik være en indikasjon på at slike forsøk i noen tilfeller er mislykkede, at investeringen i ekteskap for denne gruppen er svakere, eller at ekteskap med partnere siktet for lovbrudd oftere ender i samlivsbrudd og skilsmisse.

7.5 Effekten av ekteskap for menn - med og uten kriminell partner.

På bakgrunn av nedgangen i sannsynlighet for siktelse før ekteskapsinngåelsen kan ekteskap tolkes som et utfall av synkende kriminalitet og en mer prososial orientering, snarere enn motsatt, slik teorien til Sampson og Laub fremhever. De endrede ekteskapsmønstrene kan være en av forklaringene på at sannsynligheten for siktelse endres mest i fasen før ekteskap. Utsatte ekteskapsinngåelser, hvor de fleste har vært samboende forut for ekteskapsinngåelsen, markerer slik andre vendepunkter for investering i parforholdet i en nyere demografisk kontekst. Samtidig kan også de mekanismene som sies å være virksomme i ekteskapet gjøre seg gjeldende i samboerskap. Slik er ekteskap i dagens Norge av en annen karakter enn det var for mennene som teorien er utviklet med henblikk på. Tolkningene av resultatene må ta hensyn til ekteskapets endrede rolle, hvor samboerskap og ekteskap er to samlivsformer som ikke lenger kan diskuteres adskilt (Noack 2010: 229-230, 246).

Det er heterogene effekter av partnerens kriminalitet i ekteskapseffekter for menn. Dette viser at partnerens prososiale orientering, her operasjonalisert som siktelser i løpet av perioden, har betydning for sannsynligheten for egen siktelse. Det er betydelige forskjeller i nivå, der sannsynligheten er størst for menn med partnere siktet i løpet av observasjonsperioden. På samme tid er det en reduksjon i sannsynligheten for siktelse i ekteskapsåret for menn som gifter seg med kvinner registrert med siktelser, men denne er ikke statistisk signifikant og retureffekten spiser raskt opp nedgangen. Dette kan indikere at det finnes en effekt av ekteskap selv for ekteskap med partnere som er siktet for lovbrudd, ved at ekteskapet inntreffer når begge partene prøver å forandre seg. At effekten av ekteskap varierer etter ekteskapsinngåelsen kan indikere at slike forsøk i mange tilfeller ikke har en varig effekt på kriminalitet. Selv om prososialitet oftest er behandlet som en statisk størrelse i empiri og teori, mener jeg at den prososiale orienteringen til partneren kan variere over tid (jfr. Levrentz 2006).

7.6 Effekten av barn for kvinner.

Det er en signifikant nedgang i sannsynlighet for siktelse ved fødsler, innenfor de tre ulike kontekstene for kvinner. Det at sannsynligheten for kriminalitet stiger etter fødselen kan indikere at den forandrede identiteten eller andre mekanismer ikke er av en varig karakter. Kanskje er det en egen identitet forbundet med det å være småbarnsforelder kontra det å være en forelder, som gjør at kriminalitet igjen blir mer aktuelt når barna blir større. Alternativt kan det være slik at de som ikke forandrer identiteten i tilknytning til barnefødsler bidrar til økningen og at flesteparten av de som får barn faktisk forandrer identiteten. Slik kan uteblivelsen av identitetsforandring i møte med nye (aldersgraderte) roller være med å forklare negative tilfeller (Giordano m. fl 2002, Maruna 2001, Uggen & Massoglia 2010). At økningen i sannsynlighet kommer over tid, og er lik for de tre kontekstene kan forklares av

rutineaktiviteten, som forandrer seg ved fødsler, spesielt for kvinner (Gauthier & Furstenberg 2002). Økningen kan derfor skyldes at barnet krever mindre oppmerksomhet og omsorg etter hvert som det blir eldre, og at mulighetene for kriminalitet derfor øker igjen. Det er den stigende sannsynligheten for narkotikakriminalitet som i hovedsak bidrar til økningen i sannsynlighet for siktelse etter fødselen. Det mulig det er noe spesielt med denne type kriminalitet, eller at narkotikalovbrudd blir oppdaget og rapportert til politi og påtalemyndighet i større grad fordi man er forelder.

Det er i litteraturen om samboerskap og ekteskap i Norge diskutert om samboerskap med felles barn er en ekteskapslignende institusjon (Wiik m. fl. 2009, Noack 2010). Hvis det er tilfellet bør sannsynligheten for kriminalitet ved fødsler for samboende variere omtrent likt som variasjonen ved ekteskapsinngåelse. På den andre siden kan det være slik at introduksjonen av barn i forholdet bidrar til en sterkere forpliktelse og bedre kvalitet på båndene mellom partnerne og at denne prosessen virker over ett kortere tidsrom og slik fremstår som mindre gradvis enn investeringen i forholdet som leder frem til ekteskap. I forlengelsen av argumentet over kan det være slik at tilknytningen mellom partnerne ikke har en langvarig virkning og at kvaliteten eller forpliktelsen i forholdet forringes etter hvert som barnet blir eldre. At det ikke fremvises noen ytterligere effekt av ekteskap for samboende foreldre (vedlegg 2) tyder på at ekteskap ikke iverksetter noen ytterligere mekanismer enn de som gjør seg gjeldende innenfor samboerskap med felles barn.

I likhet med barn født innenfor ekteskap, er barnefødsler i samboerskap ikke direkte knyttet til den sosiale kontrollen barnet utøver og trenger heller ikke avhenge av egenskaper ved partneren eller kvaliteten på forholdet. Fordi den sosiale kontrollen barn representerer kan virke gjennom et utvidet nettverk og knyttes til forventninger ved foreldrerollen, ikke rollen som samboende/gift, kan mekanismene som igangsettes av fødsler være gjeldene på tvers av kontekst og trenger ikke virke gjennom tilknytning til partner. Forklaringer rundt rutineaktiviteten og forandret identitet vil derfor kunne være uavhengig av tilknytning til partneren. På den andre siden kan det på bakgrunn av den brå nedgangen i sannsynlighet for siktelse være slik at rutineaktivitet og endringer i identitet forandrer seg tydeligere når barnet blir født utenfor ekteskap, da det muligens er større forskjell på hvordan samboere med og uten barn er (Wiik m. fl 2009) enn forskjellen mellom ektefeller med og uten barn. Det kan også være at graviditeten i mindre grad er planlagt, og at endringene i sannsynligheten for siktelse gjenspeiler dette, med den umiddelbare nedgangen i fødselsåret.

Forklaringene på forandringen i sannsynlighet for siktelse ved fødsler uten å bo med faren til barnet vil bygge på de samme momentene som i de andre overgangene. Den største forskjellen i konteksten, er barnefarens antatte kontakt med barn og mor. Det er ingen konkrete data på dette, men det er grunn til å anta at far i dette tilfellet har mindre grad av kontakt og dermed bidrar mindre med sosial kontroll og støtte. Fødsleene i dette tilfellet kan tenkes å innebære større forandring i rutineaktivitet, da

hovedansvaret for barnet faller på moren, uten like mye involvering fra far (Kitterød 2005). På samme måte vil identitetsforandringen kunne komme som et tydeligere brudd med den forståelsen man har av seg selv. Den sosiale kontrollen barnet initierer gjennom rolleforventninger som kommer utenfra virker lik, uavhengig om foreldreskapet skjer i ekteskap, samboerskap eller uten å bo med faren.

7.7 Effekten av barn for menn:

Kurvene for barn i samboerskap og ekteskap er oppsiktsvekkende like, med unntak av det relative nivået som er omtrent dobbelt så høyt og kan tas til inntekt for at samboerskap med barn og ekteskapsinngåelser er relativt like vendepunkt med tanke på menns kriminalitet. Dette indikerer at ekteskap og fødsler i samboerskap iverksetter mange av de samme mekanismene med tanke på sosial kontroll av menn. Det gjenstår å finne ut om de ulike overgangene iverksetter de samme mekanismene og i like stor grad, eller om det er enkelte av mekanismene som virker forskjellig, men at utfallet samlet sett blir det samme. Det er større forskjeller på de to nevnte overgangene for kvinner. Dette kan indikere at kvinner i større grad blir kontrollert sosialt gjennom sin rolle som mor, mens det for menn først og fremst er den sosiale kontrollen initiert gjennom ektefellen/samboeren som er virksom. Slik kan det være mer samsvar mellom de forventninger som stilles til menns adferd i møte med familieliv, uansett hvilken form dette tar, enn det som er for kvinner.

Som jeg argumenterer for i avsnittet over kan det være slik at den sosiale kontrollen av menn kommer fra nære relasjoner, hovedsakelig knyttet til partnere. Slik kan rolleforventninger forbundet med mer abstrakte størrelser, der de sosiale båndene ikke representerer like mye direkte kontroll, støtte og overvåking, som jobb og barn være av mindre viktighet for sannsynligheten for siktelse. Hos kvinner var det omtrent lik effekt av morskap for alle overgangene, og ekteskap representerte ingen beskyttende effekt på kriminalitet. Det er ulik effekt av farskap etter kontekst og tilknytning til barnets mor. Det kan indikere at det enten er noe med rolleforventningene som er annerledes, eller at de oppfattes som annerledes ved foreldreskap for mor og far. Eventuelt at det rett og slett er ulik effekt av rutineaktivitet, som i mindre grad forandres for menn som ikke er sammen med barn og mor daglig. Alternativt kan de store forskjellene mellom å ha et nært forhold til mor og barn og ikke ha det være forårsaket av seleksjon. Det at barnefaren ikke blir valgt som partner (eller velger å knytte seg sterkere til mor og barn) kan være et resultat av den høye sannsynligheten for siktelse i perioden før fødselen. Det er omtrent dobbel så stor sannsynlighet for disse mennene å bli siktet som for de overgangene der de bor sammen med moren til barnet. Dette tyder på at menn som reduserer sin kriminelle aktivitet i større grad blir valgt som partnere.

Forskjellen mellom kjønnene og kontekst kan skyldes ulik grad av forandret identitet, rutineaktivitet og sosial kontroll. Det at alle de ulike kontekstene viser relativt like mønstre etter fødselen for kvinner

kan tyde på at sosial kontroll går direkte på forventninger til foreldreskapet og morsrollen. Eller at en reduksjon i sannsynligheten for kriminalitet kommer som en direkte konsekvens av forandret rutineaktivitet. Det motsatte kan være tilfelle for menn, der den sosiale kontrollen virker gjennom partneren, ved at reduksjonen i sannsynligheten for siktelse inntreffer før fødselen. Igjen kan det tenktes at det er lavere grad av kriminalitet som fører til barn, heller enn at barn fører til lavere kriminalitet, for menn. Et problem med denne tolkningen er at både den sosiale kontrollen fra partneren, forandret rutineaktivitet og forandret identitet avhenger av tilknytningen til partneren og samvær med barnet og det er vanskelig å tydelig identifisere hvilken av mekanismene som gjør seg gjeldende for de ulike kontekstene for menn. Likevel virker det som den fullt oppnådde ”respektabilitetspakken” (Girodano m.fl. 2002, Maume 2003, Sampson Laub og Wimer 2006:4) er assosiert med en større reduksjon i sannsynlighet for siktelse enn en av mekanismene alene³⁷. At sannsynligheten for siktelse stiger relativt raskt og gradvis for kvinner etter fødselen kan tolkes dit hen at det er en ekstra sosial kontroll knyttet til det å være småbarnsforelder, eller at det er i småbarnsperioden man i størst grad forandrer rutineaktiviteten. At mye av retureffekten spiser opp nedgangen i sannsynlighet for siktelse for kvinner kan tyde på at eventuelle forandringer i identitet eller rutineaktivitet er kortvarige.

7.8 Oppsummerende betraktninger

Tidligere studier dokumenterer om det er en effekt av ekteskap på kriminalitet ved å sammenligne koeffisienter for sannsynligheten for kriminalitet før og etter ekteskap med hverandre. Her gis en mer detaljert beskrivelse av fenomenet som forklares. Dette bidrar til identifiseringen av når adferden endres, og innsikter i hvordan menn anpasser sin kriminelle aktivitet slik at de blir gift og avdekking av hva som skjer etter ekteskapsinngåelsen. Designet gjør det med andre ord mulig å avdekke vendepunktens faktiske effekt på sannsynligheten for siktelse. Funnene bidrar til en klargjøring av når effekten av samlivsrelasjoner begynner å gjøre seg gjeldende. Vendepunktet for menn identifiseres før ekteskapsinngåelsen og tilskrives effekten av samboerskap og andre investeringer i samlivet med partneren. Dette har implikasjoner for hvordan studiet av avståelse fra kriminalitet bør studeres på yngre kohorter der samboerskap før ekteskap er en del av den normative utviklingen. Ekteskap for kvinner identifiseres ikke som et vendepunkt. Avståelsesprosessene for menn og kvinner arter seg med andre ord forskjellig. Menn påvirkes i større grad av ekteskap enn det kvinner gjør. For kvinner representerer barn en sterkere kriminalitetsdempende effekt, som er uavhengig av konteksten barnet blir født inn i. For menn virker det som om kriminaliteten påvirkes av den sosiale kontrollen og de andre mekanismene partneren tenkes å iverksette i større grad enn det som er tilfelle for kvinner.

---

³⁷ At det ikke er en ytterligere reduksjon i sannsynligheten for kriminalitet ved ekteskap for samboende foreldre tyder på at familiedannelse utenfor ekteskapets rammer ikke avviker fra ”respektabilitetspakken”.

Videre forskning oppfordres til å ta for seg oppløsningen av ekteskap. Slik får man en bedre vurdering av forholdets kvalitet, med informasjon som kan kobles på og benyttes ved bruk av registerdata. Man kan også i større grad vurdere om kriminalitet og straff bidrar til oppløsningen av ekteskap. På denne måten ville man fått et bedre innblikk i hva retureffekten etter ekteskap (for menn) kan komme av. Om kriminaliteten stiger etter samlivsbrudd kan dette være med å styrke de kausale påstandene om ekteskapets kriminalitetsdempende effekt.

I denne oppgaven er det gjort egne analyser av noen utvalgte lovbruddskategorier som dekker en stor andel av kvinnenenes lovbrudd, men oppgavens omfang begrenser mulighetene for å behandle dette inngående. Skardhamar og Lyngstad (2010) har gjort en fullstendig gjennomgang av ulike lovbruddskategorier for menn. Fremtidig forskningsinnsats oppfordres til en mer fullstendig deskriptiv analyse av ulike lovbruddskategorier for kvinner og hvordan de påvirkes ulikt fødsler og ekteskap. Det viser seg at narkotikakriminalitet har en annen utvikling enn mye av den andre kriminaliteten i forbindelse med ekteskap og fødsler og at det er en økende sannsynlighet for siktelsler for narkotikalovbrudd i tiden etter de demografiske overgangene. Dette går på tvers av funn fra tidligere forskning på rusbruk og effekten av ekteskap. Det oppfordres derfor til ytterligere empirisk arbeid og teoretisk klargjøring på feltet.

Felles økonomi vil kunne øke investering i fellesskapet med ektefelle/samboer og slik vil man forsterke mange av de andre mekanismene ved at den gjensidige forpliktelsen øker. Derfor kunne det vært interessant å se på det kriminelle mønstret til kvinner kontrollert for *husholdningsinntekten* og innslag av felles økonomi. Felles økonomi som en mulig faktor i tilknytning mellom partnere har vært oversett fordi studiene som har blitt foretatt i liten grad tar for seg kontekster hvor to-inntektsfamilier har vært utbredt. Det er mulig en felles økonomi vil ha størst virkning på sannsynligheten for vinningskriminalitet³⁸, men hvis felles økonomi er et uttrykk for sterkere forpliktelse i samlivet kan det påvirke andre former for kriminalitet også. Spesielt innenfor studier av samboerskapets effekt på kriminalitet ville kontroller for felles økonomi vært av interesse, der det tenkes at variasjonen i økonomiske praksiser er større her enn innenfor ekteskap (se for eksempel Lyngstad, Noack og Tufte 2010). Slik vil man knytte studiet av kriminalitet gjennom livsløpet opp mot nye demografiske mønstre og muligens kunne identifisere viktige markører for forpliktelse innenfor nye typer samliv.

Det ville også vært interessant å se om den kriminalitetsdempende effekten av fødsler varierer etter partnerens egenskaper, slik den gjør ved ekteskap. På denne måten ville man kommet enda nærmere

---

³⁸ Som det går frem av logit koeffisientene i vedlegg 1 er det ikke store forskjeller i effekten på vinningskriminalitet av barn for kvinner innenfor de ulike kontekstene. Det kan henge sammen med statlige overføringer og barnebidrag fra far, som demper behovet for illegal inntekt og glatter over forskjellene mellom disse gruppene.

hvilke mekanismer som gjør seg gjeldende for avståelse ved fødsler. Med andre ord kan man gjøre mer kvalifiserte gjetninger om det er den sosiale kontrollen til partneren eller om det er endrede rutineaktiviteter eller andre mekanismer, som i mindre grad avhenger av partneren, som bidrar til avståelse. På samme måte kunne det vært interessant å se om det er en kriminalitetsdempende effekt av barn om man ikke har daglig omsorg og ansvar for barnet.

Litteraturliste:

- Alarid, L. F., Burton, V. S., & Cullen, F. T. (2000). "Gender and crime among felony offenders: Assessing the generality of social control and differential association theories". *JOURNAL OF RESEARCH IN CRIME AND DELINQUENCY*, 37(2), 171-199.
- Allison, P. D. (1999). *Logistic regression using the SAS system: theory and application*: Wiley Interscience.
- Allison, P. D. (2005). *Fixed effects regression methods for longitudinal data using SAS*. Cary, N.C.: SAS Institute Inc.
- Allison, P. D. (2009). *Fixed effects regression models*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Andersen, L.H., Andersen S.H., Skov, P. (2010). "Partners in crime? On the causal effect of marrying a delinquent vs. a law-abiding spouse." *Unpublished*.
- Beaver, K. M., Wright, J. P., DeLisi, M., & Vaughn, M. G. (2008). "Desistance from delinquency: The marriage effect revisited and extended". *Social Science Research*, 37(3), 736-752.
- Becker, G. S. (1991). *A treatise on the family*. London/Cambridge: Harvard University Press.
- Bersani, B., Laub, J., & Nieuwbeerta, P. (2009). "Marriage and Desistance from Crime in the Netherlands: Do Gender and Socio-Historical Context Matter?" *Journal of Quantitative Criminology*, 25(1), 3-24.
- Bjerk, D. (2009). "How Much Can We Trust Causal Interpretations of Fixed-Effects Estimators in the Context of Criminality?" *Journal of Quantitative Criminology*, 25(4), 391-417.
- Block, C. R., Blokland, A. A. J., van der Werff, C., van Os, R., & Nieuwbeerta, P. (2010). Long-Term Patterns of Offending in Women. *Feminist Criminology*, 5(1), 73-107.
- Blokland, A. A. J., & Nieuwbeerta, P. (2005). "The effects of life circumstances on longitudinal trajectories of offending." *Criminology*, 43(4), 1203-1240.
- Bottoms, A. (2006). "Desistance, social bonds, and human agency: a theoretical exploration" i Wikström, P.-O. H., & Sampson, R. J (Red). *The Explanation of crime: context, mechanisms, and development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Braithwaite, J. (2006) "Ch.34 Reintegrative Shaming" I McLaughlin, E., Muncie, J., & Hughes, G. (Red). *Criminological perspectives: essential readings*. (393-399). London: Sage Publications.
- Carbone-Lopez, K., & Kruttschnitt, C. (2010) "Risky Relationships? Assortative Mating and Women's Experiences of Intimate Partner Violence". *Crime & Delinquency*, 56(3), 358-384.
- Christie, N. (1997) "Four Blocks Against Insight: Notes on the Oversocialization of Criminologists" *Theoretical Criminology*, 1(1), 13-23
- Collins, R. E. (2004). "Onset and Desistance in Criminal Careers - Neurobiology and the Age-Crime Relationship". *Journal of Offender Rehabilitation*, 39(3), 1 - 19.

- Duncan, G. J., Wilkerson, B., & England, P. (2006). "Cleaning up their act: the effects of marriage and cohabitation on licit and illicit drug use". *Demography*, 43(4), 691-710.
- Farrall, S. (2005). "On the existential aspects of desistance from crime". *Symbolic Interaction*, 28(3), 367-386.
- Farrington, D. P., Coid, J. W., & West, D. J. (2009). "The Development of Offending from Age 8 to Age 50: Recent Results from the Cambridge Study in Delinquent Development". *Monatsschrift Fur Kriminologie Und Strafrechtsreform*, 92(2-3), 160-173.
- Farrington, D. P., Sampson, R. J., & Wikström, P.-O. H. (1993). *Integrating individual and ecological aspects of crime* (Vol. 1993:1). Stockholm: Allmänna förlaget.
- Fleming, C. B., White, H. R., & Catalano, R. F. (2010). "Romantic Relationships and Substance Use in Early Adulthood: An Examination of the Influences of Relationship Type, Partner Substance Use, and Relationship Quality." *Journal of Health and Social Behavior*, 51(2), 153-167.
- Fowers, B. J. (1991). "His and Her Marriage – A Multivariate study of Gender and Marital Satisfaction". *Sex Roles*, 24(3-4), 209-221.
- Gauthier, A.H. and Furstenberg, F.F. (2002) "The Transition to Adulthood: A Time Use Perspective". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 580 (1), 153-171
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., & Rudolph, J. L. (2002). "Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation". *American Journal of Sociology*, 107(4), 990-1064.
- Giordano, P. C., Longmore, M. A., Schroeder, R. D., & Seffrin, P. M. (2008). "A life-course perspective on spirituality and desistance from crime". *Criminology*, 46(1), 99-132.
- Glueck, S., & Glueck, E. (1950). *Unraveling juvenile delinquency*. New York: Commonwealth Fund.
- Godfrey, B. S., Cox, D. J., & Farrall, S. (2007). *Criminal lives: family life, employment, and offending*. Oxford: Oxford University Press.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1987). *Positive criminology*. Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Hedström, P., & Swedberg, R. (1998). *Social mechanisms: an analytical approach to social theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hedström, P. (2005). *Dissecting the social: on the principles of analytical sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*: University of California Press.
- Hjalmarsson, R & Lindquist, M J.,(2011) "The Origins of Intergenerational Associations in Crime Lessons from Swedish Adoption Dat". CEPR Discussion Paper No. DP8318. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1810283>

- Horney, J., Osgood, D. W., & Marshall, I. H. (1995). "Criminal Careers in the Short-term – Intraindividual Variability in Crime and its Relation to Local Life Circumstances". *American Sociological Review*, 60(5), 655-673.
- Huebner, B. M. (2005). "The effect of incarceration on marriage and work over the life course". *Justice Quarterly*, 22(3), 281-303.
- Jensen, G. J., & Eve, R. (1976). "Sex-differences in Delinquency – Examination of Popular Sociological Explanations". *Criminology*, 13(4), 427-448.
- King, R. D., Massoglia, M., & MacMillan, R. (2007). "The context of marriage and crime: Gender, the propensity to marry, and offending in early adulthood." *Criminology*, 45(1), 33-65.
- Kitterød, R. H. (2005). *Når mor og far bor hver for seg; Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Koball, H. L., Moiduddin, E., Henderson, J., Goesling, B., & Besculides, M. (2010) "What Do We Know About the Link Between Marriage and Health?" *Journal of Family Issues*, 31(8), 1019-1040.
- Kreager, D. A., Matsueda, R. L., & Erosheva, E. A. (2010) "Motherhood and Criminal Desistance in Disadvantaged Neighborhoods"*. *Criminology*, 48(1), 221-258.
- Kruttschnitt, C. (1996). "Contributions of quantitative methods to the study of gender and crime, or bootstrapping our way into the theoretical thicket". *Journal of Quantitative Criminology*, 12(2), 135-161.
- Lappegård, T. (2007). "Sosiologiske forklaringer på fruktbarhetsandring i Norge i nyere tid" *Sosiologisk tidsskrift* (1), 55-68.
- Laub, J. H., Nagin, D. S., & Sampson, R. J. (1998). "Trajectories of Change in Criminal Offending: Good Marriages and the Desistance Process". *American Sociological Review*, 63(2), 225-238.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2001). "Understanding desistance from crime" *Crime and Justice: A Review of Research*, Vol 28 (Vol. 28, pp. 1-69).
- Leverentz, A. M. (2006). "The love of a good man? Romantic relationships as a source of support or hindrance for female ex-offenders". *JOURNAL OF RESEARCH IN CRIME AND DELINQUENCY*, 43(4), 459-488.
- Lewis J., Datta J. og Sarre S. (1999): "Individualism and commitment in marriage and cohabitation". Research Series No.8/99, Lord Chancellor's Department, London.
- Lilly, R. J., Cullen, F. T., & Ball, R. A. (2007). *Criminological Theory: Context and Consequences* (4th ed.): Thousand Oaks, Sage Publications INC.
- Lopoo, L. M., & Western, B. (2005). "Incarceration and the formation and stability of marital unions". *Journal of Marriage and the Family*, 67(3), 721-734.
- Lyngstad, T., Noack, T. and Tufte, P. A (2010). "Pooling of resources: A Comparison of Norwegian Married and Cohabiting Couples". *European Sociological Review*, 26, 1-12.

- Lyngstad, T. H., & Skardhamar, T. (2010). "Does research on marriage and crime have policy implications?" *European Journal of Criminology*, 7(3), 235-238.
- Marks, S. R., & MacDermid, S. M. (1996). "Multiple roles and the self: A theory of role balance." *Journal of Marriage and the Family*, 58(2), 417-432.
- Maruna, S. (1997) "Desistance and development: The psychosocial process of 'going straight'" The British Criminology Conferences: Selected Proceedings. Volume 2. Papers from the British Criminology Conference, Queens University, Belfast, 15-19 July 1997. ISSN 1464-4088. URL: <http://www.britisocrim.org/volume2/003.pdf>
- Maruna, S. (2001). *Making good: how ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Massoglia, M., & Uggen, C. (2010) "Settling Down and Aging Out: Toward an Interactionist Theory of Desistance and the Transition to Adulthood". *American Journal of Sociology*, 116(2), 543-582.
- Maume, D. J. (2003). "The package deal: Marriage, work and fatherhood in men's lives". *Gender & Society*, 17(3), 489-490.
- Maume, M. O., Ousey, G. C., & Beaver, K. (2005). "Cutting the grass: A reexamination of the link between marital attachment, delinquent peers and desistance from marijuana use". *Journal of Quantitative Criminology*, 21(1), 27-53.
- McCarthy, B., & Casey, T. (2008). "Love, Sex, and Crime: Adolescent Romantic Relationships and Offending". *American Sociological Review*, 73(6), 944-969.
- Morgan, S. L., & Winship, C. (2007). *Counterfactuals and causal inference: methods and principles for social research*. New York: Cambridge University Press.
- Noack, T. (2010). *En stille revolusjon: Det moderne samboerskapet i Norge*. Ph.D, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Nock, S. L. (1995). "A Comparison of Marriages and Cohabiting Relationships". *Journal of Family Issues*, 16(1), 53-76.
- Nock, S. L. (1998). *Marriage in men's lives*. New York: Oxford University Press.
- Rumgay, J. (2004). "Scripts for Safer Survival: Pathways Out of Female Crime". *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43(4), 405-419.
- Røed, K., & Raaum, O. (2003). "Administrative Registers: Unexplored Reservoirs of Scientific Knowledge?" *The Economic Journal*, 113(488), 258-281.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. London: Harvard University Press.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (2003). "Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70". *Criminology*, 41(3), 555-592.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (2005). "A life-course view of the development of crime". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 602, 12-45.

- Sampson, R. J., Laub, J. H., & Wimer, C. (2006). "Does marriage reduce crime? A counterfactual approach to within-individual causal effects". *Criminology*, 44(3), 465-508.
- Savolainen, J. (2009). "Work, Family and Criminal Desistance". *British Journal of Criminology*, 49(3), 285-304.
- Skardhamar, T. & Lyngstad, T.H., (2010)."Family formation, fatherhood and crime". I *Criminal Careers and crime at different stages of life. Theoretical and methodological perspectives, childhood risk factors, and desistance*. Skardhamar, T. Unpublished PhD in Sociology, UiO, Oslo. Side 149-181
- Skardhamar, T og Lyngstad, T. H (2011) "Nordic Register Data and their Untapped Potential for Criminological Knowledge". *Crime and Justice: A Review of Research*, Volum 40. (September 2011)
- Skog, O.-J. (2009). *Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming* (4. opplag ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skog, O.-J., & Elster, J. (1999). *Getting hooked: rationality and addiction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sobotka, T. (2008). "The diverse faces of the second demographic transition in Europe". *Demographic Research*, 19, 171-224.
- Sowa, M. , (2004). "Explaining the Effect of Marriage on Criminal Involvement: Theoretic Implications of Gender Differences" *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Hilton San Francisco & Renaissance Parc 55 Hotel, San Francisco, CA, Online*. 2009-05-26 from http://www.allacademic.com/meta/p110018_index.html(lest 20/5- 2011)
- Statistisk sentralbyrå (2005):" Kriminalstatistikken Vedlegg B"
http://www.ssb.no/emner/03/05/nos_kriminal/vedleggb.pdf (Lesedato 16/6-2011)
- Statistisk sentralbyrå (2007): Notat 17/2007. FD-trygd Variabelliste.
http://www.ssb.no/emner/03/04/notat_200717/notat_200717.pdf (Lesedato 16/6-2011)
- Statistisk sentralbyrå (2009): Kriminalitet og rettsvesen 2009. Serie: Statistiske analyser (SA 110) ISBN 82-537-7640-8, ISSN 0804-3221, *Emnegruppe*: 03.05 Kriminalitet og rettsvesen 186 sider (http://www.ssb.no/emner/03/05/sa_krim/sa110/kriminalstatistikken.pdf) (Lesedato 16/6-2011)
- Statistisk sentralbyrå (2010): " Straffede, etter lovbruddskategori, kjønn og alder. 2009. Per 1 000 innbyggere" http://www.ssb.no/a_krim_tab/tab/tab-2010-06-22-48.html (Lesedato 16/6-2011)
- Steffensmeier, D., & Allan, E. (1996). "Gender and crime: Toward a gendered theory of female offending". *Annual Review of Sociology*, 22, 459-487.
- Theobald, D., & Farrington, D. P. (2009). "Effects of Getting Married on Offending: Results from a Prospective Longitudinal Survey of Males". *European Journal of Criminology*, 6(6), 496-516.
- Thompson, M. (2009)." Gendered Transitions Within-Person Changes in Employment, Family, and Illicit Drug Use". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 46(3), 377-408.

- Tranæs, T., & Pico Geerdsen, L. (2008). *Forbryderen og samfundet: livsvilkår og uformel straf*. København: Gyldendal.
- Uggen, C., & Kruttschnitt, C. (1998). "Crime in the breaking: Gender differences in desistance". *Law & Society Review*, 32(2), 339-366.
- Umberson, D. (1992). "Gender, marital status and the social control of health behavior". *Social Science & Medicine*, 34(8), 907-917.
- Umberson, D., Chen, M. C. D., House, J. S., Hopkins, K., & Slaten, E. (1996). "The effect of social relationships on psychological well-being: Are men and women really so different?" *American Sociological Review*, 61(5), 837-857.
- van der Geest, V., Blokland, A., & Bijleveld, C. (2009). "Delinquent Development in a Sample of High-Risk Youth Shape, Content, and Predictors of Delinquent Trajectories from Age 12 to 32". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 46(2), 111-143.
- Wakefield, S., & Uggen, C. (2004). "The declining significance of race in federal civil rights law: The social structure of employment discrimination claims". *Sociological Inquiry*, 74(1), 128-157.
- Warr, M. (1998). "Life-course transitions and desistance from crime". *Criminology*, 36(2), 183-216.
- Wiik, K. A., Bernhardt, E., & Noack, T. (2009). "A Study of Commitment and Relationship Quality in Sweden and Norway". *Journal of Marriage and the Family*, 71(3), 465-477.
- Willetts, M. C. (2006). "Union quality comparisons between long-term heterosexual cohabitation and legal marriage". *Journal of Family Issues*, 27(1), 110-127.
- Wilson, J. Q. (2006). "Ch. 28: On deterrence" i McLaughlin, E., Muncie, J., & Hughes, G. (Red) *Criminological perspectives: essential readings*. (333-340). London: Sage Publications.
- Winship, C., & Morgan, S. L. (1999). "The estimation of causal effects from observational data". *Annual Review of Sociology*, 25, 659-706.
- Wærnes, K. (2003) "Noen refleksjoner omkring det velgende individ, feministisk omsorgsetikk og den sosiologiske tradisjonen". *Sosiologisk tidsskrift*: 11, 12-22
- Zoutewelle- Terovan, M. v. d. G., Victor. Liefbroer, Aart. Bijleveld, Catrien (2010). "Criminality and family formation: Effects of marriage and parenthood on criminal behaviour for men and women". *Unpublished*

URL:

<http://psychology.about.com/od/pindex/g/prosocial-behavior.htm> (lest 25.mars 2011)

<http://www.ssb.no/mikrodata/datasamling/nudb> (lest 25.mars 2011)

<http://www.ssb.no/forskning/prosjekter/1295003604.18.html> (lest 25.mars 2011)

Oppgaven inneholder 39157 ord, inkludert fotnoter.
Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt

Vedlegg:

Tabell 1 Logit-koeffisienter: Kvinner

Overgang og type kriminalitet for kvinner		dt-5	dt-4	dt-3	dt-2	dt-1	dt0	dt1	dt2	dt3	dt4	dt5
Overgang til ekteskap:		Gjennomsnitt siktelsler i dt0= 0,0044										
All kriminalitet		0,0772	0,1586 **	0,2448 ***	0,206 ***	0,165 **	0	0,066	0,1573 **	0,0637	0,087	0,0712
Forbrytelser		-0,3148 ***	-0,217	0,1221	0,1424	0,185 ***	0	0,094	0,1759	0,13	0,144	0,0286
Narkotika		-1,0072 ***	-0,554 ***	-0,06	0,1032	0,092	0	-0,065	0,1805	0,1613	0,199	0,134
Vinning		-0,0601	0,1015	0,2234 ***	0,2906 ***	0,205 ***	0	0,003	0,1446	-0,0306	0,048	-0,0199
Fødsler for gifte		Gjennomsnitt siktelse i dt0 =0,0023										
All kriminalitet		0,6027 ***	0,6242 ***	0,6875 ***	0,6413 ***	0,326 **	0	0,236 *	0,3161 **	0,2557 *	0,348 **	0,3722 **
Forbrytelser		0,4967	0,8109 **	0,9456 ***	1,0333 ***	0,734 **	0	0,458	0,6426 *	0,5962 *	0,741 **	0,6444 *
\$ Narkotika		0,7962	1,5283 *	1,8957 **	2,0595 ***	1,506 *	0	0,646	1,153	1,3319	1,447	1,0251
Vinning		0,568 **	0,562 **	0,5339 **	0,527 **	0,125	0	0,28	0,2221	0,1709	0,274	0,3121
Fødsler for samboere		Gjennomsnitt siktelsler i dt0 = 0,0024										
All kriminalitet		0,8165 ***	0,9332 ***	1,0561 ***	1,0865 ***	1,021 *	0	0,241 ***	0,4669 ***	0,4733 ***	0,517 ***	0,5721 ***
Forbrytelser		0,5428 **	0,8978 ***	1,1479 ***	1,199 ***	1,332 ***	0	0,377	0,4387 *	0,6472 ***	0,709 ***	0,4815 **
Narkotika		-0,4559	0,4025	0,8478 **	1,2279 ***	1,427 ***	0	-0,029	0,1722	0,6075	0,643	0,5062
Vinning		0,7316 ***	0,8625 ***	0,8678 ***	1,0908 ***	1	0	0,268	0,3645	0,1921	0,631 **	0,2683
Fødsler for single		Gjennomsnitt siktelsler i dt0= 0,0136										
All kriminalitet		0,1323	0,3705 ***	0,5256 ***	0,8201 ***	0,791 ***	0	-0,028	0,0494	0,1985	0,166	0,2516
Forbrytelser		-0,2159	0,2618 *	0,6412 ***	1,0348 ***	0,926 ***	0	0,095	0,0638	0,266 *	0,355 **	0,3957 **
Narkotika		-0,5252 *	0,3263	0,9526 ***	1,4606 ***	1,353 ***	0	0,337	0,4402 *	0,7275 ***	0,807 ***	0,9211 ***
Vinning		0,2331	0,4247 **	0,5131 ***	0,7359 ***	0,779 ***	0	-0,056	-0,1045	0,2328	0,224	0,2189
Ekteskap for samboende med felles barn		Gjennomsnitt siktelsler i dt0= 0,0029										
All kriminalitet		0,5617 ***	0,3833 ***	0,2635 ***	-0,1539	0,116	0	0,118 **	0,1965 *	0,1936 **	0,322	0,2114
Forbrytelser		0,6568 **	0,413	0,2808	0,00772	0,325	0	0,238	0,7289 **	0,4168	0,769 ***	0,4606
\$ Narkotika		0,145	-0,338	-0,624	-0,6211	-1,106	0	0,34	1,1131 **	0,6503	0,778	0,7036
Vinning		0,7622 ***	0,6221 **	0,2643	0,2399	0,195	0	0,091	0,3083	0,2874	0,532 *	0,1621
Overgang til ekteskap med kriminell partner		Gjennomsnitt siktelse dt0 = 0,0314										
All kriminalitet		-0,2341	0,0866	0,1938	0,3261 **	0,232 *	0	0,136	0,2254	0,1847	0,197	0,0801
£ Forbrytelser		-0,3305 ***	-0,047 ***	0,1572 ***	0,273 ***	0,31 ***	0	0,115 ***	0,177 ***	0,0577 ***	0,1 ***	0,1157 ***
Narkotika		-0,7187 **	-0,263	0,1151	0,3836 *	0,311	0	0,216	0,3733 *	0,2142	0,247	0,2367
Vinning		-0,4687 *	-0,072	0,0287	0,1946	0,087	0	-0,158	0,0262	-0,0201	-0,064	-0,0661
Overgang til ekteskap med kriminell partner i perioden før ekteskap		Gjennomsnitt siktelse dt0= 0,0425										
All kriminalitet		-0,2185	0,0335	0,2134	0,4007 **	0,334 *	0	0,095	0,1104	0,0728	0,097	-0,0397
Forbrytelser		-0,4971 ***	-0,082	0,2323	0,3469 *	0,411 **	0	0,037	0,1139	-0,0315	-0,096	-0,0969
Narkotika		-0,759 **	-0,331	0,1866	0,4062 *	0,321	0	0,121	0,2627	0,1345	0,151	0,0307
Vinning		-0,5113 *	-0,172	0,0319	0,2537	0,181	0	-0,17	-0,0399	-0,0911	-0,116	-0,0322
Notasjoner	Signifika	***p<0,001 **p<0, *p<0,01										
	\$	Ikke funnet maximum likelihood funksjon										
	£	Ridging has failed to improve the loglikelihood										

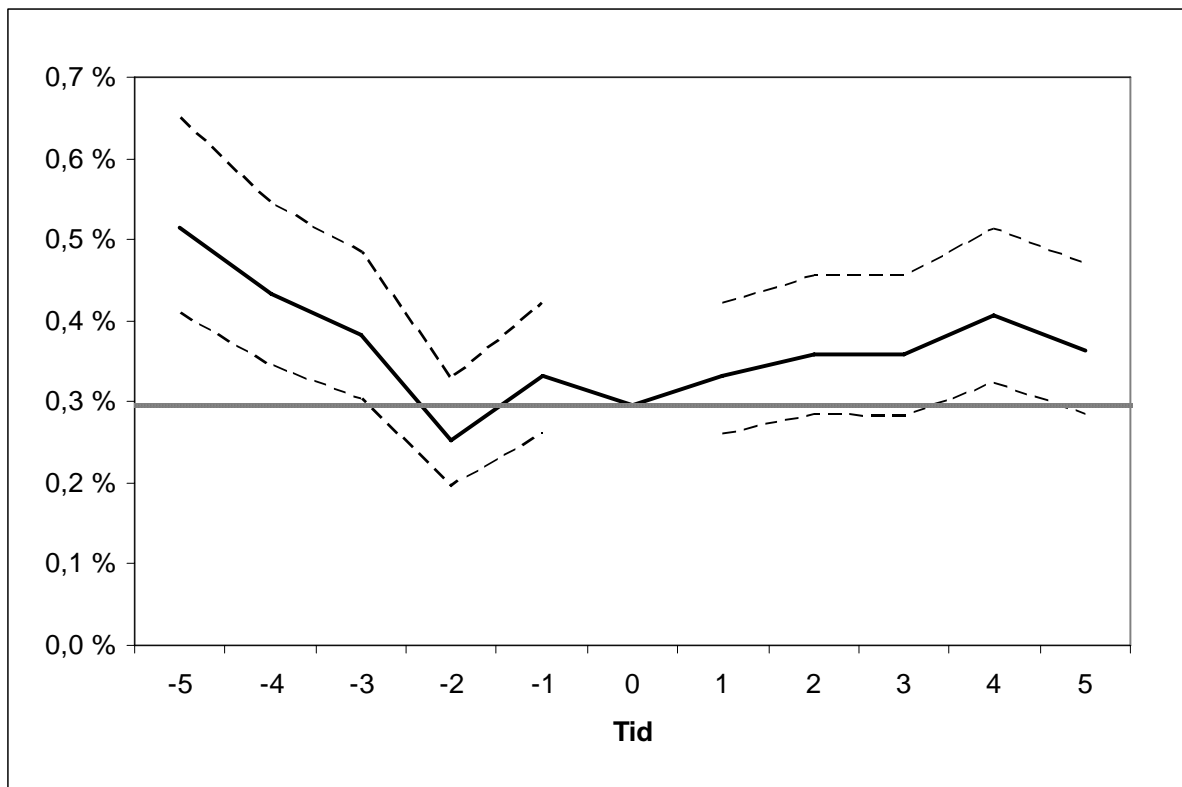
Tabell 2 Logit-koeffisienter: menn

Overgang og type kriminalitet for menn		dt-5	dt-4	dt-3	dt-2	dt-1	dt0	dt1	dt2	dt3	dt4	dt5
Overgang til ekteskap:		Gjennomsnitt siktelse i dt0= 0,0232										
All kriminalitet		0,2792 ***	0,276 ***	0,2141 ***	0,1307 ***	0,0752 **	0	0,0837 **	0,122 ***	0,0904 ***	0,0075	0,0204
Forbrytelser		-0,0197	0,0276	0,0191	-0,02	0,006	0	0,1131 *	0,184 ***	0,1766 ***	0,0138	-0,0439
Narkotika		-0,458 ***	-0,2899 ***	0,0725	0,0329	0,0457	0	0,3115 ***	0,393 ***	0,3942 ***	0,3553 ***	0,2988 ***
Vinning		0,1154	0,1178 *	0,1307 *	0,0658	0,0048	0	0,0424	0,118 *	0,0337	-0,066	-0,1635 *
Fødsler for gifte		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,0179										
All kriminalitet		0,3689 ***	0,3438 ***	0,2429 ***	0,1925 ***	0,0571	0	0,0664	0,166 ***	0,1181 *	0,0785	0,0602
Forbrytelser		0,4967	0,8109 **	0,9456 ***	1,0333 ***	0,734 **	0	0,4577	0,643 *	0,5962 *	0,7405 **	0,6444 *
\$ Narkotika		0,7962	1,5283 *	1,8957 **	2,0595 ***	1,5064 *	0	0,646	1,153	1,3319 *	1,4469 *	1,0251
Vinning		0,568 **	0,562 **	0,5339 **	0,527 **	0,1252	0	0,2803	0,222	0,1709	0,274	0,3121
Fødsler for samboere		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,0256										
All kriminalitet		0,5609 ***	0,5561 ***	0,5574 ***	0,504 ***	0,3296 ***	0	0,0667	0,168 ***	0,197 ***	0,1333 ***	0,1284 ***
Forbrytelser		0,4079 ***	0,4768 ***	0,5365 ***	0,5684 ***	0,4061 ***	0	0,2307 ***	0,345 ***	0,4342 ***	0,3854 ***	0,3964 ***
Narkotika		-0,2592 *	0,1414	0,2849 *	0,5056 ***	0,6075 ***	0	0,2827 *	0,793 ***	0,8529 ***	0,9464 ***	0,9749 ***
Vinning		0,6185 ***	0,5791 ***	0,5604 ***	0,6015 ***	0,3603 ***	0	0,1294	0,188 *	0,2662 **	0,3478 ***	0,3324 ***
Fødsler for single		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,1237										
All kriminalitet		-0,1487 **	-0,0431	0,0329	0,131 **	0,1826 ***	0	-0,0106	0,011	-0,121 **	-0,224 ***	-0,2719 ***
Forbrytelser		-0,3777 ***	-0,2243 ***	-0,0841	0,0723	0,1326 **	0	0,0154	0,022	-0,074	-0,197 ***	-0,3259 ***
Narkotika		-1,052 ***	-0,6828 ***	-0,3435 ***	0,0132	0,0706	0	0,1164	0,215 **	0,1846 **	0,1122	0,0158
Vinning		-0,1108	-0,0497	0,0587	0,1438 *	0,1342 *	0	-0,0331	0,061	-0,061	-0,189 **	-0,3149 ***
Overgang til ekteskap for samboende med barn		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,0178										
All kriminalitet		0,4378 ***	0,3184 ***	0,1745 ***	0,006	0,0662	0	0,1522 **	0,13 *	0,1494 **	0,0885	0,1043
Forbrytelser		0,6568 **	0,413	0,2808	0,0077	0,3248	0	0,2383 **	0,729	0,4168	0,7686 ***	0,4606
\$ Narkotika		0,145	-0,3382	-0,6241	-0,621	-1,106	0	0,3404	1,113	0,6503	0,7781	0,7036
Vinning		0,7622 ***	0,6221 **	0,2643	0,2399	0,1948	0	0,0911	0,308	0,2874	0,5317 *	0,1621
Overgang til ekteskap med kriminell partner		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,1888										
All kriminalitet		0,0934	0,34 **	0,3151 **	0,2955 **	0,1673	0	0,0255	0,167	0,2424 *	0,0412	-0,0452
Forbrytelser		0,0337	0,2942 *	0,26 *	0,2887 *	0,1624	0	0,051	0,119	0,2638	-0,093	-0,1973
Narkotika		-0,0989	0,1674	0,4218 **	0,5263 *	0,2914	0	0,3903 **	0,249	0,5581 ***	0,1396	0,1015
Vinning		0,2034	0,3743 *	0,355 *	0,2763	0,324 *	0	0,1618	0,016	0,0343	-0,114	-0,1503
Overgang til ekteskap med kriminell partner i perioden før ekteskap		Gjennomsnitt siktelse i dt0 = 0,2285										
All kriminalitet		0,334	0,4452	0,5228	0,502	0,3283	0	-0,0586	0,039	0,2063	0,0038	-0,2243
Forbrytelser		0,3097	0,455 ***	0,495 **	0,5481 ***	0,414 ***	0	-0,0442	-0,03	0,2741	-0,139	-0,2393
Narkotika		0,0909	0,2216	0,4599 *	0,6955 ***	0,4779 **	0	0,3149	0,105	0,4449 *	0,0321	0,0633
Vinning		0,3871 *	0,4933 **	0,5506 **	0,5033 **	0,4066 *	0	0,1432	-0,12	0,0395	-0,134	-0,2089
Notasjoner	Signifikansnivå	***p<0,001	**p<0,001	*p<0,01								
	\$	Ikke funnet maximum likelihood funksjon										
	£	Ridging has failed to improve the loglikelihood										

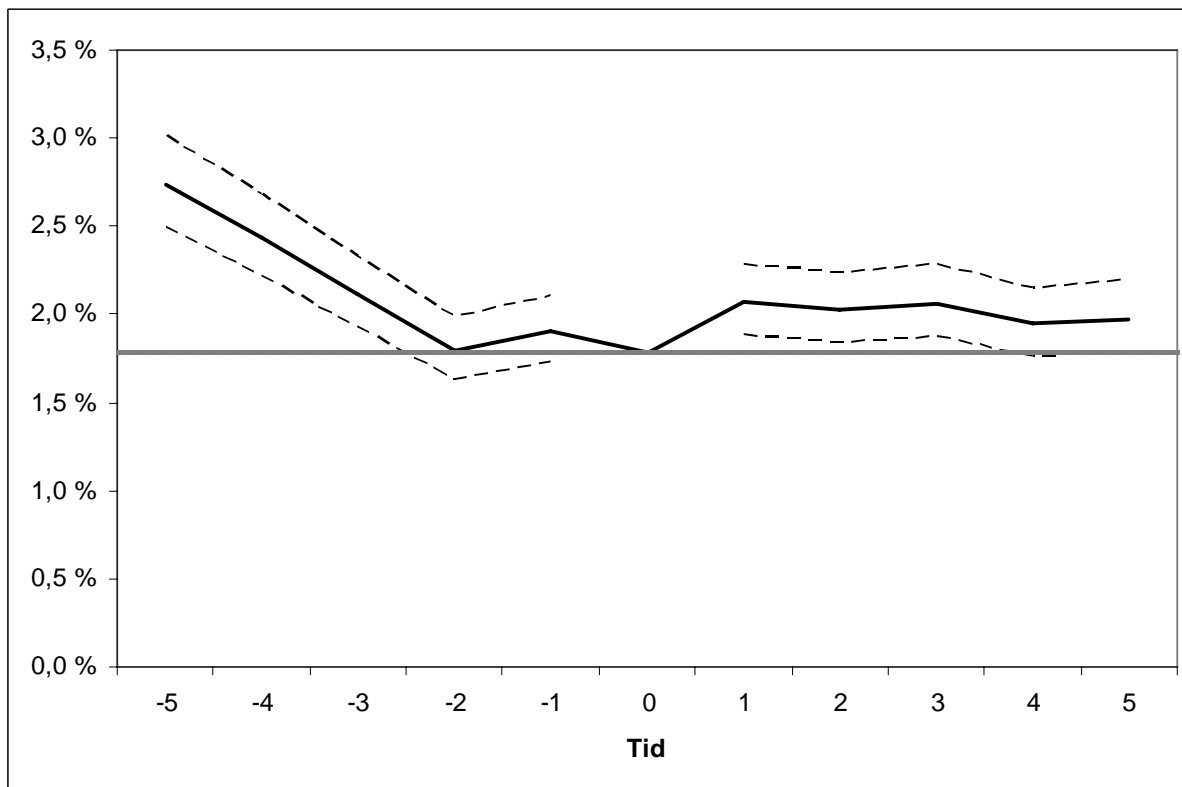

Vedlegg 2 :

Figur 19 Ekteskap for samboende kvinner med barn, sannsynlighet for siktelse (n=42742)

Figur 20 Ekteskap for samboende menn med barn, sannsynlighet for siktelse (n=42156)

Vedlegg 3:

Tabell 3 Gifte menn og kvinners lovbrudd etter kategori. Absolutte tall og prosent.

Kvinner	Antall	Prosent	Menn	Antall	Prosent
Narkotika	2576	19 %	Narkotika	10715	13 %
Seksualforbrytelser	10	0 %	Seksualforbrytelser	456	1 %
Vold	387	3 %	Vold	5359	6 %
Skadeverk	129	1 %	Skadeverk	1329	2 %
Vinningsforbrytelser	5307	40 %	Vinningsforbrytelser	22127	27 %
Annet	4900	37 %	Annet	42482	51 %
Total	13309	100 %	Totalt	82468	100 %